

Tiina Göy

LÄHISUHDEVÄKIVALTA
Kohtaamisen ja palveluiden opas Etelä-Savon
alueelle

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Tiina Göy
Työn nimi	Lähisuhdeväkivalta. Kohtaamisen ja palveluiden opas Etelä-Savon alueelle
Toimeksiantaja	Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä
Vuosi	2022
Sivut	74 sivua, liitteitä 29 sivua
Työn ohjaaja(t)	Jari Huotari, Jaana Matilainen, Pirjo Kirvesmies

TIIVISTELMÄ

Lähisuhdeväkivalta on ongelma, jonka torjuminen on kirjattu Suomen hallitusohjelmaan ja jonka vähentämiseen tähtääviin kansainvälisiin sopimuksiin Suomi on sitoutunut. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen tähtäävän Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova toimielin on huomauttanut Suomea riittämättömistä toimista lähisuhdeväkivallan vähentämiseksi.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on vastata Etelä-Savon maakunnassa esille tulleeseen tarpeeseen alueellisesta oppaasta sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden työntekijöille. Kehittämistyön lopputuloksena on kohtaamisen ja palveluiden opas, jossa kerrotaan lähisuhdeväkivallasta ilmiönä, esitellään alueen palvelujärjestelmää ja valtakunnallisia palveluita sekä kerrotaan, kuinka kohdata väkivaltaa kokenut asiakas.

Yleisesti tunnettujen lähisuhdeväkivallan muotojen, kuten henkinen ja fyysinen väkivalta, lisäksi oppaassa esitellään vähemmän tunnettuja väkivallan muotoja, kuten taloudellinen ja digitaalinen väkivalta. Myös erityisen haavoittuviin ihmisryhmiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteet on huomioitu.

Opas on suunnattu sosiaali- ja terveysalan peruspalveluiden ammattilaisille ja tavoitteena on, että se lisäisi lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotojen tunnistamista sekä rohkeutta ottaa väkivalta puheeksi asiakastyössä ja puuttua siihen. Sitä kautta väkivaltatyön palveluihin ohjautuvuuden toivotaan paranevan ja lähisuhdeväkivallan aiheuttaman kärsimyksen lieventyvän.

Oppaan suunnittelussa hyödynnettiin paikallista väkivaltatyön osaamista haastattelemalla väkivaltatyön ammattilaisia ja osallistamalla heitä oppaan suunnitteluun ja kehittämiseen. Haastattelut toteutettiin kolmena teemahaastatteluna ja yhteiskehittäminen interaktiivisen Padlet-alustan avulla. Oppaan ensimmäiseen versioon pyydettiin parannusehdotuksia eteläsavolaisilta väkivaltatyön ammattilaisilta, peruspalveluiden ammattilaisilta sekä kokemusasiantuntijoilta. Saadun palautteen perusteella opas hiottiin lopulliseen muotoonsa. Oppaan visuaalisen ilmeen eli taiton ja kuvituksen teki Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun graafisen suunnittelun opiskelija Oona Honkanen.

Valmiin oppaan voi julkaista sekä painettuna että digitaalisessa muodossa.

Asiasanat: väkivalta, lähisuhdeväkivalta, väkivaltatyö, sosiaalipalvelut, kohtaaminen

Degree	Bachelor of Social Services (AMK)
Author	Tiina Göy
Thesis title	Domestic violence – a guide to encountering and services
Commissioned by	The South Savo Social and Health Care Authority
Time	2022
Pages	74 pages, 29 pages of appendices
Supervisors	Jari Huotari, Jaana Matilainen, Pirjo Kirvesmies

ABSTRACT

Domestic violence is a problem that is included in the Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government. Finland is also committed to international agreements aimed at reducing it. Work has been done at both national and local level to eradicate the problem. The purpose of this work was to respond to the need for a regional guide for basic health and social services workers in the region of Southern Savo. The objective of the guide is that the personnel of basic services will have more knowledge and courage to intervene in domestic violence and the suffering caused by domestic violence will be alleviated.

The local expertise was utilized by interviewing the professionals of violence prevention work and involving them in the development of the guide. The interviews were conducted in three thematic interviews and co-creation was done using the interactive Padlet platform. Suggestions for improvements were requested from professionals, basic service professionals and experts by experience. Based on the feedback received, the guide was refined to its final form. The visual appearance of the guide was made by graphic design student Oona Honkanen as an unpaid internship.

The guide to encountering and services describes domestic violence as a phenomenon, presents the service system of the region as well as some national services, and explains how to face a customer who has experienced violence. It is intended for professionals in basic social and health care services and aims to increase the identification of manifestations of domestic violence.

Keywords: violence, domestic violence, violence prevention work, social services, encounter

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	9
2.1	Lähisuhdeväkivallan muotoja.....	10
2.1.1	Fyysinen väkivalta	11
2.1.2	Henkinen väkivalta.....	12
2.1.3	Seksuaalinen väkivalta	13
2.1.4	Taloudellinen väkivalta.....	14
2.1.5	Laiminlyönti.....	16
2.1.6	Vaino.....	16
2.1.7	Digitaalinen väkivalta	18
2.1.8	Kulttuuriin liittyvä väkivalta	19
2.1.9	Uskontoon liittyvä väkivalta.....	21
2.1.10	Kunniaan liittyvä väkivalta.....	22
2.2	Väkivallan kohteita ja olosuhteita.....	23
2.2.1	Parisuhdeväkivalta.....	23
2.2.2	Seurusteluväkivalta.....	25
2.2.3	Pakkoavioliitot.....	26
2.2.4	Ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta	27
2.2.5	Vammaisiin henkilöihin kohdistuva lähisuhdeväkivalta	29
2.2.6	Sukupuoli ja lähisuhdeväkivalta	30
2.2.7	Lähisuhdeväkivallalle altistuva lapsi	31
2.3	Lähisuhdeväkivalta lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa	33
3	LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN.....	35
3.1	Lähisuhdeväkivallasta kysyminen – suodatin- ja kartoituslomake	36
3.2	Asiakkaan kohtaaminen väkivaltaa epäiltäessä tai sen ilmettyä	37
3.3	Toimet lähisuhdeväkivallan tunnistamisen jälkeen	38
3.3.1	Turvasuunnitelma	39

3.3.2	Avainhenkilömalli	40
3.3.3	MARAK	41
4	ETELÄ-SAVON ALUEEN PALVELUITA VÄKIVALLAN KOKIJALLE JA TEKIJÄLLE	41
4.1	VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry.....	41
4.2	Rikosuhripäivystys	42
4.3	Turvakoti.....	43
4.4	Kriisikeskukset.....	43
5	KOHTAAMISEN JA PALVELUIDEN OPAS.....	44
5.1	Työn lähtökohdat	44
5.1.1	Rajaukset, painopisteet ja muut valinnat.....	45
5.1.2	Osallistujat ja hyödynsaajat	47
5.2	Työvaiheet	47
5.3	Haastattelut	48
5.3.1	Väkivallan tunnistaminen ja palveluihin ohjautuminen	50
5.3.2	Palvelussa tehtävä työ ja sen tavoitteet.....	53
5.3.3	Opasta koskevat toiveet.....	56
5.4	Virtuaaliset työpajat	57
5.5	Prototyypin arviointi	59
5.5.1	Peruspalveluiden ammattilaisten palaute.....	59
5.5.2	Kokemusasiantuntijoiden palaute	61
5.5.3	Työn tilaajan edustajien palaute	64
5.5.4	Muu palaute	65
5.6	Oppaan rakenne ja sisältö	65
6	POHDINTA.....	66
	LÄHTEET.....	69

LIITTEET

Liite 1. Virtuaaliset työpajat: Padlet-seinä ”Valtakunnalliset palvelut”

Liite 2. Virtuaaliset työpajat: Padlet-seinä ”Huolen herääminen”

Liite 3. Prototyypin arviointi: Padlet-seinä – kokemusasiantuntijat

Liite 4. Prototyypin arviointi: Padlet-seinä – peruspalveluiden ammattilaiset

Liite 5. Lähisuhdeväkivalta – kohtaamisen ja palveluiden opas Etelä-Savon alueelle

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta on monitahoinen ilmiö, jolla tutkitusti voi olla elinikäisiä vaikutuksia sen kohteeksi joutuneen hyvinvointiin ja terveyteen. Luonteeltaan se on erilaista kuin muu väkivalta, sillä siinä tekijänä on uhrille läheinen henkilö, tai jopa henkilö, johon uhrilla on riippuvuussuhde. Tämä tekee lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen, siitä kertomisen ja väkivaltaisesta suhteesta irtautumisen erityisen haastavaksi. Riskiryhmillä, kuten lapset, vanhukset ja vammaiset, irtautuminen ei välttämättä ole edes mahdollista ilman ulkopuolista apua. Suomessa asuvista naisista 30 % kertoo kokeneensa seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa, jossa tekijänä on oma puoliso. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 14–15.)

Lähisuhdeväkivalta ei kuitenkaan kosketa vain sen kohteeksi joutuneita, vaan myös kaikkia sille altistuneita. Lähisuhdeväkivallalle perheessään altistuvilla lapsilla on todettu jopa satakertaisia kortisolitasoja, kohonnutta verenpainetta, ahdistuneisuutta, traumaperäisiä stressihäiriöitä ja lukuisia muita fyysisiä ja psyykkisiä ongelmia. Lähisuhdeväkivalta perheessä altistaa lapsen myös muun muassa oppimis- ja keskittymisvaikeuksille, käytösongelmille ja väkivaltaiselle käytökselle. Näyttöä on myös väkivallan ylisukupolvistumisen riskistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 15.)

Suomi on sitoutunut lähisuhdeväkivallan torjumiseen muun muassa liittymällä kansainväliseen Istanbulin sopimukseen vuonna 2015. Sopimuksen tarkoituksena on naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Sen toimeenpanosuunnitelman Suomessa julkaisi Sosiaali- ja terveysministeriö vuonna 2017. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvoo Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO. Lähisuhdeväkivallan vähentäminen on myös Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan kirjattu tavoite. (Oikeusministeriö 2020a, 8–9.)

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan asiantuntijaryhmä GREVIO on kritisoinut Suomea siitä, ettei ammattilaisten lähisuhdeväkivaltaa käsittelevässä koulutuksessa käsitellä seksuaalisen väkivallan ja perheväkivallan lisäksi väkivallan muita muotoja, kuten kunniaan liittyvää väkivaltaa, pakkoavioittoa, vainoamista ja naisten sukuelinten silpomista. GREVION mukaan

tämä on johtanut vaikeuksiin käsitellä kaikenlaista naisiin kohdistunutta väkivaltaa asianmukaisesti. (Oikeusministeriö 2020a, 8–9.)

Vuosina 2018–2020 toteutettiin Etelä-Savossa Väkivaltatyön yhteensovitetun toimintamallien arviointi -hanke. Hankkeessa perehdyttiin väkivaltatyön yhteensovitetun toimintamallien toimintaan ja kehittämistarpeisiin asiakkaiden avun ja tuen tarpeiden näkökulmasta. Hankkeeseen kiinnittyvässä auttamisjärjestelmän kriittisiä kohtia tarkastelevassa tutkimusraportissa todetaan parisuhdeväkivallan kokijoiden tunnistamisen ja kohtaamisen olevan ensimmäinen avunsaannin kannalta kriittinen vaihe. Tutkimusraportissa myös todetaan, että ammattilaisten tulisi hankkia tietoa väkivallan muodoista ja dynamiikasta sekä alueellisista väkivallan kokijoille suunnatuista palveluista. (Skaffari ym. 2021, 2–9.)

Etelä-Savon alueen lähisuhdeväkivaltatyöryhmässä virisi keväällä 2021 keskustelua tarpeesta alueelliselle oppaalle, jossa käsiteltäisiin lähisuhdeväkivaltaan puuttumista ja esiteltäisiin alueelliset käytännöt ja palvelut. Harjoittelupajassani Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän (jäljempänä Essote) maahanmuuttopalveluissa aihetta ehdotettiin minulle ja päätin tarttua siihen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli siis luoda Etelä-Savon maakunnan alueelle opas siitä, kuinka lähisuhdeväkivaltaa tunnistetaan, kuinka lähisuhdeväkivaltaa kokenut asiakas kohdataan ja kuinka väkivaltaan puututaan. Aiheesta on kyllä olemassa oppaita, niin puuttumisen kuin kokijankin näkökulmasta, mutta paikallinen opas, jossa esitellään kootusti alueen palvelut, käytännöt ja toimintamallit, on tähän saakka puuttunut. Maakunnallinen opas tulee olemaan ajantasainen myös 1.1.2023 toimintansa aloittavalla Etelä-Savon hyvinvointialueella.

Oppaassa keskitytään aikuisten väliseen lähisuhdeväkivaltaan, mutta huomioidaan myös lasten altistuminen väkivallalle. Painopiste on väkivallan kokijan kohtaamisessa ja auttamisessa. Työn rajauksia kuvataan tarkemmin aluvuossa *5.1 Työn lähtökohdat*.

Oppaassa kuvataan lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä ja kerrotaan siihen liittyvästä auttamis- ja palvelujärjestelmästä. Siksi lähisuhdeväkivaltaan ja väkivaltatyöhön liittyvät termit ovat työn keskeistä käsitteistöä, ja niihin liittyvä tieto on työn keskeistä tietoperustaa. Työn tietoperusta on esitelty luvuissa *2 Lähisuhdeväkivalta*, *3 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen* sekä *4 Etelä-Savon alueen palveluita väkivallan kokijalle ja tekijälle*. Oppaasta ja sen tekemisestä kerrotaan luvussa *5 Kohtaamisen ja palveluiden opas*.

Työssä on hyödynnetty paitsi alan kirjallisuutta myös paikallista väkivaltatyön osaamista haastatteleamalla väkivaltatyön ammattilaisia ja osallistamalla heitä virtuaalisen työpajatyöskentelyn avulla. Oppaan prototyyppiä ovat kommentoineet väkivaltatyön ammattilaiset, peruspalveluiden työntekijät sekä lähisuhdeväkivallan kokemusasiantuntijat.

Opinnäytetyön tilaajana on Essote. Työn ohjaava opettaja on Jari Huotari. Työelämäohjaajina toimivat Essoten sosiaalityöntekijä Jaana Matilainen ja Essoten sosiaalipalvelujen palvelupäällikkö, lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori Pirjo Kirvesmies.

Opas valmistui tilaajan käytettäväksi toukokuussa 2022. Sen muotoilu mahdollistaa julkaisemisen sekä digitaalisessa että painetussa muodossa.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA

Lähisuhdeväkivalta on moniulotteinen ilmiö, jota voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Väkivallan muotojen tunteminen auttaa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa.

Vaikka työskenneltäisiin aikuisten kanssa, ei lapsen asemaa väkivaltaisessa perheessä voida sivuuttaa. Tämän ymmärtämiseksi on hyvä tietää myös aikuisten välisen väkivallan vaikutuksista sille altistuvalla lapselle.

Kansainväliset sopimukset ja hallitusohjelman tavoitteet antavat suuntaviivoja myös paikallisesti tehtävälle lähisuhdeväkivaltatyölle. Lähisuhdeväkivalta on hyvin usein myös rikos ja siitä on säädetty kansallisessa lainsäädännössä (Rikoslaki 19.12.1889/39).

2.1 Lähisuhdeväkivallan muotoja

Väkivaltaan liittyvien käsitteiden määrittelyssä käytän tässä työssäni Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisemaa Väkivaltakäsitteiden sanastoa. Sanaston ovat laatineet Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen väkivalta- ja sanastoasiantuntijat yhteistyönä ja sen tarkoituksena on tukea käsitteistön yhtenäistymistä ja yhteisen ymmärryksen luomista väkivaltailmiöstä (Bildjuschkin ym. 2019, 3–4). Väkivaltailmiötä voidaan tarkastella eri näkökulmista, mutta koska keskityn tässä työssä lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, on perusteltua tarkastella väkivaltaa sen ilmenemismuotojen mukaan.

Väkivalta-termin määrittelyssä THL lainaa WHO:n määrittelyä, jonka mukaan väkivalta on “vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan” (Bildjuschkin ym. 2019, 5).

Lähisuhdeväkivalta puolestaan määritellään väkivallaksi, jonka kohde ja tekijä ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa. Väkivalta voi kohdistua nykyiseen tai entiseen puolisoon, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.)

Perheväkivallalla tarkoitetaan lähisuhdeväkivaltaa, joka kohdistuu oman perheen jäseniin. Jos perheessä yhteen perheenjäseniin kohdistuu väkivaltaa, myös muut perheenjäsenet altistuvat aina väkivallalle ja sen seurauksille. Käsitettä väkivallalle altistuminen käytetään erityisesti kuvaamaan tilanteita, joissa alaikäinen lapsi joutuu kohtaamaan perheessään johonkin perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa ja siihen liittyvää pelon ilmapiiriä. (Bildjuschkin ym. 2019, 5–7.)

Muita aiheeseen liittyviä termejä ovat muun muassa fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta, taloudellinen väkivalta, kulttuuriin liittyvä väkivalta, uskontoon liittyvä väkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta, laiminlyönti ja vaino.

2.1.1 Fyysinen väkivalta

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa toisen ihmisen fyysistä koskemattomuutta loukataan tahallisesti (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Sillä on lukemattomia erilaisia muotoja. Se voi olla esimerkiksi tuuppimista, tönimistä, kiinnipitämistä, hiuksista repimistä, potkimista, retuuttamista, seinälle nostamista, pään hakkaamista, lyömistä, kuristamista tai hukuttamista. (Marttala 2011, 44.) Se voi olla myös raapimista, teräaseella uhkailua tai lyömistä, tavaroitten heittämistä, puremista, sylkemistä tai unen riistämistä (Peitsalo ym. 2017, 9–11).

Parisuhteessa fyysinen väkivalta harvoin alkaa suhteen alussa, vaan tavallista on, että se alkaa, kun suhteeseen on sitouduttu. Kihloihin ja naimisiin meno sekä lapsen saaminen ovat usein kriittisiä pisteitä, joina fyysinen väkivalta voi alkaa tai raaistua. Väkivaltaisissa parisuhteissa fyysinen väkivalta muuttuu yleensä sitä raaemmaksi, mitä kauemmin suhde kestää. Vakavaan ja pitkään jatkuneeseen fyysiseen väkivaltaan liittyy usein myös väkivallalla uhkailua ja seksuaalista väkivaltaa. (Marttala 2011, 44.)

Fyysinen väkivalta on väkivallan muodoista kenties helpointa tunnistaa, tosin lähisuhteiden väkivallan kohteet usein peittelevät saamiaan vammoja ja vammat kohdistuvat usein alueille, jotka voi peittää vaatteilla (Marttala 2011, 40). Fyysisen väkivallan seurauksena voi olla raapimajälkiä, mustelmia, murtumia sekä vatsan alueen ja rintakehän vammoja. Seurauksena voi olla myös pysyvä vammautuminen tai kuolema. (Krug ym. 2005, 124–125.)

Loukkaantumisten ja vammojen lisäksi fyysisellä väkivallalla on todettu olevan pitkäkestoisia vaikutuksia kohteensa fyysiseen ja henkiseen terveyteen, toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Yleisiä ovat erilaiset toiminnalliset häiriöt, joille ei löydy selittävää lääketieteellistä syytä, mutta joiden on eri tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä koettuun fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. (Krug ym. 2005, 123–125.)

2.1.2 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta voi olla toisen ihmisen alistamista, eristämistä tai kontrollointia. Henkisessä väkivallassa toisen psyykkistä hyvinvointia vahingoitetaan tahallisesti. (Bildjuschkin ym. 2019, 9.) Sen arvellaan olevan lähisuhdeväkivallan tavallisin muoto ja se hyvin usein kietoutuu yhteen fyysisen väkivallan kanssa (Marttala 2011, 46–47).

Henkistä väkivaltaa on toisen mitätöinti, panettelu, nöyryyttäminen, pilkkaaminen, alistaminen ja uhkailu. Uhkailu voi olla paitsi fyysisellä väkivallalla uhkailua, myös itsemurhalla uhkailua tai esimerkiksi lasten huoltajuuteen liittyvää uhkailua. (Marttala 2011, 46–47.) Henkinen väkivalta voi ilmetä myös manipulointina, valehteluna, syyttelynä, asioiden vääristelynä tai suoraan ilmaistuna pahantahtoisuutena (Peitsalo ym. 2017, 11).

Välineellisellä väkivallalla tarkoitetaan henkistä väkivaltaa, jossa tekijä vahingoittaa kohteen läheisiä tai omaisuutta tuottaakseen kohteelleen kärsimystä, kontrolloidakseen tätä tai rajoittaakseen tämän mahdollisuuksia toimia. Esimerkiksi lemmikkieläinten vahingoittaminen voi olla välineellistä väkivaltaa. (Bildjuschkin ym. 2019, 9.)

Toisen kontrollointi ja sosiaalisten suhteiden rajoittaminen liittyy oleellisesti henkiseen väkivaltaan. Henkisen väkivallan kohde pyrkii miellyttämään väkivallantekijää ja sopeutumaan tämän mielialoihin. Tämä aiheuttaa väkivallan kokijalle jatkuvaa stressiä, mutta ei poista väkivallantekijän syytöksiä. (Marttala 2011, 47–48.)

Henkinen väkivalta ja siihen liittyvä ihmissuhteen dynamiikka ilmenevät usein tavoilla, joita sekä suhteen osapuolten että ammattilaisten voi olla hyvin vaikea hahmottaa. Tunnistamista voi vaikeuttaa sekin, että henkistä väkivaltaa käyttävä henkilö saattaa käyttäytyä muiden ihmisten seurassa hyvin miellyttävästi. (Lidman 2020, 79–86.) Jos henkisen väkivallan osapuolet keskustelelevat ammattiauttajan kanssa, saattaa väkivallan käyttäjä keskustella ja perustella asiansa taitavasti, kun taas väkivallan kokija on tapaamisella lamaantunut, ahdistunut ja pelokas (Notko 2011, 173).

Henkisen väkivallan kohteeksi joutuneet eivät välttämättä edes tunnista koke-
maansa väkivaltaa lainkaan, tai tunnista henkisen väkivallan vakavuutta väki-
vallan muotona. He saattavat myös kokea joutuvansa todistelemaan koke-
mansa väkivallan vaikutuksia. (Notko 2011, 100–104.)

Toisaalta väkivaltaa kokeneet usein kokevat väkivallan uhan ja henkisen väki-
vallan pahimmaksi väkivallaksi. Siihen liittyy jatkuvaa varuillaan oloa, pelkoa,
ahdistusta, tuskaisuutta ja ylivirittyneisyyttä tai lamaannusta. Väkivallan uhka
on tehokas hallinnan väline. (Marttala 2011, 47.)

Henkinen väkivalta murentaa uhrinsa itsetunnon ja uhkaa hänen käsitystään
todellisuudesta. Pitkään jatkuneen henkisen väkivallan jälkeen sen kohteen on
vaikea tunnistaa, mikä on oikein ja normaalia, hän alkaa epäillä omaa mielen-
terveyttään ja kokee itsensä huonoksi ja epäonnistuneeksi. (Marttala 2011,
46–48.) Toistaessaan syytöksiään väkivallantekijä voi muotoilla totuuden ha-
luamakseen ja saada väkivallan kohteen uskomaan näkemyksiään (Lidman
2020, 86).

Notkon (2011, 115–162) väitöstutkimuksessa henkisen väkivallan kokijoiden
tunteina nousivat vihan ja suuttumuksen tunteiden sijaan esille suru, pelko,
ahdistus, arvottomuuden kokemukset ja masennus. Suuttumus tunteena voisi
aktivoida väkivaltaisesta suhteesta irrottautumiseen, mutta ahdistus ja pelko
sen sijaan ovat tunteina lamaannuttavia. Muina syinä tilanteeseen jäämiselle
tulivat ilmi esimerkiksi rakkaus ja lojaalius väkivallan tekijää kohtaan, velvolli-
suudentunto, halu ylläpitää kulisseeja sekä ajatus, ettei avun hakemisesta olisi
hyötyä. Vanhemman ihmisen kunnioitus mainittiin, kun henkistä väkivaltaa ko-
ettiin vanhemman henkilön, kuten anopin, taholta. Väkivallan kokijoista osalla
käytännön syyt pitivät yllä väkivaltaista ihmissuhdetta. Osa oli päässytkin
eroon vahingoittavasta ihmissuhteesta, joku taas pohti yhä vuosikymmenten
jälkeen, kuinka olla niin, ettei ärsyttäisi tekijää.

2.1.3 Seksuaalinen väkivalta

Henkinen väkivalta on lähisuhdeväkivallan tavallisin ja fyysinen väkivalta
toiseksi yleisin muoto (Hietämäki 2018, 14), mutta myös seksuaalinen väki-
valta on yleistä. Seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa on paitsi raiskaus,

myös esimerkiksi toisen kehon arvosteleva kommentointi ja seksiin tai seksuaalisiin tekoihin painostaminen. Painostaminen voi tapahtua syyllistämällä tai uhkailemalla. (Rikosuhripäivystys 2019).

Myös seksuaalinen koskettelu väkisin, seksiobjektina kohtelu, nöyryyttäminen ja halventaminen on seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa liittyy usein muihin väkivallan muotoihin. Puoliso voi pakottaa uhrin seksiin fyysisen väkivallan päätteeksi tai sovinnon merkiksi. (Marttala 2011, 49.)

Pakottamista voi tapahtua myös tilanteissa, joissa kohde on päihteiden vaikutuksen alainen, nukkuu tai ei muuten kykene ymmärtämään tapahtuvaa (Krug ym. 2005, 170).

Uusia, digiajan myötä syntyneitä seksuaalisen väkivallan muotoja ovat verkossa ja pelimaailmassa tapahtuva ehdottelu ja uhkailu sekä seksuaalisten kuvien ja videoiden julkaisu nöyryytystarkoituksessa, vastoin niiden kohteen tahtoa eli niin sanottu kostoporno. Erityispiirteenä verkko- ja virtuaalimaailmassa tapahtuvassa seksuaalisessa väkivallassa on uhrin korostunut kontrollin menettämisen tunne, kun hän joutuu pelkäämään asian esille tuloa. (Lidman 2017, 191.)

Seksuaalisella väkivallalla on vakavia ja pitkäkestoisia vaikutuksia kokijansa fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen ja hyvinvointiin. Sukupuolitaudit, gynekologiset komplikaatiot sekä mielenterveydelliset ja käyttäytymiseen liittyvät ongelmat ovat yhteydessä koettuun seksuaaliseen väkivaltaan. Seksuaalista väkivaltaa kokeneilla on kohonnut riski masennukseen, univaikeuksiin, somaattisiin vaivoihin, tupakointiin ja itsetuhoiseen käyttäytymiseen. (Krug ym. 2005, 169–188.)

2.1.4 Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta on taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkaamista ja rajoittamista (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Taloudellista väkivaltaa parisuhteessa on toisen työssä käymisen rajoittaminen ja häiriköinti, rahaan liittyvä kontrollointi sekä taloudellinen hyväksikäyttö. Parisuhteessa alkanut

taloudellinen väkivalta jatkuu joskus myös eron jälkeen. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262.) Vaikka taloudellisella väkivallalla on yhtymäkohtia henkiseen väkivaltaan, sitä pidetään erillisenä parisuhdeväkivallan muotona, jonka tarkoituksena on kumppanin eristäminen ja tekeminen taloudellisesti riippuvaiseksi (Johnson 2021, 297).

Parisuhteessa taloudellinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi siten, että toinen puolisoista päättää yksin perheen hankinnoista, estää toista käyttämästä tämän omia rahoja tai käyttää puolisonsa rahoja luvottomasti. Taloudellista väkivaltaa ovat myös tilanteet, joissa toinen puolisoista joutuu yksin vastaamaan perheen menoista niin, ettei rahaa jää omiin henkilökohtaisiin hankintoihin, kuten perusterveydenhoitoon, samaan aikaan kun puoliso käyttää rahaa omiin tarpeisiinsa. Työssäkäyntiä puoliso voi rajoittaa esimerkiksi järjestämällä koulutuksia puolisonsa työpaikalla tai kotona työpäivän jälkeen. (Marttala 2011, 49–50.)

Joskus rakenteelliset tekijät voivat edesauttaa taloudellista väkivaltaa. Esimerkiksi viimesijaisen toimeentulotuen myöntäminen perustuu avioliittolakiin, jonka mukaan puolisoiden tulee osallistua toistensa elatukseen. Jos puoliso ei kuitenkaan suostu jakamaan tulojaan heikompi tuloisen kumppaninsa kanssa, on tämän asema heikko. Avioliiton jälkeen puoliso voi heikentää kumppaninsa taloudellista asemaa tuhoamalla yhteistä omaisuutta tai kieltäytymällä maksamasta elatusmaksuja. Raha-asiat voivat myös olla esteenä väkivaltaisesta suhteesta lähtemiselle. (Kaittila 2017b, 84–86.)

Tutkittua tietoa löytyy eniten parisuhteessa tapahtuvasta lähisuuhdeväkivallasta, mutta muissakin lähisuhteissa sitä tiedetään ilmenevän. Taloudellinen hyväksikäyttö on esimerkiksi tyypillinen ikääntyneiden henkilöiden kokema väkivallan muoto (Sisäasiainministeriö 2011, 47).

Kaittila (2017b, 85–87) toteaa väitöstutkimuksessaan, että parisuhde- ja sosiaalityötä tekevien ammattilaisten tietämystä rahaan liittyvistä konflikteista ja taloudellisesta väkivallasta tulisi parantaa. Kaittila korostaa myös moniammatillisen yhteistyön sekä aihetta koskevan jatkotutkimuksen ja kehittämistyön tärkeyttä.

2.1.5 Laiminlyönti

Laiminlyönti on yksi väkivallan muodoista. Se on sitä, että henkilö jätetään ilman hoitoa, huolenpitoa ja apua, josta hän on riippuvainen. (Bildjuschkin ym. 2019, 10.)

Laiminlyönti on yleinen ikääntyneiden kokeman väkivallan muoto. Sen tarkoituksena voi olla aiheuttaa kärsimystä ja hätää ikääntyneelle henkilölle, mutta myös tarkoitukseton laiminlyönti on ikääntyneeseen kohdistuvaa väkivaltaa. (Krug ym. 2005, 147.) Ikääntyneisiin kohdistuvasta väkivallasta kerrotaan lisää alaluvussa *2.2.4 Ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta*.

Myös liikunta- ja kehitysvammaiset henkilöt voivat olla alttiita hoidon ja huolenpidon laiminlyönnille. Auttamatta jättäminen tai väkivaltaisesti tai huolimattomasti auttaminen on samalla fyysistä väkivaltaa vammaista henkilöä kohtaan. (Paasivirta 2013, 51.) Vammaisiin henkilöihin kohdistuvasta väkivallasta kerrotaan lisää alaluvussa *2.2.5 Vammaisiin henkilöihin kohdistuva lähisuhdeväkivalta*.

2.1.6 Vaino

Vaino tarkoittaa henkistä väkivaltaa, jossa tekijä seuraa, uhkaa tai tarkkailee kohdettaan aiheuttaen kohteessa pelkoa ja ahdistusta (Bildjuschkin ym. 2019, 9).

On tavallista, että parisuhteessa ilmennyt väkivalta jatkuu eron jälkeen vainona. Myös parisuhteen aikaisessa väkivallassa voi olla vainon piirteitä. Vainon uhreiksi voivat joutua varsinaisen kokijan lisäksi kokijalle läheiset ihmiset, kuten lapset, vanhemmat, työtoverit ja ystävät. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 20–21).

Väkivaltana vaino sisältää samoja piirteitä kuin parisuhdeväkivalta, mutta se on kuitenkin kokemuksena erilainen, oma lähisuhdeväkivallan muotonsa. Uhrien kokemukset muistuttavat enemmän panttivankien ja siepattujen kokemuksia, kuin pahoinpitelyn uhrien kokemuksia. Kun vainoaminen tapahtuu parisuhteen jälkeen, voi vainoaja käyttää hyväkseen parisuhteessa saamiaan tietoja vainotun elämästä ja arjesta. Vainoaja saattaa käyttää myös erilaisia

teknologisia apuvälineitä, kuten puhelimeen asennettavia vakoiluohjelmia. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 28–29).

Vaino tapahtuu monenlaisissa ympäristöissä ja sisältää monenlaisia väkivaltaisia ja väkivallattomia tekoja. Osa teoista näyttäytyy ulkopuolisille viattomina ja vaarattomina, mutta vainoteoista yhdessä muodostuu kokijalle turvattomuutta ja pelkoa tuottava ja koko arkielämään ulottuva kokonaisuus. (Nikupeteri 2016, 40–43.)

Toisin kuin parisuhdeväkivalta, jossa väkivalta tapahtuu yleensä kotona, vaino ulottuu myös sen kohteen työpaikalle, harrastuksiin ja läheisten arkeen. Näin uhrille turvallisia alueita on yhä vähemmän. Vainoaja voi manipuloida uhrin läheisiä sekä viranomaisia ja saada nämä uskomaan omaa tarinaansa siitä, että hän on tilanteessa todellinen uhri. Vainoaja voi myös levittää uhristaan vääriä tai yksityisyyttä loukkaavia tietoja sosiaalisessa mediassa, uhrin työpaikalla tai ystäväpiirissä. Vainoon voi kuulua myös identiteettivarkauksia, kun vainoaja esimerkiksi tilaa tavaroita uhrin kotiin tai tekee laittomia tekoja tämän nimellä. Vaino kaventaa uhrinsa elinpiiriä, aiheuttaa pelkoa ja sosiaalista häpeää. Usein uhrin on myös vaikea uskoa saavansa apua auttamisjärjestelmästä, sillä hän pelkää vainoajan saaneen ammattilaiset puolelleen. (Nikupeteri 2016, 52–54.)

Vainon kohteelle vaino on kokonaisvaltainen ja traumatisoiva kokemus, joka rajoittaa uhrin elämää ja perusoikeuksien toteutumista niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Vainolla on myös todettu olevan yhteys perhesurmiin sekä tapauksiin, joissa tekijä on näytösluontoisesti surmannut entisen puolisonsa ja itsensä, joskus myös muita uhrille läheisiä tai kokonaan sivullisia henkilöitä. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 29.)

Vainon tunnistamista vaikeuttaa toisinaan se, että vainon uhrin kuvaamat kokemukset ovat ammattilaiselle niin vieraita, että hänen on vaikea niitä ymmärtää. On helpompi uskoa todeksi vaikkapa, että erossa oleva vanhempi kaipaa lapsiaan ja toimii siksi kuten toimii, kuin vainon uhrin kertomusta, joka voi olla hyvin kaukana ammattilaisen kokemusmaailmasta. Tällöin uhri jää vaille tarvitsemaansa apua ja häntä voidaan jopa epäillä oman lapsensa vieraannuttamisesta toisesta vanhemmasta. Ammattilaisten tahatonkin vähättely heikentää

näin asiakkaan asemaa entisestään ja tuottaa hänelle uuden haavoittavan kokemuksen. (Nikupeteri 2016, 138–140.)

Nikupeteri (2016, 157–158) nostaakin väitöstutkimuksessaan ammattilaisten antaman tuen yhdeksi keskeiseksi kehittämistarpeeksi. Hänen mukaansa esimerkiksi puolisonsa taholta vainoa kokeneen naisen ei tulisi joutua osallistumaan lasten ja entisen puolison tapaamisten järjestelyyn.

2.1.7 Digitaalinen väkivalta

Digitaalisessa väkivallassa väkivallan välineenä käytetään teknologisia laitteita ja palveluita, kuten älypuhelimia, tietokoneita, sähköpostia, sosiaalisen median alustoja, pikaviestipalveluita, paikannuslaitteita ja hyvinvointiteknologiaa. Siitä käytetään myös nimitystä teknologiavälitteinen väkivalta. Digitaalinen väkivalta liittyy usein parisuhteen aikaiseen kontrolliin tai sen jälkeiseen vainoon. (Hakkarainen 2019, 16.)

Digitaalinen väkivalta voi olla hyvin monenlaisia tekoja. Se voi olla esimerkiksi toisen teknologian käytön pakonomaista seuraamista ja kontrollointia, tileille ja laitteisiin murtautumista ja yksityisten viestien lukemista, salakuuntelua ja -katse- lua, pelottavien ja ahdistusta aiheuttavien viestien lähettämistä, liikkumisen seuraamista, runsasta ei-toivottua yhteydenottamista tai intiimillä kuvamateriaalilla kiristämistä tai sen luvaton levittämistä tai näyttämistä. (Hakkarainen 2019, 52–73.) Digitaalista väkivaltaa on myös verkossa tapahtuva nimittely, nolaaminen, vainoaminen ja seksuaalinen häirintä (Oikeusministeriö 2020a, 39).

Digitaalinen väkivalta vaikuttaa kokijan arjessa selviytymiseen ja aiheuttaa pelkoa ja psyykkistä kuormitusta. Se voi myös altistaa kokijan fyysiselle väkivallalle. (Piispa ym. 2017, 162–163.)

Digitaalista väkivaltaa ei aina tunnisteta, sillä sen kokijat voivat hävetä ja kokea aiheuttaneensa itse väkivallan esimerkiksi huolimattomalla laitteiden käytöllään. Toisaalta ammattilaisilla ei välttämättä ole tietoa kaikista teknisistä mahdollisuuksista, joita väkivallan tekijä voi käyttää. Digitaalista väkivaltaa saatetaan myös vähätellä tai sen vakavuutta kokijalle ei ymmärretä. Joskus

väkivalta kyllä tunnustetaan, mutta ei tunneta keinoja siihen puuttumiseksi. (Hakkarainen 2019, 82–86.)

Digitaalisen väkivallan tunnistamisen eteen onkin tehty viime vuosina töitä esimerkiksi järjestötasolla ja se on nostettu esille myös oikeusministeriön vuosille 2020–2023 laatimassa naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmassa (Oikeusministeriö 2020a, 39–41).

2.1.8 Kulttuuriin liittyvä väkivalta

Käsitettä kulttuuriin liittyvä väkivalta käytetään tilanteissa, joissa kulttuuriin liittyvällä haitallisella tavalla loukataan henkilön itsemääräämisoikeutta tai koskemattomuutta. Esimerkkejä tällaisista tavoista ovat naisten sukuelinten silpominen, pakkoavioliitto ja yhteisön ulkopuolelle sulkeminen. Uskontoon ja kunniaan liittyvä väkivalta ovat molemmat kulttuuriin liittyvän väkivallan osa-alueita. (Bildjuschkin ym. 2019, 8–10.)

Esimerkiksi perinteisessä romanikulttuurissa on piirteitä, jotka joissain tapauksissa voivat altistaa kulttuurissa eläviä naisia lähisuhdeväkivallalle. Romanikulttuuri muuttuu ja sukujen ja perheiden käsitykset ja tapojen noudattaminen vaihtelevat, joten ongelma ei kosketa kaikkia. On kuitenkin yhä heikossa asemassa olevia romaninaisia, jotka elävät väkivaltaisissa suhteissa. (Törmä 2017, 287.)

Perinteisessä romanikulttuurissa mies ja nainen eivät ole tasa-arvoisia. Vaikka kodin sisällä naisella on valtaa ja nainen hoitaa usein myös kodin ulkopuolisia asioita, naisen itsemääräämisoikeus ja toimintakenttä on miestä kapeampi. Mies nähdään perheenpäänä, jota tulee kunnioittaa ja jolla on oikeus käyttää valtaa. Lisäksi naisen nähdään kantavan suvun ja perheen kunniaa. Jos naisen tulkitaan toimineen moraalittomasti, voidaan hänen lisäksi rangaista koko perhettä. (Törmä 2017, 288–291.)

Romanikulttuurissa elävän lähisuhdeväkivaltaa kokevan naisen avun saamista hankaloittaa usein useampi seikka. Kulttuurin sisällä ei aina tuomita naisen ”ojentamista”, vaan sitä voidaan jopa tukea. Lisäksi kulttuurissa koetaan korostetusti, että väkivalta perheessä on perheen sisäinen asia, josta ei tule puhua

ulkopuolisille. Erityisen vaikeaa on ollut tutkia parisuhteissa ilmenevää seksuaalista väkivaltaa, sillä kulttuuriset häpeään liittyvät seikat estävät siitä puhumisen usein kokonaan. Romanikulttuuriin kuuluu myös ajatus, että lapset kuuluvat eron jälkeen isälle tai tämän suvulle, mikä usein estää naisia lähtemästä parisuhteesta. Väkivallan kohteeksi joutuneet romaninaiset pelkäävät lisäksi paitsi omasta myös sukulaistensa puolesta. (Törmä 2017, 299–303.)

Romaniasiakkaan toiminta saattaakin näiden seikkojen johdosta vaikuttaa epäjohdonmukaiselta ja ammattilaisille voi syntyä virheellinen käsitys asiakkaan sitoutumattomuudesta työskentelyyn. Kuitenkin, jos asiakas ei saa tukea omasta yhteisöstään, hän tarvitsee sitä korostetusti palvelujärjestelmästä. (Törmä 2017, 303–304.)

Myös osalla pakolaistaustaisista naisista on kohonnut riski altistua tietyille väkivallan muodoille, johtuen lähtömaan miesvaltaisesta kulttuurista ja väkivallan hyväksyvistä perinteistä. Tällaisia väkivallan muotoja ovat esimerkiksi eristäminen ja sosiaalisten suhteiden rajoittaminen. (Castaneda ym. 2018, 369.)

Toisaalta, vaikka tiettyihin kulttuureihin voi liittyä lähisuhdeväkivallalle altistavia piirteitä, ei kaikki etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kokema tai tekemä väkivalta luonnollisestikaan selity kulttuurilla. Silti erityisesti länsimaiden ulkopuolelta Suomeen muuttaneiden väkivaltaisuutta ollaan usein taipuvaisia selittämään kulttuurilla, vaikka muuten väkivallan syiksi mielletään yksilöön liittyviä tekijöitä, kuten päihteet ja mielenterveysongelmat (Keskinen 2017, 272).

Suomeen muuttaneiden tilanteisiin vaikuttavat myös monet kulttuuriin liittymättömät tekijät, kuten epävarmuus oleskeluluvasta, asunnon ja työn löytämisen vaikeus, yhteiskunnassa kohdattu rasismi, perheen merkityksen korostuminen vieraassa ympäristössä sekä lähtömaassa koetut sota- ja väkivaltakokemukset. Nämä tekijät voivat vaikuttaa sekä väkivallalle altistaen että vaikeuttaen väkivallasta kertomista ja väkivaltaisesta suhteesta irrottautumista. (Keskinen 2017, 281–285.)

Kulttuuriin liittymätöntä väkivaltaa kokee myös osa suomalaismiesten kanssa avioituneista ja Suomeen tulleista ulkomaalaisista. Vaikka suomalaiset

matkustavat entistä enemmän, tapaavat ihmisiä eri kulttuureista ja solmivat tasavertaisia ihmissuhteita, eivät kaikki ulkomaalaisen ja suomalaisen parisuhteet ole sellaisia. On esimerkiksi suomalaisia miehiä, jotka etsivät itselleen puolisoa kaupallisesta välityspalvelusta ja puolison löydettyään pitävät tätä omaisuutenaan. On myös tapauksia, joissa muualta tullutta puolisoa on pidetty ilmaisena työvoimana yrityksessä tai maataloudessa tai pakotettu tämä hankkimaan tuloja prostituutiolla. Puolisoa saatetaan tarkoituksella pitää eriyksissä ja kielitaidottomana, joten hänellä on vähäiset mahdollisuudet hankkia itselleen apua. Puolisolla ei myöskään välttämättä ole ymmärrystä omasta tilanteestaan tai siitä, että yhteiskunnalta olisi mahdollista saada siihen apua. (Kanervo ym. 2011, 186–187.)

2.1.9 Uskontoon liittyvä väkivalta

Uskonnollisessa väkivallasta yksilön koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta loukataan uskontoon liittyvällä käytännöllä (Bildjuschkin ym. 2019, 10).

Uskonnolla ja väkivallalla on ongelmallinen keskinäinen yhteys myös silloin, kun tiiviin uskonnollisen yhteisön sisällä tapahtunutta väkivaltaa halutaan piilotella yhteisössä. Esimerkiksi rippisalaisuuden käsitettä on käytetty väärin niin, että väkivallan tekijän ja yhteisön johtohahmon välistä keskustelua kutsutaan ripiksi ja jätetään siihen vedoten ilmoittamatta väkivallan teosta. Tietyissä uskonnollisissa yhteisöissä myös anteeksi antaminen on keskeisellä sijalla ja sitäkin saatetaan käyttää väkivallan kokijaa vastaan. Väkivallan kokijaa, joka toivoisi keskustelua kärsimästään väkivallasta, voidaan syyttää siitä, ettei hän halua antaa anteeksi, vaan on harhautunut pois uskostaan. Tällöin väkivallan tekijä saatetaan esittää jopa uhrina. (Hurtig 2013, 238–252.)

Lisäksi osassa uskonnollisista yhteisöistä naisen asema on heikko ja rooli ahdas. Tällaisissa yhteisöissä parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuvan naisen saana ei välttämättä luoteta eikä avioeroa pidetä mahdollisena, tai avioeron saa ottaa vain, jos liiton jompikumpi osapuoli on tehnyt aviorikoksen. Väkivallan kohteeksi joutuneen ei myöskään haluta hakevan apua yhteisön ulkopuolelta, koska pelätään yhteisön maineen puolesta. Saatetaan myös ajatella ammattiavun olevan uhka avun hakijan uskolle. (Ruoho 2015, 134–144.)

2.1.10 Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvässä väkivallassa väkivalta on uhrin painostamista henkisellä tai fyysisellä väkivallalla, kun hänen epäillään loukanneen yhteisön normeja (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Kunniaan liittyvän väkivallan laukaisemiseksi voi riittää perätönkin huhupuhe. On myös mahdollista, että väkivaltaisen teon tekijä on itsekin uhrin asemassa ja on joutunut tekemään teon vastoin omaa tahtoaan. (Hong 2019, 21.)

Kunniaan liittyvässä väkivallassa kokija on useimmiten nainen, mutta myös yhteisönsä normeja rikkova mies voi joutua sen kohteeksi. Yhteisön normien rikkomiseksi voidaan katsoa esimerkiksi seksuaaliseen vähemmistöön kuuluminen. Myös avioliitosta eroaminen tai uskottomuus voi johtaa mieheen kohdistuvaan väkivaltaan yhteisön taholta. (Van Dijken 2009, 163–167.)

Vaikka kunniaan liittyvä väkivalta on tullut suomalaisten tietoisuuteen maahanmuuttajiin liittyvien tapausten kautta, ei se kosketa pelkästään maahan muuttaneita, vaan ilmiötä on olemassa myös esimerkiksi suomalaisissa uskonnollisissa yhteisöissä (Hong 2019, 13–14). Myös perinteisessä romanikulttuurissa on kunniaväkivallalle altistavia piirteitä ja perinteitä (Törmä 2017, 290–292).

Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä esimerkiksi uhkailuna, eristämisenä, pukeutumisen, liikkumisen tai ystäväpiirin rajoittamisena sekä painostamisena ja pakottamisena. Ääritapauksissa kunniaan liittyvä väkivalta johtaa uhrin kuolemaan. (Karimi 2009, 159.)

Kunniaan liittyvän väkivallan käsitteeseen liittyy vahvasti yhteisöllisen väkivallan käsite. Tässä yhteydessä kunnialla tarkoitetaan yhteisön kunniaa. Ajatuksena on, että tiettyjen sääntöjen rikkominen loukkaa koko yhteisön kunniaa. Parisuhdeväkivallasta kunniaan liittyvä väkivalta eroaa siinä, että parisuhdeväkivallassa väkivallassa tekijän läheiset yleensä tuomitsevat väkivallan, kun taas kunniaan liittyvässä väkivallassa väkivalta tapahtuu usein heidän aloitteestaan. (Hong 2019, 22–23.) Yhteisöllisessä väkivallassa uhka voikin tulla koko yhteisön taholta (Bildjuschkin ym. 2019, 6).

2.2 Väkivallan kohteita ja olosuhteita

Väkivaltaa voi sisältyä kaikenlaisiin ihmissuhteisiin ja kuka vain voi olla väkivallan kohde. Tiettyihin lähisuhdeväkivallan kohteisiin ja olosuhteisiin liittyy kuitenkin omia erityispiirteitään, joiden tunteminen voi auttaa väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa.

2.2.1 Parisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on yleisintä parisuhteessa. Vuonna 2017 toteutetun selvityksen mukaan entinen tai nykyinen puoliso, avopuoliso tai seurustelukumppani oli väkivallan tekijä yli 70 prosentissa tapauksista Nollalinjalle tulleissa puheluissa. (Hietämäki 2018, 14.) Seurustelukumppaniin tai entiseen tai nykyiseen puolisoon kohdistuvaa väkivaltaa kutsutaan parisuhdeväkivallaksi (Bildjuschkin ym. 2019, 7).

Parisuhdeväkivalta voi sisältää kaikkia väkivallan muotoja ja sillä tarkoitetaan kaikkea parisuhteessa tapahtuvaa käyttäytymistä, joka aiheuttaa vahinkoa toiselle osapuolelle. Parisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa maissa ja kulttuureissa sekä kaikissa sosiaaliryhmissä. (Krug ym. 2005, 109.)

WHO:n raportin mukaan parisuhdeväkivallan muotoja olisi ainakin kaksi. Toinen olisi vähemmän väkivaltainen parisuhde, jossa esiintyy jatkuvaa vihaa ja turhautumista, joka ajoittain purkautuu fyysisen väkivallan teoiksi. Toinen muoto olisi parisuhteessa esiintyvä syvenevä vakava väkivaltaisuus, jossa tekijän käytös muuttuu jatkuvasti omistavammaksi ja kontrolloivammaksi. (Krug ym. 2005, 114–115.)

Myös jakoa neljään eri tyyppiin käytetään. Nämä neljä tyyppiä ovat parisuhdeterrori, tilanneväkivalta, väkivaltainen vastarinta ja eron käynnistämä väkivalta. Parisuhdeterrori on näistä vakavin parisuhdeväkivallan muoto ja se on muita useammin sukupuolittain eriytynyttä, miehen naiseen kohdistamaa väkivaltaa. Sillä tarkoitetaan kokonaisvaltaista ja systemaattista kontrollointia, väkivaltaa ja pelottelua. Tilanneväkivalta taas on yleisin parisuhdeväkivallan muoto. Siinä väkivaltaa käytetään konfliktin yhteydessä ja se voi jäädä myös yksittäiseksi tapahtumaksi. Väkivaltainen vastarinta on väkivallan käyttämistä tilanteessa, jossa toinen osapuoli käyttäytyy väkivaltaisesti. Eron käynnistämä väkivalta

ilmenee vain erotilanteessa eikä yleensä uusiudu. Sitä vastoin parisuhdeterori voi jatkua myös eron jälkeen vainona. (Siukola 2014, 15–16.)

Etenkin pitkään jatkuneen parisuhdeväkivallan ominaispiirteitä ovat väkivallan muotojen moninaisuus ja väkivallan jaksottaisuus. Fyysiseen väkivaltaan liittyy lähes aina myös henkistä väkivaltaa ja pitkään jatkuneeseen väkivaltaiseen suhteeseen tulee mukaan myös seksuaalista väkivaltaa. (Marttala 2011, 43–44.)

Väkivallan jaksoittaisuudella tarkoitetaan vakavien väkivallan tekojen ja lämmön ja katumuksen jaksoittaista vaihtelua. Tämä jaksoittaisuus aiheuttaa väkivallan kokijalle riippuvuuden väkivallan tekijästä, kun tekijä saa kohteen kokemaan vuoroin mielihyvää, helpotusta ja onnea, vuoroin syvää arvottomuutta. (Marttala 2011, 43–44.)

Suhteen alussa merkit väkivaltaisuudesta ovat usein lieviä ja naamioituvat mustasukkaisuudeksi ja välittämiseksi. Suhteen jatkuessa väkivallan teot usein raaistuvat ja tekijän kontrolli väkivallan kohteeseen syvenee. Väkivallan tekijä hallitsee kokijaa väkivallan uhalla ja voi hyvin hienovaraisilla ja muille huomaamattomilla keinoilla viestiä kontrollista. Esimerkiksi kädestä pitäminen voi ulkopuolisille näyttäytyä lämpimänä eleenä, mutta saattaa olla väkivallan tekijän tapa osoittaa omistusoikeuttaan. Väkivallan raaistuessa myös väkivalttomat jaksot lyhenevät. (Marttala 2011, 41–44.)

Väkivallalla on vakavia seurauksia kohteensa fyysiseen ja henkiseen terveyteen ja toimintakykyyn sekä sosiaalsiin suhteisiin. Fyysisen väkivallan seuraukset vaihtelevat haavoista ja murtumista vammautumiseen ja kuolemaan. Esimerkiksi masennus, ahdistus, krooniset kiputilat, lisääntymisterveyden häiriöt ja riskikäyttäytyminen ovat väkivaltaa kokeneilla muuta väestöä yleisempiä. (Krug ym. 2005, 123–125.)

Jatkuessaan ja vähitellen lisääntyessään väkivalta voi normalisoitua osaksi arkea niin, että sen kohde ei kykene sitä tunnistamaan. Usein väkivaltaa halutaan myös piilotella. Sekä kokija, omaiset että ammattihenkilöt voivat kokea sen puheeksi ottamisen vaikeaksi. (Skaffari ym. 2021, 9.)

Väkivaltaisesta parisuhteesta kertomista ja siitä irrottautumista vaikeuttavat monet tekijät. Jos väkivalta on jatkunut pitkään, jo se itsessään heikentää kohteen toimintakykyä niin, että avun hakeminen vaikeutuu. Erityisesti henkinen väkivalta heikentää kokijan itsearvostusta, ja itsesyytökset ja häpeä estävät usein avun hakemista. Lähtemistä ja avun hakemista voivat vaikeuttaa myös tekijää kohtaan tunnettu pelko, yksinäisyydenpelko, lastensuojelutoimenpiteiden pelko, tiedon puute, taloudellinen riippuvuus sekä tekijää kohtaan koettu rakkaus ja tämän lupauksen luoma toivo paremmasta. Toisinaan väkivaltaa saatetaan lähtökohtaisesti pitää normaaliin perhe-elämään kuuluvana. Taus-talla voi olla myös vahvoja perinteisiä perhearvoja tai ajatus, että lasten on pa-rempi kasvaa molempien vanhempiensa kanssa. Kokemus siitä, että ammatti-henkilöt tietävät väkivallasta, mutta eivät puutu siihen, nostaa kynnystä asi-asta kertomiseen jatkossa. (Kaittila 2017a, 89–100.)

Väkivaltaisessa parisuhteessa avun hakeminen tai suhteesta lähteminen on harvoin yksittäinen teko, vaan yleensä sitä voi pikemminkin kutsua proses-siksi. Prosessiin usein kuuluu yrityksiä selvittää tilanteesta omin voimin sekä avun hakemista eri tahoilta, kuten lähipiiriltä ja viranomaisilta. (Kaittila 2017a, 89.)

2.2.2 Seurusteluväkivalta

Nuorten väliseen seurusteluun liittyvää väkivaltaa kutsutaan seurusteluväki-vallaksi. Seurusteluväkivallassa on samoja piirteitä kuin aikuisten välisessä parisuhdeväkivallassa, mutta se poikkeaa siitä siten, että nuorten kognitiiviset ja emotionaaliset taidot ovat vielä keskeneräiset eikä nuorilla ole vielä kaikkia samoja valmiuksia parisuhteeseen kuin aikuisilla. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.)

Tutkimusten mukaan väkivallan käyttö on nuorilla yleisempää kuin aikuisilla ja vähenee iän myötä. Yleisiä tutkimuksissa ilmenneitä väkivallan tekoja ovat liik-kumisen estäminen, kiinni tarttuminen ja läimäisy. Eräässä seurustelevien nuorten välistä fyysistä väkivaltaa selvittäneessä tutkimuksessa kaksi prosent-tia tytöistä ja yhdeksän prosenttia pojista kertoi nykyisen tai entisen kumppa-nin lyöneen nyrkillä tai kovalla esineellä tai potkineen. (Piispa 2011, 21.)

Nuorten seurusteluväkivalta voi olla myös henkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Mustasukkaisuus ja nimittely ovat nuorille tehdyn kyselyn mukaan tyypillisiä seurusteluväkivallassa. Mitä nuorempi ja kokemattomampi nuori on, sitä alttiimpi hän on väkivallalle seurustelusuhteessaan. (Kovanen 2019, 16.)

Seurusteluväkivallalla voi olla monenlaisia vakavia seurauksia. Se voi lisätä ahdistuneisuutta ja masennusta, heikentää nuoren turvallisuudentunnetta sekä altistaa syömishäiriölle tai jopa itsemurhayrityksille. (Kovanen 2019, 33.)

2.2.3 Pakkoavioliitot

Avioliittoon pakottaminen voidaan nähdä kunniaan liittyvänä väkivaltana. Nainen saatetaan pakottaa avioliittoon esimerkiksi tilanteessa, jossa hänen katsotaan menettäneen kunniansa. Tällöin avioliiton koetaan palauttavan menetetyn kunnian. (Karimi 2009, 159.)

Pakkoavioliiton muita muotoja ovat esimerkiksi liitot, joista vanhemmat ovat sopineet lastensa kihlauksesta näiden ollessa hyvin nuoria ja tapaukset, joissa vanhemmat ovat antaneet alaikäisen tyttärensä vanhemman miehen puolisoksi (Suomenaro 2009, 168–170). Pakkoavioliiton järjestämisen motiivina voi olla paitsi kunnia ja perheenjäsenten käytöksen kontrollointi, myös pyrkimys parantaa perheen sosiaalisia suhteita tai taloudellista asemaa taikka säilyttää perheen varallisuus suvussa. Toisinaan syynä on myös halu tuoda joku sukulainen maahan perheenyhdistämisen avulla. Pakottaminen voi kohdistua kumpaankin sukupuoleen. (Kanervo ym. 2011, 138.) Alun perin vapaaehtoisesti solmittu avioliittokin voi muistuttaa pakkoavioliittoa, jos siitä eroamista ei sallita (Castaneda ym. 2018, 370).

Avioliittoon pakotetut kärsivät usein sekä fyysisestä että henkisestä väkivallasta. Pakkoavioliittoon ja sen järjestämiseen liittyy väkivaltaa ja sen uhkaa, kontrollia ja eristämistä. Avioliitosta lähteminen johtaisi usein yhteisön ulkopuolelle joutumiseen ja voisi aiheuttaa jopa hengenvaaran. (Kanervo ym. 2011, 138.)

Pakkoavioliitto ei ole sama asia kuin järjestetty avioliitto, joka on joissain kulttuureissa yleinen. Järjestettyyn avioliittoon ei liity tahdonvastaisuutta, vaan se

toteutuu molempien osapuolten suostumuksesta ja toiveesta. (Suomenaro 2009, 168–170.)

Pakkoavioliitto luetaan yhdeksi ihmiskaupan muodoista. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin on viime vuosina tullut aiempaa enemmän pakkoavioliiton uhreja. Kuitenkin oikeusministeriön ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman suunnittelua varten asettama työryhmä arvioi, ettei kaikki pakkoavioliittoihiin liittyvä ihmiskauppa tule viranomaisten tietoon. (Roth & Luhtasaari 2021, 18–19.)

Suomessa tyypillisimmät pakkoavioliitot eivät kuitenkaan täytä ihmiskaupan tunnusmerkkejä ja voivat siksi jäädä rankaisematta. Nykylainsäädäntö ei myöskään mahdollista pakottamalla solmitun avioliiton mitätöintiä. Mitätöinti säästäisi pakkoavioliiton uhrin avioeron oikeudellisilta vaikutuksilta. (Hong 2019, 96–98.)

Pakkoavioliiton uhri voi jättää hakematta apua tilanteeseensa esimerkiksi siksi, että pelkää menettävänsä perhesiteen perusteella saamansa oleskeluluvan, jos perheside katkeaa. Uhrit eivät välttämättä ole tietoisia siitä, että perhesiteen katkettua kiinteitä siteitä Suomeen sekä väkivaltakokemuksista johtuvaa vaikeaa henkilökohtaista tilannetta voidaan käyttää oleskeluluvan myöntämisen perusteena tilanteissa, joissa luvan epääminen olisi kohtuutonta. (Roth & Luhtasaari 2021, 20.)

Kunniaväkivallasta väitöstutkimuksen tehneen Hongin (2019, 98) mukaan pakkoavioliittotapaukset ovat lisääntymässä ja Suomen viranomaisia tulisi paikaisesti kouluttaa ilmiön tunnistamiseen.

2.2.4 Ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta on ikääntyneisiin henkilöihin kohdistuvaa terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden vaarantavaa tai fyysiselle vammalle altistavaa väkivaltaa (Bildjuschkin ym. 2019, 8).

Tiedetään, että joka neljäs yli 60-vuotias nainen on viimeisen kahdentoista kuukauden aikana kokenut väkivaltaa tai kaltoinkohtelua (Tiilikallio & Säles

2018, 13). Ikääntyneiden miesten kokemasta väkivallasta on tietoa jopa vähemmän kuin työikäisten miesten kokemasta. Sitä ei myöskään tunnusteta tai oteta todesta yhtä hyvin kuin naisten kokemaa väkivaltaa. (Tiilikallio & Säles 2018, 44–45).

Kun ikääntynyt ihminen kohtaa väkivaltaa tai muuta kaltoinkohtelua, on tekijänä useimmiten oma elämäkumppani tai aikuinen lapsi. Väkivallalle altistavat erityisesti esimerkiksi tilanteet, joissa ikääntynyt hoitaa aikuista lastaan, joka ei saa tarvittavia mielenterveys- tai päihdepalveluita muualta, sekä tilanteet, joissa puoliso on sairastunut aggressiivista käytöstä aiheuttavaan muistisairauteen. Riskialttiita ovat myös tilanteet, joissa ikääntynyt ilman hoito- ja hoiva-alan kokemusta hoivaa toista ikääntynyttä. Parisuhteessa väkivalta voi-kin alkaa vasta ikääntymisen myötä. (Tiilikallio & Säles 2018, 16–17.)

Laiminlyönti on tavallisin ikääntyneen kohtaaman väkivallan muoto. Toiseksi yleisintä on taloudellinen hyväksikäyttö, esimerkiksi ikääntyneen varojen ka-vallus. Taloudelliseen hyväksikäyttöön voivat syyllistyä iäkkään läheiset, edun-valvoja tai hoitajat. Esimerkki helposti tunnistamatta jäävästä taloudellisesta väkivallasta on tilanne, jossa niin sanotut ystävät kokoontuvat ikääntyneen luo eläkkeenmaksupäivänä ja käyttävät eläkerahat päihteisiin. (Sisäasiainministe-riö 2011, 44–47.)

Tyypillisesti ikääntyvien kokema väkivalta on piilorikollisuutta eli se ei tule vi-ranomaisten tietoon eikä siitä tehdä rikosilmoitusta (Tiilikallio & Säles 2018, 16). Ikääntynyt ei välttämättä itsekään osaa tunnistaa ja nimetä kokemaansa väkivaltaa. Jos väkivalta on jatkunut jo kauan, on se voinut arkipäiväistyä ja sen merkitys hämärtyä. Ikääntynyt ei myöskään elämäkokemustensa vuoksi välttämättä miellä henkistä väkivaltaa väkivallaksi tai parisuhteessa tapahtu-vaa pahoinpitelyä ja seksuaalista väkivaltaa rikokseksi. (Tiilikallio & Säles 2018, 44–46.)

Kaltoinkohtelu ja lähisuhdeväkivalta ovat merkittävä riski ikääntyneen fyysi-selle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Niiden seurauksena ikäänty-neen perussairaudet voivat pahentua ja hänen ulkopuolisen avun, hoidon ja tuen tarpeensa voi lisääntyä. Pahimmillaan ikääntyneen kokema lähisuhdevä-kivalta voi johtaa kuolemaan. (Tiilikallio & Säles 2018, 14–15.)

2.2.5 Vammaisiin henkilöihin kohdistuva lähisuhdeväkivalta

Vammaiset henkilöt voivat kokea samoja lähisuhdeväkivallan muotoja, kuin vammattomatkin henkilöt. Vammaisiin henkilöihin kohdistuvaan väkivaltaan liittyy kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä ja heillä voi olla muita vähemmän keinoja vastustaa kokemaansa väkivaltaa. (Wallace & Roberson 2016, 369.)

Väkivallan tekijänä voi olla esimerkiksi kumppani, entinen kumppani, perheenjäsen, hoitaja tai kuljetuspalvelun toimittaja. Kehitysvammaisen naisen kokemassa seksuaalisessa väkivallassa tekijä on useimmin samassa asumisyksikössä asuva tai samassa toimintakeskuksessa työtoiminnassa käyvä kehitysvammainen mies. (Henttonen 2013, 69.)

Vammaisiin henkilöihin kohdistuva lähisuhdeväkivalta voi olla muiden väkivallan muotojen lisäksi hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä tai avustamista huolimattomasti tai väkivaltaisesti. Väkivallan erityispiirteinä voi olla myös apuvälineiden rikkominen, lääkkeiden oton rajoittaminen tai niiden ottoon pakottaminen. Liikuntavammaisen liikkumista saatetaan rajoittaa sijoittamalla liikkumisen apuvälineet hänen ulottumattomiinsa. Väkivaltaa voidaan kohdistaa myös opaskoiraan tai lemmikkiin. (Paasivirta 2013, 50–53.) Riippuvaisuus toisten avusta, auttajien suuri määrä ja avustustoimien vaatima fyysinen läheisyys lisäävät seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä (Henttonen 2013, 67).

Vammaisiin henkilöihin kohdistuvassa taloudellisessa väkivallassa erityispiirteenä voi olla vammaan liittyvien etuuksien hyväksikäyttö ja velvoittaminen etuuksien hakemiseen. Jos henkilö ei ikänsä tai vammansa vuoksi kykene hoitamaan raha-asioitaan itsenäisesti, kasvattaa se riskiä taloudelliselle hyväksikäytölle. Hyväksikäyttäjä saattaa olla esimerkiksi puoliso, oma lapsi tai ystäväksi tai kumppaniksi tekeytyvä henkilö. (Paasivirta 2013, 54–55.)

Vammaiset henkilöt ovat ylipäänsä vammattomia alttiimpia kaikille lähisuhdeväkivallan muodoille ja heidän voi olla vielä muita vaikeampi kertoa väkivallasta ja irrottautua väkivaltaisesta suhteesta (Paasivirta 2013, 50). Irrottautumisesta vaikeuttaa mahdollinen riippuvuus väkivallan tekijästä. Väkivallasta

kertomista voivat vaikeuttaa myös esimerkiksi kommunikointiin, ymmärrykseen ja mielenterveyden ongelmiin liittyvät seikat. (Wallace & Roberson 2016, 369.)

2.2.6 Sukupuoli ja lähisuhdeväkivalta

Sekä suomalaisten että kansainvälisten tutkimusten mukaan miehet kokevat naisia enemmän väkivaltaa kodin ulkopuolella ja vieraiden henkilöiden taholta. Naiset taas ovat miehiä useammin lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan kohteena. Toisaalta miesten kokemaa parisuhdeväkivaltaa on tutkittu vähemmän kuin naisten kokemaa. (Piispa & Heiskanen 2017, 76–80.)

Eri tutkimuksissa on käynyt ilmi, että naiset olivat kokeneet väkivaltaa entisten puolisoitensa taholta kaksi kertaa niin usein kuin miehet. Nykyisissä suhteissaan miehet ja naiset kertovat kokevansa väkivaltaa yhtä paljon. (Piispa & Heiskanen 2017, 80–81.)

Tutkitusti, kun nainen on parisuhdeväkivallan kohteena, tekokertoja on enemmän kuin silloin, kun kohteena on mies. Naiset myös kärsivät väkivallan seurauksena sekä fyysisistä että psyykkisistä seurauksista useammin kuin miehet ja seuraukset ovat vakavampia. Lisäksi mitä raaemmasta parisuhdeväkivallasta on kyse, sitä enemmän korostuu naisten osuus väkivallan kohteina, ääripäänä tästä henkirikokset. (Piispa & Heiskanen 2017, 80–84.)

Väkivallan tekijöinä naiset kohdistavat väkivallan useimmiten läheisiin ihmisiin ja vain harvoin tuntemattomiin (Piispa & Heiskanen 2017, 81).

Esteet avun hakemiselle ovat lähisuhdeväkivaltaa kokevilla miehillä ja naisilla tutkimusten mukaan osin samanlaisia. Väkivallan tekijää kohtaan koettu rakkaus ja suhteeseen sitoutuminen ovat nousseet teemoiksi sekä naisten (Kaittila 2017a, 93–94) että miesten (Huntley ym. 2019, 8) avun etsimistä käsitellessä tutkimuksissa.

Kahtatoista eri maissa suoritettua tutkimusta tarkastelevassa katsauksessa löydettiin viisi teemaa, jotka nousivat esille miespuolisten parisuhdeväkivallan kohteiden avun hakemisen esteinä. Teemat olivat paljastumisen pelko,

kokemus, että avun pyytäminen haastaa miehisyyttä, suhteeseen sitoutuminen, toivottomuus ja vähäinen itseluottamus sekä ajatus, että sopivia palveluita ei ole. (Huntley ym. 2019, 6–8.)

Paljastumisen pelkoa kokivat sekä naisen että miehen kanssa parisuhteessa elävät miehet. Siihen liittyi häpeää, epäuskoa ja itsesyytöksiä. (Huntley ym. 2019, 6–7.) Häpeä, itsesyytökset ja itsearvostuksen lasku ovat useissa tutkimuksissa nousseet esille myös naispuolisten väkivallan kokijoiden avun hakemisen esteinä (Kaittila 2017a, 93).

Miehillä erityispiirteinä ilmeni koettu uhka omalle miehisyydelle sekä pelko, ettei heitä oteta vakavasti avuntarvitsijoina, etenkin, jos väkivallan tekijä oli kohdettaan pienempikokoinen. Miespuoliset väkivallan kokijat pelkäsivät jopa leimautuvansa itse väkivallantekijöiksi. Tavallista oli myös pelko omien lasten menettämisestä. (Huntley ym. 2019, 7–8.) Myös suomalaistutkimuksessa miehet kuvasivat avun hakemisen uhkaavan omaa miehisyyttään. He myös kertoivat kokeneensa lapsen kautta tapahtuvaa henkistä väkivaltaa, kuten uhkailla lapsen tapaamisen estämisellä. (Peitsalo ym. 2017, 12–15.)

Nainen puolestaan voi kokea syyllisyyttä puolisonsa väkivaltaisuudesta tilanteissa, joissa lapsi altistuu väkivallalle. Toisinaan myös palvelujärjestelmä voi ruokkia tätä syyllisyydentunnetta. Huostaanottoasiakirjoja käsitelleessä tutkimuksessa todettiin, että perheen äidille annettiin niissä vastuu ja häntä jopa syytettiin isän väkivaltaisuudesta ja lapsen vaarantamisesta. (Laitinen 2011, 66.)

Tiedon puute ja epäluottamus palvelujärjestelmää kohtaan voi estää avun hakemisen sekä miehillä (Huntley ym. 2019, 8) että naisilla (Kaittila 2017a, 94–97). Erityisesti miehen kanssa parisuhteessa elävien miesten oli vaikea uskoa, että heitä varten olisi olemassa sopivia palveluita (Huntley ym. 2019, 8).

2.2.7 Lähisuhdeväkivallalle altistuva lapsi

Lapsi voi altistua aikuisten väliselle lähisuhdeväkivallalle jo ennen syntymäänsä. Kanadalaisessa tutkimuksessa naiset, jotka olivat kokeneet raskausaikana parisuhdeväkivaltaa, ilmoittivat ajan mittaan vakavasta väkivallasta,

kuten aseiden käytöstä, kuristamisesta ja sairaalahoitoon johtaneesta pahoinpitelystä, kolme kertaa todennäköisemmin kuin muut parisuhdeväkivallan uhrin. (Kertesz ym. 2021, 135.)

Vaikka lapsi itse ei olisi väkivallan kohteena, vanhempien välinen väkivalta vaikuttaa häneen monin tavoin. Imeväisikäinen on täysin riippuvainen vanhemmistaan. Saadessaan hoivaa häntä hoitavalta aikuiselta vauva oppii rauhoittamaan itseään ja hänelle keittyy itsesäätelytaitoja. Jos vanhemmista toinen käyttäytyy väkivaltaisesti eikä toinenkaan kärsimänsä väkivallan takia kykene tarjoamaan lapselle tämän tarvitsemaa hoivaa, voi näiden taitojen harjaantuminen jäädä puutteelliseksi. Vanhempien välinen väkivalta voi siis heikentää heidän kykyään toimia vanhempina ja vaikuttaa lapsen kognitiivisiin ja emotionaalisiin taitoihin sekä hänen käytökseensä. (Kertesz ym. 2021, 131–132.) Pohjoisamerikkalaisen tutkimuksen mukaan väkivaltaa todistaneet lapset kärsivät usein samanlaisista ongelmista kuin väkivallan kohteeksi joutuneet lapset. (Krug ym. 2005, 126.)

Lapsen aivot kehittyvät hänen kokemustensa myötä. Mikäli vauvaikäinen kokee paljon stressiä ja hänen kiintymyssuhteensa hoitavaan aikuiseen on epäturvallinen, muovaa se aivoja niin, että ne keskittyvät selviytymiseen. Jotta lapsi selviytyisi pelon ja stressin kokemuksista, alkavat aivot tuottaa stressihormoneja, kuten kortisolia, adrenaliinia ja noradrenaliinia. (Kertesz ym. 2021, 132.)

Väkivallalle altistuneilla lapsilla onkin todettu normaaliin verrattuna 100-kertaisia kortisolitasoja, kohonnutta verenpainetta, ahdistuneisuutta ja traumaperäisiä stressihäiriötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 15.) Lisäksi väkivallalle altistuneilla lapsilla on raportoitu ilmenevän kehityksen hidastumista ja taantumista, häpeän tunteita, pelkoja, ahdistusta, univaikeuksia, itsetunto-ongelmia, ongelmia ystävyssuhteissa ja koulunkäyntivaikeuksia. Vanhempien välisen parisuhdeväkivallan on todettu lisäävän myös lapseen kohdistuvan väkivallan riskiä. (Hautanen 2017, 127.)

Väkivallan vaikutuksia lapseen tutkineet australialaistutkijat haluavat muistuttaa lasten kuuntelemisen ja varhaisen väkivaltaan puuttumisen tärkeydestä sekä

siitä, että väkivaltaa käyttänyt vanhempi ei muutu hyväksi vanhemmaksi eron myötä. (Kertesz ym. 2021, 137.)

Eron jälkeen parisuhteessa alkanut väkivalta saattaa jatkua vainona lapsen huolto- ja tapaamisjärjestelyjen ansiosta. Eron jälkeistä vainoa tutkinut Nikupeteri (2016, 134–135) puhuu vanhemmuuden välineellisyydestä tilanteissa, joissa erossa oleva vanhempi käyttää suhdetta lapsiin kontrolloidakseen entistä puolisoaan. Näissä tilanteissa väkivalta ja pakottava kontrolli naamioituu vanhemman huolenpidoksi ja kaipaukseksi.

Viranomaisten voi olla vaikea tunnistaa, mikä on vainoa, mikä erossa olevan vanhemman hyväksyttävää halua pitää yhteyttä lapsiinsa. Väkivaltaa kokenut vanhempi on usein uupunut ja tottunut antamaan periksi väkivallan pelossa. Hän voi siis lähtökohtaisesti olla väkivallantekijää huonommassa asemassa, jos lasten huolto pyritään ratkaisemaan sopimalla. Toisinaan myös lapsikaappauksen taustalla on väkivaltaa. (Hautanen 2017, 129–131.)

2.3 Lähisuhdeväkivalta lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa

Suomessa perustuslaki takaa jokaiselle oikeuden vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Sen mukaan julkisella vallalla on velvollisuus järjestää sosiaali- ja terveyspalveluita ja suojata lain piirissä olevia myös yksityishenkilöiden välisissä suhteissa. Kunnalla on velvollisuus järjestää määrärahat sille määriteltäviin tehtäviin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 18.)

Lainsäädännössä väkivaltaa käsitellään useissa eri laeissa, kuten sosiaalihuoltolaissa, rikoslaisissa, turvakotipalvelulaissa ja laissa lähestymiskiellosta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 18–19.)

Uhrin oikeuksia koskevan direktiivin mukaan lähisuhdeväkivallan uhri tulisi kohdata sensitiivisesti rikosoikeudellisessa prosessissa. Hänelle tulisi esimerkiksi tarjota mahdollisuus samaa sukupuolta olevaan kuulustelijaan ja asiointiin aina saman poliisin kanssa. (Kainulainen & Niemi 2017, 145–146.)

Rikoksen uhrilla on oikeus avustajaan rikosprosessin eri vaiheissa. Seksuaalirikosten ja läheisessä suhteessa tapahtuneen väkivallan uhreilla on oikeus ilmaiseen avustajaan tuloistaan riippumatta. Lisäksi rikoksen uhri voi halutesaan käyttää tukihenkilöä ja mahdollisuutta hyödyntäneet ovat kokeneet sen yleensä hyödylliseksi. Kun rikoksen uhri on erityisen suojelun tarpeessa, voidaan oikeudenkäynnissä tehdä erityisjärjestelyitä, kuten järjestää näkösuoja uhrin ja tekijän välille. (Kainulainen & Niemi 2017, 150–151.)

Tulevan väkivallan ehkäisemiseksi väkivallan kokijan on mahdollista hakea tuomioistuimelta lähestymiskieltoa. Lähestymiskiellon aikana kieltoon määrätty ei saa tavata, seurata tai tarkkailla suojattua henkilöä eikä ottaa tähän millään tavoin yhteyttä. Lähestymiskielto voidaan määrätä, vaikka sen osapuolet asuivat samassa asunnossa. Tällöin lähestymiskieltoon määrätty joutuu poistumaan asunnosta välittömästi eikä hänellä ole oikeutta palata sinne. (Kainulainen & Niemi 2017, 153.)

Suomen rikoslaissa lievä pahoinpitely on muutoin asianomistajarikos, mutta lähisuhteessa tapahtunut lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos (Rikoslaki 19.12.1889/39, 21. luku. 16 §). Myös vaino on kriminalisoitu. Vainolla tarkoitetaan rikoslaissa oikeudetonta seuraamista, tarkkailua, yhteydenottoja ja häirintää, joka aiheuttaa kohteessaan pelkoa. (Rikoslaki, 25. luku. 7a§.)

Pakkoavioliitto puolestaan voi tulla rangaistavaksi ihmiskauppana, törkeänä ihmiskauppana tai pakottamisena. Ihmiskauppa luokitellaan törkeäksi, jos se kohdistuu alaikäiseen tai henkilöön, joka ei kykene puolustamaan itseään tai jos siinä käytetään väkivaltaa tai uhkailua. Myös pakkoavioliiton mahdollista kriminalisointia omana erillisenä rikoksenaan on selvitetty. (Oikeusministeriö 2020b, 8.)

Suomi on sitoutunut myös väkivallan vastaisiin kansainvälisiin sopimuksiin kuten Istanbulin sopimukseen. Istanbulin sopimus on vuonna 2014 solmittu kansainvälinen sopimus, johon Suomi liittyi vuonna 2015. Se on naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus. Sen toimeenpanoa valvoo arviointikierroksilla naisiin kohdistuvan

väkivallan ja perheväkivallan asiantuntijaryhmä, GREVIO. (Oikeusministeriö 2020a, 9.)

Muun muassa lapsiasiavaltuutettu (2022), Ihmisoikeusliitto (2022) ja Monika-Naiset liitto ry (2022) ovat tammikuussa 2022 antaneet Oikeusministeriölle lausunnot koskien pakkoavioliiton erilliskriminalisointia. Lausunnoissa kannatetaan erilliskriminalisointia Istanbulin sopimuksen mukaisesti ja GREVION Suomelle antama huomautus huomioiden.

Myös YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen komitea, YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea sekä YK:n kidutuksen vastainen komitea ovat antaneet Suomelle huomautuksia riittämättömistä toiminnaista naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumisessa. Huomautusten perusteella toteutettuja parannuksia ovat olleet muun muassa turvakotien ja Rikosuhripäivystyksen rahoituksen siirtyminen valtiolle, ympärivuorokautisen auttavan linjan, Nollalinjan, perustaminen sekä alueellisten ja valtakunnallisten palvelujen ja toimintamenetelmien kehittäminen ja MARAK-menetelmän käyttöönotto useilla paikkakunnilla. (Oikeusministeriö 2020a, 16–17.)

Marinin hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joiden tarkoituksena on parantaa rikoksen uhrin asemaa, torjua ihmiskauppaa, puuttua väkivaltaan ja lisätä tasa-arvoa. Hallitusohjelman mukainen seksuaalirikoslainsäädännön uudistus on käynnissä. Sen tavoitteena on lisätä seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja päivittää lainsäätö nykykäsitteiksi vastaavaksi. (Oikeusministeriö 2020a, 22–23.)

3 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

On todettu, että väkivallan kohteella voi olla ollut pitkiäkin asiakkuuksia ilman, että väkivaltatilannetta on tunnistettu. On myös tapauksia, joissa väkivallan kokija on kertonut ammattilaiselle tilanteestaan, mutta tämä on ohittanut asian tarttumatta siihen. Näin ollen paikkakunnan palvelujärjestelmästä ei välttämättä ole hyötyä, jos peruspalveluiden ammattilaisilta puuttuu tietoa väkivallan tunnistamisesta ja palveluista. Kuitenkin väkivallan kohteella on usein useita

yksittäisiä yhteydenottoja ammattilaisiin ja viranomaisiin, joten mahdollisuuksia tilanteen tunnistamiselle olisi. (Skaffari ym. 2021, 9–11.)

3.1 Lähisuhdeväkivallasta kysyminen – suodatin- ja kartoituslomake

Suurin osa ihmisistä riippumatta sukupuolesta ja omista väkivaltakokemuksista tai niiden puutteesta kannattaa systemaattista väkivallasta kysymistä. Vaikka osa ammattilaisista pelkää kysymisen voivan loukata asiakasta, väkivaltaa kokeneet ovat itse sitä mieltä, että kysymisestä ei ole haittaa. (Siukola 2014, 30–31.)

Lähisuhdeväkivallasta tulisikin kysyä palveluissa luonnollisena osana työtä. Kysyminen itsessään voi saada asiakkaan pohtimaan tilannettaan ja heräämään siihen. Kun väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta, tulee siitä yhtä luontevaa kuin vaikkapa päihteiden käytöstä kysymisestä. Kun kysyminen eri palveluissa yleistyy, ilmiö myös tulee tutuksi asiakkaille ja aiheesta keskustelun ja kertomisen kynnys voi madaltua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 33.) Kaikilta kysyminen on myös tasapuolista asiakkaita kohtaan eikä leimaa ketään. Lisäksi työntekijän oma ymmärrys aiheesta lisääntyy systemaattisen kartoituksen myötä. (Siukola 2014, 29.)

Lähisuhdeväkivallasta kysymisen helpottamiseksi on kehitetty valtakunnallinen suodatin- ja kartoituslomake, jonka rutiininomaista käyttöä THL suosittaa jokaisen asiakkaan kohdalla kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa silloinkin, kun väkivallan merkkejä ei ole nähtävissä. Lähisuhdeväkivallan kohteet hakevat apua paitsi väkivallan aiheuttamiin vammoihin, myös sen muihin vaikutuksiin, kuten unettomuuteen, ahdistukseen, masennukseen tai päihteiden käyttöön. (Siukola 2014, 28–29.)

Lomakkeen käyttöä ja väkivallasta kysymistä voi lyhyesti selittää asiakkaalle kertomalla, että lähisuhdeväkivalta on niin yleinen ilmiö, että siitä kysytään kaikilta. Samalla kannattaa kertoa, että väkivaltaan on saatavilla apua. (Siukola 2014, 46–47.)

Lomakkeessa kysytään, onko asiakas jossain elämänvaiheessa kokenut väkivaltaa tai kaltoinkohtelua ja mikäli on, vaikuttaako se yhä hänen elämäänsä ja

onko sitä tällä hetkellä asiakkaan lähisuhteessa. Jos asiakas vastaa myöntävästi toiseen tai kolmanteen kysymykseen, kartoitetaan tilannetta tarkemmin ja tehdään suunnitelma avun ja tuen saamiseksi. Lomaketta käytetään ja väkivallasta kysytään aina kahden kesken asiakkaan kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 33.) Lomake täytetään aina asiakkaan kanssa yhdessä. Sitä ei anneta mukaan kotona täytettäväksi. (Siukola 2014, 49.)

Koska asiakas ei välttämättä tunne taloudellisen väkivallan käsitettä ja tiedä, että kyseessä on väkivallan muoto, on taloudellisesta väkivallasta hyvä kysyä erikseen täsmällisemmillä kysymyksillä (Kaittila 2017b, 88–89).

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake on tarkoitettu väkivallan kokemisesta kysymiseen. Myös väkivallan käyttämisestä on hyvä kysyä suoraan, jotta väkivallan tekijä saadaan mahdollisimman aikaisin tuen piiriin. Voi kysyä esimerkiksi, onko asiakkaan omassa toiminnassa jotain sellaista, mikä aiheuttaa toisille pelkoa tai turvattomuutta tai mihin asiakas toivoisi apua. Suoraan voi kysyä myös, onko asiakas käyttänyt väkivaltaa läheisissä ihmissuhteissaan, millaista tukea hän toivoisi ja ovatko läheiset saaneet apua. (Siukola 2014, 54.)

3.2 Asiakkaan kohtaaminen väkivaltaa epäiltäessä tai sen ilmettyä

Jotta lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen onnistuisi, on tärkeää nähdä tilanne asiakkaan kannalta. Yksityisyys sekä turvallinen, kiireetön ja luotettava ilmapiiiri ovat asiakkaan kannalta tärkeitä tekijöitä. Asiakkaat toivovat myös tietoa siitä, miksi asiasta kysytään ja mitä tiedolla tehdään sekä varmuutta salassapidosta ja suostumuksen kysymisestä kaikkiin toimiin. (Siukola 2014, 32–33.)

Tutkimusten mukaan on tärkeää, kuinka ammattilaiset reagoivat kuullessaan väkivallasta. Väkivaltaa kokeneet toivovat syylistämätöntä, ei-tuomitsevaa ja yksilöllistä sekä väkivaltailmiön monimutkaisen luonteen huomioivaa kohtamista. (Skaffari ym. 2021, 3.)

Jos asiakas suhtautuu väkivallasta kysymiseen vihamielisesti tai ei halua apua, on mahdollista, että kyse on väkivallan aiheuttamasta traumasta. Tällöin asiakkaan toiveita tulee kunnioittaa, mutta asiaan tulee valmistautua

palaamaan toisella kertaa. Vihamielinen tai välttelevä käytös voi johtua myös asiakkaan aiemmista huonoista kokemuksista palveluissa tai siitä, ettei hän vielä tunnista kokemuksiaan väkivallaksi. (Siukola 2014, 51–52.)

Jos ammattilainen kuitenkin epäilee asiakkaan kokeneen väkivaltaa, voi asiakkaalle kertoa, mikä epäilyyn on johtanut. Joka tapauksessa asiakkaalle voi kertoa, että apua on tarjolla ja että asiaan voidaan palata toisella kertaa. (Siukola 2014, 51–52.)

Mikäli aihe tuntuu asiakkaalle vaikealta, voi turvallisuusnäkökulma olla toimiva väylä aiheeseen. Asiakkaan kanssa voidaan tällöin pohtia turvallisuutta luovia ja sitä rikkovia tekijöitä. (Siukola 2014, 51.)

3.3 Toimet lähisuhdeväkivallan tunnistamisen jälkeen

Kun väkivalta on ilmennyt esimerkiksi kartoituksessa tai muulla tavalla, on ensimmäisenä arvioitava asiakkaan ja tilanteessa mahdollisesti olevien lasten akuutti turvallisuustilanne. Jos asiakkaan ei ole turvallista mennä kotiin, hänelle tulee järjestää turvakotipaikka heti. Turvallisuus tulee varmistaa välittömästi, eikä sen varmistamista voi jättää seuraavaan tapaamiskertaan. Riskiä arvioidessaan voi käyttää apuna MARAK-lomaketta. (Siukola 2014, 55–56.)

Fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa hiljattain kokenutta asiakasta ohjataan ja tuetaan käymään lääkärissä ja tekemään tarvittaessa rikosilmoituksen. Jos väkivaltaa tapahtuu kodissa, jossa on alaikäisiä lapsia, tulee asiasta tehdä lastensuojeluilmoitus. Asiakkaalle kannattaa selittää, että lastensuojeluilmoituksen avulla lapsille saadaan heidän tarvitsemaansa tukea ja apua. (Siukola 2014, 55–57.)

Jos asiakas on tarkoituksenmukaista ohjata toiseen palveluun, ei kehotus tai yhteystietojen antaminen yleensä riitä, sillä kynnyks ottaa yhteyttä uuteen tahoon voi olla liian korkea. Sen sijaan asiakkaan suostumuksella voi olla suoraan yhteydessä toiseen auttajatahoon. Siirtymisen toteutuminen tulee aina varmistaa ja jollain taholla tulee olla vastuu kokonaistilanteesta. (Siukola 2014, 57.)

Väkivallan kokija voi olla kokemastaan niin traumatisoitunut, että se on huomioidava hänen kanssaan työskentelyssä. Traumatisoituminen voi näkyä esimerkiksi tunne- ja viireystilojen vaihteluna ja turtuneisuutena. Tällaisessa tilassa asiakas kokee toivottomuutta eikä kykene uskomaan, että mikään tai kukaan voisi auttaa hänen tilanteessaan. Toivoa voidaan luoda etenemällä pienin askelin oman tilan rajaamisessa. Ulkoisen turvallisuuden lisäksi on hyvä huomioida myös henkinen turvallisuus ja pohtia menettelytapoja tilanteisiin, joissa väkivallan kokija hätääntyy ilman todellista syytä. Avun saaminen ja siihen liittyvät prosessit voivat myös herättää asiakkaassa ristiriitaisia tunteita, joille olisi annettava tilaa ja lupa. (Pohjoisvirta 2011, 140–141.)

3.3.1 Turvasuunnitelma

Tilanteessa, jossa asiakas kokee väkivaltaa tai sen uhkaa lähisuhteessaan, mutta turvallisuusuhka ei ole akuutti, tai asiakas hän ei uhasta huolimatta ole valmis lähtemään kotoaan, voidaan asiakkaalle laatia turvasuunnitelma. THL:n internetsivuilta löytyy suunnitelmalle valmis pohja (Terveystieteiden tutkimuskeskus s.a.).

Turvasuunnitelman tekeminen auttaa ennakoimaan vaaratilanteita ja voi joskus auttaa tilanteen vaarallisuuden konkretisoimisessa kokijalle (Siukola 2014, 56). Suunnitelman tekeminen voi myös antaa väkivallan kokijalle hallinnan tunnetta niin, että pelko ei yhtä helposti ota valtaa väkivaltatilanteessa ja kyky ajatella ja toimia säilyy paremmin (Pohjoisvirta 2011, 142).

Mikäli asiakas kokee tai epäilee kokevansa digitaalista väkivaltaa, voidaan turvasuunnitelma tehdä teknologia huomioiden. Asiakkaan kanssa voi järjestelmällisesti keskustella huolta herättävistä seikoista. Jos asiakas kokee, että tekijällä on tietoa, jota hänellä ei tulisi olla, voidaan käydä yhdessä läpi, mistä tieto voi olla peräisin. Asiakasta voi neuvoa vaihtamaan tiliensä salasanat turvallisella laitteella esimerkiksi kirjastossa ja, mikäli mahdollista, vaihtamaan käyttämänsä laitteet uusiin. Toisinaan tilien ja laitteiden käytön lopettaminen voi kuitenkin vaarantaa kokijan turvallisuuden. Tällöin on turvallisempaa ottaa uusi laite tai tili käyttöön entisten rinnalle. Mikäli on syytä epäillä, että asiakkaan laitteessa olisi vakoiluohjelma, ei sitä tule yrittää poistaa itse, vaan tulee

olla yhteydessä poliisiin ja toimia saatujen ohjeiden mukaan. (Hakkarainen 2019, 113–115.)

Koska uhan määrä voi vaihdella eri aikoina, tulee myös turvasuunnitelmaa päivittää tarvittaessa. On myös hyvä varmistaa, että väkivallan kokija pystyy noudattamaan suunnitelmaa ja saa siihen tarvitsemansa avun. (Piispa ym. 2017, 158–159.) Lisäksi kirjallisen lomakkeen säilytyspaikkaa kannattaa pohdita – sitä ei välttämättä ole turvallista säilyttää kotona, mikäli väkivallan kokija ja tekijä asuvat yhdessä (Pohjoisvirta 2011, 142).

3.3.2 Avainhenkilömalli

Avainhenkilömalli on osa Väistö-hankkeessa kehitettyä toimintamallia. Väistö-hankkeessa kehitettiin Itä-Suomen lähisuhdeväkivaltatyötä. Mallissa kaikilla julkisilla palveluilla on omat osaajansa eli avainhenkilöt, jotka pystyvät tekemään perustason lähisuhdeväkivaltatyötä. Kun työntekijä tunnistaa lähisuhdeväkivallan uhrin, hän ohjaa tämän saman palvelun avainhenkilölle, mikäli asiakas antaa siihen luvan. Avainhenkilö tapaa asiakasta 1–5 kertaa, kartoittaa hänen tilanteensa sekä tarvittaessa ohjaa ja saattaa tämän erityistukipalveluihin. Jatkoavun tarjoaja osallistuu viimeiselle tapaamiskerralle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 37–38.)

Toimintamallin tavoitteena on, että peruspalveluiden ammattilaiset tuntevat lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä, osaavat tunnistaa sitä ja käyttävät lähisuhdeväkivallan tunnistuslomaketta osana työtään sekä tietävät, minne voivat ohjata lähisuhdeväkivaltaa kokeneen asiakkaansa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 37–38).

Etelä-Savon alueella on koulutettu nyt noin 200 avainhenkilöä eri ammattikunnista. Avainhenkilökoulutuksen kautta ammattilaiset ovat päässeet verkostoitumaan yli sektorirajojen. (mts. 39.)

Etelä-Savossa avainhenkilötoimintaan koulutettujen mukaan suurimmat haasteet väkivaltatyön tekemisessä ovat aikaresurssien rajallisuus ja puheeksi oton juurruttaminen jokapäiväiseen työhön. Avainhenkilöille ei ohjaudu asiakkaita, ellei väkivaltaa kartoiteta rutiininomaisesti. (mts. 34.)

3.3.3 MARAK

MARAK-työskentelymuodolla autetaan vakavaa parisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneita asiakkaita, tilanteissa, joissa väkivallan uusiutumisen riski on korkea. Korkean riskin tapaukset erotetaan muista riskinarviointilomakkeen avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 35.)

MARAK on moniammatillista riskinarviointia. MARAK-arviointilomake täytetään uhrin kanssa yhdessä ja se auttaa ammattilaisia kartoittamaan tilannetta ja toisaalta väkivallan kohdetta itseään hahmottamaan paremmin omaa tilannettaan. MARAK-arviointikokoukseen kokoontuu moniammatillinen työryhmä pohtimaan lähisuhdeväkivaltatapauksia ja koordinoimaan tehtävää työtä. MARAK-työryhmän toiminta mahdollistaa moniammatillisen ja sektorirajat ylittävän yhteistyön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 34–35.)

MARAK-toiminnassa väkivallan kohde saa tukihenkilön, hänelle tarjotaan eri ammattialojen palveluita ja myös hänen lapsensa saavat apua. Ammatillaisen näkökulmasta toiminnan ansiosta tiedonvaihto helpottuu, palveluiden päällekkäisyys vähenee ja vastuu jakautuu useammalle toimijalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 35.)

Väkivallan tunnistaminen peruspalveluissa on tärkeää, jotta korkean riskin tapaukset ohjautuvat MARAK-työhön (mts. 37).

4 ETELÄ-SAVON ALUEEN PALVELUITA VÄKIVALLAN KOKIJALLE JA TEKIJÄLLE

Etelä-Savossa väkivaltatyötä koordinoidaan maakunnallisesti ja eri sektorit tekevät keskenään monialaista yhteistyötä. Avainhenkilömalli ja MARAK-työskentely ovat Etelä-Savossa käytössä olevia toimintamalleja lähisuhdeväkivaltatyössä.

4.1 VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry on Ensi- ja turvakotien liiton eteläsavolainen jäsenyhdistys, joka tarjoaa palveluita kaikille väkivallan ja sen uhan osapuolille – tekijöille, kokijoille ja väkivallalle altistuneille (VIOLA – väkivallasta vapaaksi

ry s.a.). Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen vaikeissa tilanteissa eläviä lapsia ja perheitä tukeva ja perheväkivaltaa ehkäisevää työtä tekevä järjestö. Sillä on 30 jäsenyhdistystä eri puolilla Suomea. (Ensi- ja turvakotien liitto s.a.) VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n toimipiste on Mikkelissä.

VIOLA ry:n Miesten asema on erikoistunut miesten, omaa miehuuttaan pohtivien sekä miesten läheisten kanssa työskentelyyn. Tukea tarjotaan myös miesten kanssa työskenteleville. Miesten aseman työmuotoja ovat yksilö-, pari-, perhe- ja verkostotyö sekä ryhmätoiminta. Miesten asema kunnioittaa asiakkaidensa itsemäärättyä oikeutta sukupuolensa suhteen. (Miesten asema s.a.)

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n Varjo puolestaan on eron jälkeisen vainon kysymyksiin erikoistunut tukikeskus ja asiantuntijayksikkö, josta saa ohjausta, neuvontaa, kriisiapua sekä vertaistukea vainotilanteissa. Varjon kautta on mahdollista osallistua myös chat-keskusteluihin ja verkkoryhmiin. Lisäksi Varjo tarjoaa koulutusta ja konsultaatiota ammattilaisille. (Eron jälkeinen vaino s.a.)

4.2 Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystys on rikoksen uhreille ja heidän läheisilleen tarkoitettu tuki- ja neuvontapalvelu (Kenelle palvelut on tarkoitettu s.a.). Rikosuhripäivystyksen toimintaa rahoittaa Oikeusministeriö. Oikeusministeriön veloitteen mukaan Rikosuhripäivystyksen tulee tuottaa uhridirektiivin mukaiset uhrien tukipalvelut vuosina 2018–2027. (Oikeusministeriö s.a.)

Rikosuhripäivystyksen Etelä-Savon palvelupisteet sijaitsevat Mikkelissä ja Savonlinnassa. Paikallisten palvelupisteiden lisäksi Rikosuhripäivystyksellä on valtakunnallinen puhelinnumero sekä chat-palvelu, joista saa keskusteluapua ja tarvittaessa ohjausta palveluihin (Kenelle palvelut on tarkoitettu s.a.).

Lisäksi ihmiskaupan uhreille on oma erityistukipalvelu, josta saa puhelimitse ja sähköpostitse tietoa ja neuvoja ihmiskauppaan liittyvissä tilanteissa sekä ihmiskaupan tunnistamisessa. Erityistukipalveluun voi olla yhteydessä sekä omaa tilannettaan pohtiva yksityishenkilö että asiakkaansa tilannetta pohtiva ammattilainen. Yhteyttä voi ottaa tarvittaessa nimettömästi siinä vaiheessa,

kun pohtii tilanteen eteenpäin viemistä. Palvelussa käytetään tulkkia, mikäli se on tarpeen, joten asiakas voi asioida äidinkielellään. (Palvelu ihmiskaupan ja lähirikoksen uhrille s.a.)

4.3 Turvakoti

Turvakotipalveluiden tuottamisesta Suomessa on säädetty lailla. Sen mukaan turvakoti tarjoaa välitöntä suojaa sekä kriisiapua lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeville henkilöille. Turvakotitoimintaa ohjaa ja johtaa sosiaali- ja terveysministeriö ja rahoittaa Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Turvakotipalveluja on oltava riittävästi eri puolilla maata, ja turvakotien henkilökunnan tulee olla lähisuhdeväkivallan kriisityöhön perehtynyttä. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 30.12.2014/1354.) Etelä-Savon alueen yhteinen turvakoti sijaitsee Mikkelissä.

Turvakotipalvelut ehkäisevät väkivaltaa ja sen uusiutumista sekä tarjoavat tukea väkivallasta selviämiseen. Fyysinen turvallisuus, säännöllinen päivärytmi, työntekijöiden jatkuva läsnäolo, kriisiapu lapsille sekä vertaistuen saaminen ja antaminen toisille ovat tekijöitä, jotka tutkitusti auttavat turvakotien asukkaita. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2013, 14–15.)

Väkivallan kokijan elämässä pelko on tavallisesti jatkuvasti läsnä, mutta elämä turvakodissa tuo siihen tauon, sillä turvakodissa ohjaajat kontrolloivat sisäänpääsyä, eikä sinne ole mahdollista päästä suostuttelemalla tai uhkailemalla. Turvallinen ympäristö ja luottamuksen syntyminen turvakodin työntekijöihin luovat puitteet oman tilanteen pohtimiselle ja käsittelylle. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2013, 14–15.)

4.4 Kriisikeskukset

Savonlinnan kriisikeskusta ylläpitää MIELI Savonlinnan seudun mielenterveys ry (Mielenterveysseurat s.a.) ja Mikkelin kriisikeskusta MIELI Etelä-Savon mielenterveys ry (Etelä-Savon mielenterveys ry s.a.). Molemmat yhdistykset ovat MIELI Suomen Mielenterveys ry:n paikallisia jäsenyhdistyksiä, joiden tehtävänä on tarjota tukea vaikeissa elämäntilanteissa, nostaa esiin paikallisia kehittämiskohteita sekä jakaa mielenterveysosaamista (Mieli ry 2022).

Kriisikeskukset tarjoavat keskusteluapua suruun, menetyksiin, huoliin, ahdistukseen ja parisuhteen ongelmiin. Myös traumaattiset kokemukset, arjen huolet, työuupumus, stressi, lapseen liittyvät huolet tai muu vaikea elämäntilanne voivat olla syynä kriisikeskukseen hakeutumiseen. (Tukea ja apua Etelä-Savossa s.a.)

Kriisikeskusten palvelut ovat maksuttomia eikä niihin tarvita lähetettä. Asiakas voi mennä tapaamiseen yksin tai yhdessä esimerkiksi puolisonsa, kumppaninsa tai ystävänsä kanssa. Myös nimetön tapaaminen tai tapaaminen etäyhteydellä on mahdollista. Työntekijän keskusteluavun lisäksi kriisikeskukset tarjoavat ammatillisesti ohjattuja vertaistukiryhmiä. Tarvittaessa palvelusta ohjataan eteenpäin alueen muihin palveluihin. (Savonlinnan kriisikeskus s.a.)

5 KOHTAAMISEN JA PALVELUIDEN OPAS

Kohtaamisen ja palveluiden oppaassa hyödynnetty lähisuhdeväkivaltaa koskeva tietoperusta on esitelty tämän työn luvuissa *2. Lähisuhdeväkivalta*, *3 Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen* ja *4. Etelä-Savon alueen palveluita väkivallan kokijalle ja tekijälle*. Tietoperusta on haettu alan kirjallisuudesta ja tutkimuksista.

Jotta opas vastaisi käytännön tarpeisiin ja pohjaisi käytössä oleviin toimintatapoihin, käytin oppaan tekemisessä lisäksi osallistavan kehittämisen menetelmiä. Sidosryhmien osallistaminen tukee myös työn tulosten juurruttamista (Pohjola ym. 2014, 21).

Hain palvelujärjestelmää ja toimintamalleja koskevaa tietoa väkivaltatyön ammattilaisia haastatteleamalla. Käsittelimme haastatteluissa myös lähisuhdeväkivallan kokijan kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä. Haastattelut toteutettiin Mikkelin turvakodissa, VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n toimipisteessä ja Rikosuhrapäivystyksen Savonlinnan palvelupisteessä.

5.1 Työn lähtökohdat

Työni lähtökohdina oli tiettyjä oppaan tilaajan ja työelämäohjaajani kanssa sovittuja periaatteita ja rajoituksia, jotka tarkentuivat työtä tehdessäni. Tarkoituksena oli luoda alueellinen opas lähisuhdeväkivallasta ilmiönä,

lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta sekä alueen palveluista lähisuhdeväkival-
lan kohteille ja tekijöille. Oppaasta oli tarkoitus tehdä käytännönläheinen, help-
pokäyttöinen ja helposti luettava niin, että se tavoittaa mahdollisimman laajan
lukijakunnan ja siten hyödyttää mahdollisimman monia.

Oppaan tavoitteena on koota yhteen, levittää ja juurruttaa aihetta koskevaa
tietoutta ja alueen hyviä käytäntöjä. Tämä tapahtuu lisäämällä sosiaali- ja ter-
veysalan peruspalveluiden toimijoiden tietämystä lähisuhdeväkivallasta ja sii-
hen puuttumisesta.

Lisääntynyt tietämys ja osaaminen toivottavasti myös tuo lisää rohkeutta väki-
vallan puheeksi ottamiseen. Kun lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja palve-
luihin ohjautuvuus alueella paranee, vähenee lähisuhdeväkivallan aiheuttama
inhimillinen kärsimys.

5.1.1 Rajaukset, painopisteet ja muut valinnat

Työn tilaajan toiveesta keskityn oppaassa aikuisten väliseen lähisuhdeväkival-
taan. Oppaassa kuitenkin kerrotaan, mistä lapsiin kohdistuvasta väkivallasta
ja lapsista väkivallalle altistujina saa tietoa. Myös kotona mahdollisesti olevien
lasten turvallisuus huomioidaan ja kerrotaan aikuisten välisen väkivallan vai-
kuttavan lapsiin.

Kerron lyhyesti väkivallan tekijöistä ja tekijätyöstä, mutta painopiste on kuiten-
kin lähisuhdeväkivallassa ilmiönä ja sen kokijan auttamisessa. *Väkivallan ko-
kija* ja *tekijä* ovat väkivaltatyössä vakiintuneita neutraaleja termejä, joten suo-
sin niiden käyttöä.

Lähisuhdeväkivaltaa kuvaavina käsitteinä käytän oppaassa THL:n väkivalta-
käsitteiden sanaston mukaisia käsitteitä ja niiden määrittelyjä, kuten tässä ke-
hittämistyössäkin. Digitaalinen väkivalta käsitteenä ei ole THL:n Väkivaltakä-
sitteiden sanastossa, sillä sanastoa kirjoitettaessa ei vielä ollut varmuutta siitä,
kuinka käsite tulee vakiintumaan (Bildjuschkin ym. 2019, 3). Käsittelem digitaal-
ista väkivaltaa kuitenkin omana väkivallan muotonaan, sillä keskusteluissani
väkivaltatyön ammattilaisten kanssa tuli esille ilmiötä koskevan tiedon tarve.

Koska pakkoavioliitto lasketaan eri lähteissä kuuluvaksi kunniaan liittyvään (Suomenaro 2009, 168), kulttuuriin liittyvään (Bildjuschkin ym. 2019, 9.) tai seksuaaliseen (Krug ym. 2005, 170) väkivaltaan, ja koska ilmiöllä onkin monia ulottuvuuksia, olen käsitellyt sitä erillisenä ilmiönä. Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen toteutumista seuraava asiantuntijaryhmä GRETA on kehottanut Suomea kehittämään pakkoavioliiton tunnistamista (Roth & Luhtasaari 2021, 19), joten pidän pakkoavioliiton käsittelyä perusteltuna. Myös seurusteluväkivaltaa, parisuhdeväkivaltaa ja ikääntyneisiin sekä vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa olen käsitellyt kutakin erikseen, sillä jokaiseen niistä liittyy omia erityispiirteitään.

Väkivallan muodoilla ei aina ole selkeitä määritteitä, ja muodot limittyvät ja sekoittuvat toisiinsa. Nähdäkseni väkivaltatyössä ei olekaan tärkeintä kyetä aukottomasti lokeroimaan väkivallan tekoja, vaan tärkeintä on tunnistaa teot ja tilanteet. Tieto lähisuhdeväkivallan eri muodoista antaa kuitenkin käsitystä ilmiöstä ja sanoja ilmiön käsittelyyn.

Lähisuhdeväkivallan juurisyyt olen pääosin jättänyt käsittelyn ulkopuolelle, vaikka ne ilmiön ehkäisemisen näkökulmasta voivatkin olla merkitseviä. Näkökulma on tilaajan toiveesta väkivaltailmiön ilmenemisessä, tunnistamisessa ja puheeksi otossa peruspalveluissa sekä alkuvaiheen palveluissa. Samasta syystä en käsittele sitä tukea, jota osapuolet voivat tarvita vielä väkivallan tai väkivaltaisen suhteen loputtua.

Käsittelen lähisuhdeväkivaltaa sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumattomana ilmiönä, jossa niin kokijana kuin tekijänä voi olla kuka tahansa osapuoli, tai väkivalta voi olla molemminpuolista.

Aiheen sukupuolineutraali käsittely oli tilaajan toive, vaikka aihetta usein käsitellään myös sukupuolittuneesta näkökulmasta niin, että nainen on väkivallan kohde ja mies tekijä. On kuitenkin tutkimusnäyttöä siitä, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneet miehet eivät koe saavansa riittävästi tukea palvelujärjestelmästä (Huntley ym. 2019), joten pidän tilaajan toivetta perusteltuna.

GREVIOn ohjeen mukaisesti käsittelen työssäni väkivallan muotoja monipuolisesti, jotta tietämys väkivallan ilmenemismuodoista lisääntyisi.

5.1.2 Osallistujat ja hyödynsaajat

Oppaan sisällön suunnittelussa ja omaa ammatillista kokemustaan jakamassa oli mukana Etelä-Savon maakunnallinen lähisuhdeväkivaltatyöryhmä, johon kuuluu niin järjestötahojen kuin kuntienkin edustajia.

Oppaan visuaalisen ilmeen, eli taiton ja kuvituksen, on tehnyt Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun graafisen suunnittelun opiskelija Oona Honkanen. Itse vastasin oppaan teksteistä sekä kuvituksen ohjeistamisesta. Oona Honkanen suunnitteli ja toteutti oppaan visuaalisen ilmeen opintoihinsa kuuluvana palkattomana harjoitteluna. Harjoittelun ohjaava opettaja oli Tarja Brola. Itse toimin harjoittelun toimeksiantaja ja työelämäohjaajana.

Oppaan kohderyhmänä ovat kaikki Etelä-Savon maakunnan alueen sosiaali- ja terveysalan peruspalveluiden työntekijät, jotka voivat työssään kohdata lähisuhdeväkivaltaa kokevia asiakkaita.

Lopullisena kohteena ja hyödynsaajana työssä ovat perheväkivaltaa kohtaavat henkilöt läheisineen.

5.2 Työvaiheet

Hyödynsin oppaan työvaiheiden suunnittelussa soveltuvin osin Windahlin ja Välimaan (2012) esittelemää tuotekehitysprojektin mallia. Siinä tuotekehitysprojektin vaiheita ovat ideointi- ja esiselvitysvaihe, projektin perustaminen ja käynnistäminen, tuotekehitys- ja prototyypivaihe, viimeistely sekä projektin siirto ja päättäminen. Lopuksi projektin ja valmiin tuotteen onnistumista arvioidaan.

Työn ideointi- ja esiselvitysvaihe alkoi keväällä 2021, kun aloitin aiheeseen perehtymisen keskustelemalla työni työelämäohjaajan Jaana Matilaisen kanssa, joka tuolloin toimi Mikkelin turvakodin sosiaalityöntekijänä. Keskustelussa puhuimme turvakodin työstä, lähisuhdeväkivallasta ilmiönä sekä tulevan työn rajauksista ja painopisteistä. Sähköpostitse vaihdoin ajatuksia myös Etelä-Savon maakunnallisen lähisuhdeväkivaltatyöryhmän kanssa. Keskusteluissa päädyimme siihen, että vaikka opas on kohdennettu peruspalveluissa

työskenteleville, tehdään siitä niin selkeä ja helppolukuinen, että se on laajeminkin hyödynnettävissä.

Halusin saada oppaalle ammattimaisen, kauniin ja selkeän visuaalisen ilmeen, joten otin yhteyttä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kulttuurin koulutusyksikön lehtoriin Tarja Brolaan. Hänen avullaan löysin graafisen suunnittelun opiskelijan Oona Honkasen, jonka kanssa teimme sopimuksen oppaan visuaalisen ilmeen suunnittelusta ja toteuttamisesta Honkasen opintoihin kuuluvana harjoitteluna.

Kesän 2021 aikana kirjoitin valmiiksi opinnäytetyön suunnitelman ja syksyllä 2021 projekti käynnistyi virallisesti, kun teimme tilaajan kanssa tarvittavat sopimukset. Suunnitelman mukaisesti joulukuussa 2021 oppaan visuaalisen ilmeen suunnittelija Oona Honkanen sai kohtaamisen ja palveluiden oppaan rungon suunnittelutyötään varten.

Tätä ennen olimme käyneet keskustelua työn suuntaviivoista ja ajatuksistani koskien työn visuaalista puolta. Ajatukseni oli, että kevyt ja kaunis visuaalinen ilme tekisi oppaasta miellyttävän lukea ja keventäisi raskasta aihetta. Halusin kuitenkin, että kuvitus kunnioittaisi aiheen herkkyyttä ja vakavuutta.

Vuoden 2022 alussa aloitin haastattelut ja sidosryhmien osallistamisen Padlet-kyselyillä ja siirsin näistä saamani tiedon työhöni. Maaliskuussa 2022 valmistui oppaan ensimmäinen versio eli prototyyppi tilaajan ja eri tahojen kommentoivaksi.

Kommenttien perusteella viimeistelimme työn keväällä 2022. Työn päättämiseen ja siirtoon kuului työn julkaisemisesta ja päivittämisestä keskusteleminen tilaajan kanssa.

5.3 Haastattelut

Haastattelin kehittämistyötä varten neljää eteläsavolaisia väkivaltatyön ammattilaista eri organisaatioista. Lisäksi keskustelin taloudellisesta väkivallasta eteläsavolaisen ammattilaisen kanssa. Suorissa sitaateissa olen käyttänyt

haastateltavista nimityksiä *haastateltava 1*, *haastateltava 2*, *haastateltava 3* ja *haastateltava 4*.

Haastattelut toteutin teemahaastattelun tapaan. Olin etukäteen suunnitellut, mistä teemoista haluan keskustella sekä joitain esimerkkikysymyksiä. Lisäkysymyksiä muodostui vastausten pohjalta. Teemat ja esimerkkikysymykset on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Haastattelujen teemat

Teema	Esimerkkikysymyksiä
Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen peruspalveluissa ja väkivalta-palveluihin ohjautuminen	<ul style="list-style-type: none"> Mitä kautta tai miten asiakkaat tulevat palveluun? Onko eroja eri väkivallan muotojen tunnistamisessa, tunnistetaanko toisia väkivallan muotoja paremmin kuin toisia?
Ko. palvelun asiakkuus ja siellä tehtävä työ	<ul style="list-style-type: none"> Minkälaisia työmuotoja palvelussa käytetään? Milloin työ on onnistunut ja mitä silloin on tapahtunut? Mikä auttaa työssä jaksamisessa?
Kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> Mitä kehitettävää näet omassa työssäsi, entä väkivaltatyössä yleisesti?
Opas	<ul style="list-style-type: none"> Mitä oppaassa tulisi kertoa ko. palvelusta?

Haastatteluilla halusin selvittää, minkälaista työtä kussakin palvelussa tehdään, kuinka palveluun ohjaututaan ja mitä ammattilaiset pitävät työnsä tärkeimpinä tavoitteina. Halusin kuulla myös haastateltavien näkemyksiä siitä, kuinka hyvin lähisuhdeväkivaltaa peruspalveluissa tällä hetkellä tunnistetaan ja mitä kehitettävää työssä heidän nähdäkseen olisi. Koska lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja tehneiden asiakkaiden kohtaaminen voi olla työntekijälle kuormittavaa ja koska kohtaamisen onnistuminen on työn kannalta oleellista, keskustelimme myös työssä jaksamisen teemasta. Lisäksi keskustelimme myös tekeillä olevasta oppaasta ja siitä, mitä oppaassa olisi kustakin palvelusta hyvä kertoa.

Koska muistiinpanojen tekeminen haastattelun aikana ohjaa helposti haastateltavan puhetta ja koska ennakkokäsitykset voivat ohjata muistiinpanojen

tekemistä (Kananen 2015, 156), taltioin haastattelut nauhoittamalla. Nauhoitettuun aineistoon voi myös palata jälkikäteen (Kananen 2015, 156).

Nauhoitteiden purkuun en käyttänyt aivan tarkinta litteroinnin tasoa, sillä en pitänyt sitä tarpeellisena. Tarkimmassa tasossa huomioitaisiin myös eleet, äänenpainot ja äännähdykset, joilla voi olla merkitystä vastausten todenperäisyyttä arvioitaessa (Kananen 2015, 160–161). Säilytin kuitenkin litteroinneissa haastateltavien ilmaisun puhutussa muodossa.

Hyödynsin haastattelujen antia erityisesti oppaan pääluvuissa *Tunnistaminen ja tuki* sekä *Apua ammattilaiselle*. Kaikkiaan keskusteluissa väkivaltatyön ammattilaisten kanssa välittyi väkivaltailmiön monimutkaisuuden ymmärrys, jota pyrin oppaassa jakamaan. En halunnut tehdä opasta, joka pelkästään mekaanisesti esittelisi palveluita ja toimintatapoja, vaan oppaan, joka todella lisäisi ymmärrystä ilmiöstä.

5.3.1 Väkivallan tunnistaminen ja palveluihin ohjautuminen

Paikalliset väkivaltatyön ammattilaiset kertoivat, että joitain väkivallan muotoja, kuten fyysistä väkivaltaa, tunnistetaan jo hyvin, mutta toiset, kuten taloudellinen ja digitaalinen väkivalta sekä vaino, ovat vielä peruspalveluissa osin vieraita. Myös lähisuhdeväkivallasta kärsivien mielenterveys- ja päihdehaasteisten asiakkaiden tunnistamisessa ja palveluihin ohjaamisessa arveltiin olevan parannettavaa. Iäkkäät ja miespuoliset väkivallan kokijat nähtiin ryhminä, joiden voi olla vaikea pyytää apua ja joiden avun tarvetta ei aina tunnisteta.

Taloudellista väkivaltaa koskevassa keskustelussamme ammattilainen kuvasi, että myös rakkaushuijauksen kohteeksi joutuminen muistuttaa kokemuksena ja vaikutuksiltaan lähisuhdeväkivaltaa. Vaikka huijaus olisi toteutettu internetin välityksellä eikä sen takana olisi oikea ihminen, vaan useampi rikollinen, tuntee kokija tulleen rakkaan ihmisen hyväksikäyttämäksi. Myös taloudelliset menetykset voivat näissä tapauksissa olla huomattavia. Keskustelun perusteella lisäsin oppaaseen maininnan rakkaushuijauksista. Lisäsin myös muutama kysymyksen, joita voi käyttää taloudellisen väkivallan tunnistamisessa.

Otin oppaaseen useita ammattilaisten antamia konkreettisia neuvoja ja vinkkejä väkivallan puheeksi ottamiseen ja väkivallan kokijan kohtaamiseen.

Ammattilaisten mukaan väkivallasta kysymiseen kannattaa hieman valmistautua ennakkoon. Kysyessä tulisi olla valmis ottamaan vastaus vastaan. On hyvä tuntea väkivallan muotoja ja tietää myös, kuinka toimia, jos vastaus on myönteinen. Vaikka rutiininomaiseen kysymiseen kannustetaan, ei kysyminen saisi olla siinä määrin rutiinia, että tilaa ja aikaa todelliselle kohtaamiselle ei jää. Vastausta ei koskaan saisi olettaa ennakkoon, eikä pohjustaa kysymistä esimerkiksi toteamalla, että ”eihän teillä tällaista varmasti ole, mutta...”. Kysymistä voi myös harjoitella etukäteen ja miettiä itselle sopivaa tapaa kysyä:

Suodatinkysymykset pitää mukauttaa omaan suuhun sopiviksi, niitä ei tarvii kysyä kirjakielellä, vaan voi kysyä, että onko sun parisuhde tällä hetkellä turvallinen ja miten sä voit siinä sun parisuhteessa, ja sitten jos siitä vastataankin, että vähän on ollut jotain semmosta, niin sitten voi jatkaa sitä kysymistä et onks siellä vaikka semmosta väkivaltaa. Et niinku niitten sanojen sovittaminen omaan suuhun ja omaan puhetyyliin, niin se on semmoinen. Et silloin siitä tulee sellainen luonteva tapa. (Haastateltava 4.)

Väkivaltatyön ammattilaiset korostavat, että kun asiakas kertoo väkivallasta, ei ole kiire mihinkään. Ei ole tarpeen nopeasti ohjata asiakasta seuraavalle ammattilaiselle:

– se, joka asiakkaan sillä hetkellä kohtaa, on se paras ammattilainen siinä. Asiakkaalle tulee epävarma olo, jos ammattilainen säikähtää ja alkaa paniikissa etsimään parempaa ammattilaista. (Haastateltava 1.)

Onnistuneen kohtaamisen ja kiireettömyyden tärkeys korostuvat useissa ammattilaisten puheenvuoroissa. Asiakkaalle tulee kyetä välittämään, että on valmis kuulemaan häntä ja ottamaan vastaan sen, mitä hänellä on kerrottavanaan:

Se tarkoittaa vain sitä, että kiire pitää siinä hetkessä unohtua. Ihmiselle yleensä riittää 10–15 minuuttia. Mutta itsekin usein huomaa, että ihmiset hätääntyvät ja alkavat miettiä onko tehty lastensuojeluilmoitus, onko tehty poliisille ilmoitus, kun ne ei ole oleellisia, vaan se kohtaaminen. Hidas puheeksi otto on siinä kohtaa tärkeintä, se, että ihmiselle tulee tunne, että toi nyt malttaa kuunnella tän jutun loppuun. (Haastateltava 2.)

Kohtaamiseen heijastuu ammattilaisen oma suhde väkivaltaan. Väkivaltaa kokenut ihminen on usein kehittynyt hyvin herkäksi havainnoimaan toisten tunnetiloja ja myös puheeksiottotilanteessa kykenee huomaamaan, onko ammattilaisella kykyä ottaa asia vastaan. Tästä syystä ammattilaisen tulee myös aika ajoin tarkastella omaa suhtautumistaan ja omia tunteitaan.

Puhuimme paljon myös siitä, ettei väkivallan kokija välttämättä ole heti valmis kertomaan tilanteestaan. Vaikka kysymisestä tulee tehdä vakiintunut tapa, ei pelkkä rutiininomainen kysyminen riitä, vaan tarvitaan ymmärrystä väkivaltailmiöstä, herkkyyttä tunnistaa tilanteita ja pitkäjänteisyyttä ottaa asia uudelleen esille. Tältä pohjalta tein myös Padlet-kyselyn väkivaltatyön ammattilaisille niistä merkeistä, jotka saattavat kertoa väkivallan kokemisesta, vaikka asiakas itse ei vielä ole valmis asiasta puhumaan.

Kun asiakas ei halua kertoa kokemastaan väkivallasta, kyse voi olla myös siitä, että väkivallan kokija ei uskalla puhua väkivallasta, koska pelkää, että tekijä aavistaa asiasta puhutun:

– – kun otetaan väkivalta puheeksi, vaikka siellä peruspalveluissa, niin se on aina interventio. Ja silloin kun se tulee julkiseksi, niin siinä on se mahdollisuus tai riski, että se näkyy siinä kokijan olemuksessa jollain tavalla, ja jos hän palaa sinne tekijän luokse kotiin, niin se kodin ilmapiiri on sillä tavoin jotenkin erilainen, että se voi jo eskaloittaa sen tilanteen. Niin myöskin se pitää miettiä, että jos mä kysyn, niin miten se tehdään turvallisesti, jotta siitä ei seuraa jotain muuta. – – Niin silloin varaat sen seuraavan ajan. Koska silloin se asiakas ei ollut valmis kertomaan sitä, koska ajattelen myös niin, että se asiakas tietää, että jos hän nyt tuo tän esiin, niin hän ei pysty menemään sinne kotiin ilman että se jotenkin eskaloituu siellä. Ni silleen pitää miettiä sen koko prosessin tai ketjun turvallisuus nimenomaan sen asiakkaan näkökulmasta. (Haastateltava 4.)

Jos asiakkaan tilanne vaikuttaa hyvin vakavalta, voi ammattilainen suoraan kertoa pelkäävänsä tämän puolesta:

Ja kyllä mä joudun aika usein asiakkaille sanomaan, että mä pelkään heidän henkensä puolesta, kun on ihan rajua fyysistä väkivaltaa. Niin kyllä mä sen ääneen sanon heille, että mä pelkään, koska heillähän se pelon tunnekin saattaa olla jotenkin niin normalisoitunut tai piilossa että ei ite huomaa pelkäävänsä. (Haastateltava 3.)

Asiakkaita ohjautuu VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n palveluihin eri tahoilta. Moni ohjautuu palveluun itsenäisesti, mutta on saanut joltain taholta tietoa ja kehotuksen ottaa yhteyttä.

Mikkelin turvakotiin tulevat asiakkaat ottavat pääsääntöisesti itse yhteyttä turvakotiin. Moni kuitenkin on saanut ohjausta esimerkiksi VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:stä, aikuissosiaalityöstä, terveydenhuollosta tai poliisilta. Turvakodissa toivotaankin, että asiakas soittaisi itse ennen tuloaan, jotta hänen kanssaan voidaan keskustella, kertoa hänelle palvelusta ja antaa hänelle ohjeita.

Rikosuhripäivystyksen palvelupisteeseen asiakkaat ohjautuvat useimmiten poliisin kautta. Myös sosiaali- ja terveystyö ohjaavat asiakkaita palveluun. Tarvittaessa myös Rikosuhripäivystys ohjaa asiakkaita muihin palveluihin.

5.3.2 Palvelussa tehtävä työ ja sen tavoitteet

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry tarjoaa yksilöllisiä tapaamisia väkivaltatyön ammattilaisen kanssa. Tarjolla on myös verkko- ja puhelinvälitteistä tukea, ohjattuja ryhmiä sekä vertaistukea. Asiakas voi osallistua viiteen yksilötapaamiseen ja halutessaan siirtyä niiden jälkeen itselleen sopivaan ryhmätöihin. Myös anonyymi asiakkuus on mahdollista. Mikäli asiakas tarvitsee esimerkiksi pidempikestoista terapiaa, hänet ohjataan edelleen sopivaan palveluun. Se ei kuitenkaan ole ensisijainen tavoite. Eräs haastattelemistani väkivaltatyön ammattilaisista kuvaa ohjaamisen ongelmaa näin:

Lähisuhdeväkivalta-asioissa ensisijainen tavoite ei ole, että enää lähdetään mihinkään. Se on tärkeää, koska se on palveluiden isoin helmasynty, että aina mietitään, että mihin seuraavaksi. Mutta jos lähtökohtaisesti lähdetään työskentelemään niin, että saadaan asiat sellaiselle tolalle, että ei tarvitsisi lähteä kierrokselle niin sanotusti. Ei se sitä tarkoita, että kaikki asiat on ratkaistu, vaan sitä, että niiden kanssa eletään ja mennään ja niihin on löytynyt työvälineitä. (Haastateltava 1.)

VIOLA ry:ssä pyritään mahdollisuuksien mukaan aina auttamaan sekä väkivallan tekijää että kokijaa, mutta työt tekijän ja kokijan kanssa pidetään erossa toisistaan ja lähisuhdeväkivallan kokijalla ja tekijällä on aina eri työntekijät. Kehittämistyötä Viola ry tekee hanketyön muodossa.

Turvakodissa asiakkaalle tarjotaan vakaa ja turvallinen ympäristö sekä tukea oman tilanteen pohtimiseen. Turvakoti on asiakkaalle maksuton ja siellä voi elää niin normaalia elämää kuin turvallisuus huomioiden on mahdollista. Turvakoti on jatkuvasti auki ja sinne voi hakeutua mihin vuorokauden aikaan hyvänsä eikä lähetettä tarvita. Mikkelin turvakoti on päihtetön yksikkö, mutta asiakkaan päihtymystila ei automaattisesti estä turvakotiin pääsyä, vaan jokainen tilanne arvioidaan yksilöllisesti. Haastatteleman väkivaltatyön ammattilainen kuvaa turvakotityöskentelyä seuraavasti:

Elikkä silloin jos on akuutti tilanne, niin silloin totta kai se alku on sellaista vakauttavaa ja rauhoittavaa toimintaa ja luodaan se turva. Ja sit jos ei oo mitään akuuttia tilannetta, eskaloitumista siinä hetkessä, niin sit se on suunnitelmallista työskentelyä. Kartoitetaan väkivallan muotoja, kartoitetaan sitä asiakkaan kokemusta ja mietitään yhdessä niitä apukeinoja, mitkä voi häntä siinä hänen omassa elämäntilanteessa hyödyttää ja mitä hän haluaa ottaa vastaan. (Haastateltava 4.)

Turvakotiin voi soittaa silloinkin, kun ei ole sinne hakeutumassa ja silloin, kun ei ole varma onko kyseessä lähisuhdeväkivalta. Turvakoti tarjoaa ympärivuorokautista puhelinneuvontaa niin asiakkaille kuin viranomaisillekin.

Rikosuhripäivystyksellä on paikallisia palvelupisteitä, joista asiakas saa tukea ja neuvontaa rikosprosessin eri vaiheissa sekä tukihenkilön, joka voi olla mukana kuulusteluissa, oikeudenkäynneissä, MARAK-tapaamisissa ja kaikissa muissa asiaan liittyvissä tapaamisissa. Asiakas voi olla yhteydessä tukihenkilöönsä missä prosessin vaiheessa tahansa ja saada tukea ja neuvontaa. Apua saa myös esimerkiksi lähestymiskiellon tarpeellisuuden pohdintaan sekä sen hakemiseen.

Haastateltava kertoo tukihenkilön merkityksen korostuvan pitkissä rikosprosesseissa:

Ja mun mielestä siinä just korostuu tää meidän palvelun tärkeys. Elikkä kun asiakas sais sen tukihenkilön jo siellä rikosprosessin alussa, niin sit hänellä on joku taho joka kulkee koko polun siinä rinnalla ja mukana eli meidän vapaaehtoiset tukihenkilöt saattaa olla sen vuoden puolitoista ihmisen rinnalla hänen tarpeen mukaan sitten. Se on mun mielestä hirveen tärkeä meidän asiakkaille, että he tietää sen, että heidän ei tarvitse olla yksin siinä

prosessissa missään kohtaan, vaan aina on se ihminen, keneen voi olla yhteydessä. Ja meidän tukihenkilö voi olla mukana, eri auttajille lähteä mukaan, tai kuulusteluihin tai mihin vaan. (Haastateltava 3.)

Rikosuhripäivystyksestä saa kuitenkin tukea myös silloin, kun vasta pohtii rikosilmoituksen tekemistä sekä silloin, kun rikosilmoitusta ei aio tehdä. Jos väkivaltaa tapahtuu parisuhteessa, ei myöskään suhteesta eroaminen ole edellytys avunsaannille. Näissä tilanteissa asiakkaan kanssa voidaan keskittyä turvallisuutta edistäviin ja parantaviin seikkoihin ja tehdä esimerkiksi turvasuunnitelmia.

Kaikki haastatteleman eteläsavolaiset lähisuhdeväkivaltatyön ammattilaiset pitivät työnsä tärkeimpänä tavoitteena asiakkaan oman voimaantumisen, omien voimavarojen löytämisen ja omanarvon tunteen kasvun tukemista:

Käytännössä tapahtuu se, että ihmisen omanarvon tunne kasvaa, oman merkityksen tunne kasvaa. Vuorovaikutuksellisessa työssä lähtökohta on aina se, että mä uskon mitä asiakas mulle kertoo on totta ja se on mulle arvokasta. Tämä on tärkeää, koska ihmiset ovat usein kokeneet, että mua ei kukaan kuuntele eikä sillä mun sanomisella ole merkitystä ja teenpä miten päin tahansa se aina menee väärinpäin. Ensimmäiset kerrat on varmaan juuri sitä, että ihminen tietää tulevansa paikkaan, jossa hän on tervetullut. Siitä se lähtee. Se on ihmisarvotyöskentelyä. Sitä että sulle tulee tunne, että sulla on merkitystä, mikä sä olet ja mitä sä elämässäsi teet. Kukaan muu ei sitä määrittele. Kaikkien pitäisi saada sellaista työskentelyä joskus. Saada kertoa asioista niin kuin itse toivoo ja haluaa. Ja sitten on vaitiolovelvollisuus. Että mun on turvallista puhua siitä. (Haastateltava 2.)

Väkivaltatyön ammattilaiset korostavat väkivallan kokijan omien valintojen kunnioittamista, omaa suostumusta ja omaa päätöksentekoa. Kyse on hänen omasta elämästään. Moni väkivaltaa kokenut on tullut alistetuksi ja hänen tahonsa on ohitettu. Siksi olisi alusta saakka tärkeää, etteivät ammattilaiset syylistyisi samaan:

– – koska ihminen, joka on elänyt väkivaltaisessa suhteessa, niin ei oo vapaasti saanut tehdä niitä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä, niin täällä myö ei tehdä päätöksiä asiakkaan puolesta, vaan hän tekee ne päätökset itse. Myö voidaan ohjata tai antaa sitä palveluohjausta, kertoo eri mahdollisuuksista toimia tai hakea muita palveluita, mutta asiakas tekee itse ne päätökset, että hän

voimaantuu siinä omassa elämässään ja arjessaan. (Haastateltava 4.)

Hyödynsin ammattilaisten kertomaa edustamastaan palvelusta suunnitellesani palveluiden kuvauksia oppaaseen. Halusin myös välittää ammattilaisten ajatuksia väkivallan kokijan omanarvontunteen tukemisesta, kiireettömästä kohtaamisesta ja kokijan omien valintojen tukemisesta ja kunnioittamisesta.

Omien valintojen tukeminen tarkoittaa myös sen hyväksymistä, että väkivallan kokija välttämättä ole valmis tai halukas lähtemään väkivaltaisesta ihmissuhteesta. Silti hän tarvitsee ja ammattilaisen apua ja on oikeutettu siihen.

Kysyessäni työssä jaksamisesta, ammattilaiset totesivat työn olevan ajoittain raskasta ja kertoivat jaksamista tukevien keinojen olevan tarpeellisia. Sellaisiksi mainittiin työyhteisöltä ja työparilta saatava tuki, työnohjaus, hyvä työilmapiiri, avun hakeminen ja ammattiapu, koulutus ja muu ammattitaidon ylläpitäminen. Todettiin myös, että työssä jaksamisenkin kannalta on tärkeää ymmärtää, että loppujen lopuksi asiakas tekee itse omaa elämäänsä koskevat valinnat, eivätkä ne välttämättä ole niitä, joita ammattilainen pitäisi oikeina. Omien tunteiden käsittelyä ja tarkastelua pidettiin tärkeänä, samoin oman arjen tasapainoisuutta ja voimaa tuovia asioita työn ulkopuolisessa elämässä.

Oppaan lukuun *Apua ammattilaiselle* on koottu ammattilaisten vinkit työssä jaksamiseen. Lukuun ei ole käytetty muita lähteitä.

5.3.3 Opasta koskevat toiveet

Haastatteluissa tuli esille toive, että inhimillisyyden ja väkivallan kokijoiden näkökulma näkyisi myös kehitteillä olevassa kohtaamisen ja palveluiden oppaassa:

Jollain tavalla olisi hyvä kuulua kokemusasiantuntijoiden ääni. Miten he toivovat, että kysytään. Onko olemassa jotain, missä kellojen pitäisi ruveta soimaan. Asian kokeneet ehkä osaisivat antaa tähän vinkkejä. – – Mulle sattuu eniten tilanteet, joissa asiantuntijat laittavat ihmisen kotiin sanoen, että laitettiin kotiin, koska oli rauhallinen, ja siellä kotona ei ole ketään. Eli jos sen inhimillisyyden saa sinne sisään jotenkin. Se ei ole sellainen asia, jota voi kysyä kuin rokotetta, että onko sulla kaksi rokotetta vai kolme. Haluaisin, että inhimillisyyden näkökulma tulisi aina esiin näissä tavalla tai toisella. Ammattilaisen näkökulma on usein se, että olen

kysynyt ja se sanoo ei, ja silti voi olla, että siellä on sitä. (Haastateltava 1.)

Lisäksi keskustelin haastateltavien kanssa siitä, mitä kustakin palvelusta oppaassa kerrottaisiin:

Mun mielestä just se, että jos ihminen miettii, että haluuko tehdä rikosilmoituksen, haluuko lähteä rikosprosessiin, niin se olis se meidän. Lähestymiskielto, sen harkinnassa ja tekemisessä auttaminen, niin ne on ja sit se, että ihmisen ei tarte olla yksin siinä tilanteessa, jos lähtee rikosprosessiin, niin meiltä saa tukihenkilön ja tukea siihen. (Haastateltava 3.)

No se että turvakotiin voi tulla periaatteessa mihin vuorokaudenaikaan tahansa, turvakotipalvelu on asiakkaalle maksuton, eikä tarvii mitään lähetteitä tai maksusitoumuksia. Ja se että lähisuhdeväkivaltaa kokeville tai sen uhan alla eläville henkilöille tarkotettu. (Haastateltava 4.)

Sovimme myös, mitä yhteystietoja oppaaseen kannattaa kustakin palvelusta laittaa. Palveluita koskevat valmiit tekstit annoin palveluiden edustajien tarkistettaviksi.

Esille tulleesta kommentista kokemusasiantuntijoiden äänen kuulumisesta syntyi ajatus oppaan prototyypin antamisesta myös kokemusasiantuntijoiden arvioitavaksi. Pyrin lisäksi huolehtimaan, että palveluiden lyhyissä esittelyissä on mainittu ne asiat, joita palvelun edustajat pitivät oleellisina.

5.4 Virtuaaliset työpajat

Haastateltujen lisäksi halusin osallistaa hieman laajempaa joukkoa paikallisia väkivaltatyön ammattilaisia. Osallistamisen menetelmänä käytin virtuaalista työpajatyöskentelyä.

Virtuaalisissa työpajoissa toteutin kaksi ideariihä, joihin eri kaupungeissa työskentelevät ja osin etätöissä olevat työryhmän jäsenet saivat kukin vastata itselleen sopivana aikana. Ideariihi sopii yhteistoiminnalliseen ja käyttäjälähtöiseen suunnitteluun sekä aineiston kokoamiseen (Vilkkä 2021, 89).

Tarkoitukseni oli alun perin toteuttaa useampikin virtuaalinen ideariihä, mutta mielestäni sain haastatteluista niin hyvin aineistoa työhöni, ettei useammalle kyselylle ollut tarvetta.

Käytin lähisuhdeväkivaltatyöryhmän osallistamisessa Padlet-alustaa. Padlet on interaktiivinen, monenlaiseen työskentelyyn soveltuva seinä, jolle osallistujat pääsevät ilman kirjautumista linkin kautta ja jolla voi toteuttaa esimerkiksi ryhmätöitä, kyselyjä ja ideariihä (Innokylä s.a). Mielestäni Padlet on helppokäyttöinen sekä vastaajalle että kyselyn toteuttajalle.

Ensimmäisessä kyselyssä (liite 1) kysyin, mitkä valtakunnalliset palvelut pitäisi valita oppaaseen. Esiteltäviksi ehdotettiin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivustoa, Nollalinjaa sekä Ensi- ja turvakotien liiton internetsivustoa. Nämä kaikki otin mukaan oppaaseen. Lisäksi ehdotettiin linkkiä Rikosuhripäivystyksen sivustolle sekä VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n, Tukikeskus Varjon sekä turvakodin tai turvakotien esittelyä. Nämä kaikki esittelen Etelä-Savon maakunnallisina palveluina. Lisäksi esittelen valtakunnallisina palveluina Miessakit ry:n palvelut, Maria akatemian, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän sekä kriisikeskus Monikan ja turvakoti Monan.

Valtakunnallisista palveluista pyrin valitsemaan luotettavien toimijoiden pitkäaikaisia palveluita. Esimerkiksi erilaisissa hankkeissa on tarjolla auttavia puhelimiä ja muita palveluita, mutta hankkeen loppuessa saattaa palvelukin loppua, joten niiden mukaan ottaminen olisi vaatinut oppaan jatkuvaa päivittämistä. Pyrin kuitenkin valitsemaan monipuolisesti erilaisiin tarpeisiin vastaavia palveluita. Kaikki esittelemäni palvelut ovat myös maksuttomia

Toisessa kyselyssä (liite 2) kysyin, mitkä seikat voivat saada ammattilaisen epäilemään lähisuhdeväkivaltaa, vaikka asiakas itse kiistää sen. Sain kyselyyn seuraavat vastaukset:

- Raha-asiat toistuvasti "retuperällä". Selittämättömiä menoja ja siirtoja toiselle tilille
- Mustelmat oudoissa paikoissa kehoa.
- Pelokas olemus, jota ei osaa selittää
- Hajanaisuus kerronnassa. Johdonmukaisuus puuttuu tai vaihtelee.
- Levottomuus. Äkkipikaisuus aggressiivisuus kieltäytyminen avusta.

- Asioista kannattaa kysyä järjestelmällisesti ja uudestaan miettimättä että väkivallasta on kysytty jo muualla tai ettei asiakas vaikuta siltä että voisi kokea väkivaltaa
- Jos puoliso on mukana tapaamisissa

Oppaan alaluku ”*Huoli saattaa herätä esimerkiksi kun*” perustuu näihin vastauksiin.

5.5 Prototyypin arviointi

Suunnitelman mukaisesti teimme oppaasta ensin prototyypin, joka annettiin tilaajan sekä eri ryhmien kommentoitavaksi. Sitä ennen olin jo antanut näytteitä tekstistä ja kuvituksesta oppaan työelämäohjaajalle.

Pyysin kommentteja paitsi työelämäohjaajilta tilaajan edustajina, myös ryhmältä peruspalvelujen ammattilaisia, ryhmältä väkivaltatyön ammattilaisia sekä ryhmältä lähisuhdeväkivaltatyön kokemusasiantuntijoita. Lisäksi annoin työn kommentoitavaksi lähisuhdeväkivalta-aiheesta opinnäytetyötään tekeväälle YAMK-opiskelijalle. Peruspalveluiden ammattilaisille kyselyn välitti Esson sosiaalityöntekijä Jaana Matilainen. Vastaajissa oli sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon työntekijöitä. VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n työntekijä puolestaan toimi yhteyshenkilönä lähisuhdeväkivallan kokemusasiantuntijoihin.

Myös palautteen pyytämisen toteutin Padlet-alustan avulla niin, että peruspalveluiden ammattilaiset, väkivaltatyön ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat saivat kukin oman Padlet-seinänsä kommentteja varten. Muilta pyysin palautetta sähköpostin välityksellä.

5.5.1 Peruspalveluiden ammattilaisten palaute

Peruspalveluiden ammattilaiset ovat se käyttäjäryhmä, joille kohtaamisen ja palveluiden opas on erityisesti suunnattu. Heidän palautteensa (liite 3) on koottu taulukkoon 2.

Taulukko 2. Peruspalveluiden ammattilaisilta saatu palaute

Palaute	Oma kommentti	Toimenpiteet
Jäin miettimään seuraavaa lausetta: "Väkivalta sinänsä ei kuulu mihinkään kulttuuriin". Itselleni lauseesta jää olo, että jossain määrin kulttuuriin liittyvä väkivalta olisi hyväksyttävää.	En tarkoittanut tätä. Asia on monimutkainen: kulttuureihin voi kuulua väkivallalle altistavia piirteitä, mutta voidaan sanoa, että väkivalta kuuluu kulttuuriin. En kuitenkaan tarkoittanut, että väkivalta voisi olla hyväksyttävää.	Poistin virkkeen ja korvasin toisella virkkeellä, jolla on toinen merkitys: "Väkivaltaa ei tee hyväksyttäväksi se, että sen sanotaan kuuluvan kulttuuriin."
-muutamana kerran omassa työssä tullut vastaan, että ammattilainen ei muista/tiedä yleisen syytteen alaista rikosta eli sivulla 21 ensimmäinen lause, pitäisikö avata lyhyesti mitä se tarkoittikaan?	Hyvä huomio.	Lisäsin selityksen: "Se tarkoittaa, että syyttäjä voi nostaa syytteen, vaikkei asianomistaja sitä vaatisikaan. Vakavan rikoksen uhasta on ilmoitettava poliisille."
-turvakodin kohdalla on lause "lemmikkien hoito järjestetään tarvittaessa". Itselleni tuli siitä olo, että turvakodin työntekijät pystyvät järjestämään aina hoidon lemmikeille, mutta käytännössä asiakas joutuu itse sopimaan lemmikkien mahdollisesta hoitoon saamisesta vapaaehtoisten hoitajien kanssa; työntekijät antavat asiakkaalle vain hoitajien yhteystiedot. Ja onhan käynyt niinkin, ettei lemmikin hoito järjesty vapaaehtoisten kautta eikä turvakodilla tällöin ole muuta keinoa sitä järjestää. olisiko siis parempi, ettei lause "lupaa liikoja"??	Hyvä huomio.	Muutin muotoon: "Vapaaehtoisten eläinten hoitoringiltä voi saada lemmikille hoitopaikan turvakotijakson ajaksi."
Muuten minusta kattava tietopaketti. Tsemppiä oppariin! :)	Tavoitteena oli melko kattava opas, jotta se tarjoaisi myös uutta tietoa.	-
Kattava tietopaketti! Alussa hyvää muistutusta eri väkivallan muodoista, aina tilanteen kohdatessa ammattilainenkaan ei välttämättä muista heti kaikkia. Lopussa myös hyvä osio tuo apua ammattilaiselle!	Hyvä tietää, että osio Apua ammattilaiselle koetaan hyödylliseksi.	-
Kanteen voisi sopia samantyylinen piirroskuva, kuin esitteen sivuillakin on :)	Kannen suunnittelu oli tässä vaiheessa vielä työn alla, palautetta kuvittajalle.	Välitin palautteen visuaalisen ilmeen suunnittelijalle.

Pidin oppaasta, kaikki tieto helposti luettavissa. En osaa sanoa mitään paranehdotuksia, alkaa olla aika loppusuoralla :)	Tavoitteena oli tehdä oppaasta helposti luettava, jotta se hyödyttäisi mahdollisimman monia.	-
Kokonaisuudessaan oppaassa paljon ja kattavasti tietoa lähisuhdeväkivalta, hyvä! Selkeä sanainen opas!!	Selkeys ja kattavuus ovat tärkeitä, jotta opas olisi hyödyllinen.	-

Kulttuuriin liittyvää väkivaltaa selittävä virke ”Väkivalta ei sinänsä kuulu mihinkään kulttuuriin” oli aiheuttanut väärintulkinnan, joten muokkasin tekstiä siltä osin. Turvakotijakson aikaista lemmikkien hoitoa käsittelevään tekstiin toivottiin tarkennusta. Ehdotettiin myös selitystä siitä, mitä virallisen syytteen alainen rikos tarkoittaa. Molemmat tarkennukset tekstiin tein. Myönteistä palautetta sai oppaan kattavuus, luettavuus ja selkeäsanaisuus.

5.5.2 Kokemusasiantuntijoiden palaute

Kokemusasiantuntijat ovat ryhmä, jolla on omakohtaista kokemusta väkivaltaisesta ihmissuhteesta ja joka tietää, miltä ammattilaisen kohtaaminen asiakkaasta tuntuu. Kokemusasiantuntijoiden palautteet (liite 4) ja niiden pohjalta tekemäni toimenpiteet esitellään taulukossa 3.

Taulukko 3. Kokemusasiantuntijoilta saatu palaute

Ehdotus / palaute	Oma kommentti	Toimenpiteet
Väkivallan muodot: Seksuaalinen väkivalta "Ei ole seksuaalinen kokemus kohteelleen" Jäin miettimään, että miten niin ei ole? Itse näen asian niin, että jos on esim. pakotettu harrastamaan seksiä niin se on seksuaalinen kokemus, tosin negatiivinen sellainen.	Ajatus, että seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen ei ole kokijalle seksuaalinen kokemus, on peräisin THL:n väkivaltakäsitteiden sanastosta. En kuitenkaan tiedä, onko pätevää määritelmää sille, mitä tarkoitetaan käsitteellä ”seksuaalinen kokemus”. Väärintulkintojen välttämiseksi muokkasin tekstiä.	Muokkasin muotoon: ”Ei ole kokijalle myönteisessä mielessä seksuaalinen kokemus, vaan väkivaltainen, nöyryyttävä kokemus.”

<p>Oppaassa on mainittu erikseen vammaisiin ja ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta. Kyseessä on ihmisryhmiä, jotka tavalla tai toisella ovat riippuvaisia tekijästä tai heillä on heikentynyt kyky hakea apua väkivaltaan. Näihin ihmisryhmiin on alentunut kynnyks käyttä väkivaltaa. Tällaisia ihmisryhmiä ovat myös maahanmuuttajat, joilla saattaa olla kielellisiä ja kulttuurista johtuvaa tiedonpuutetta väkivallan tunnistamiseen ja avun hakemiseen ja itse ajattelun että myös erityisesti päihderiippuvaiset naiset ovat erityisryhmä, johon on alentunut kynnyks käyttä väkivaltaa. He saattavat olla riippuvaisia tekijästä aineellisesti, taloudellisesti ja kodittomuuden vuoksi.</p>	<p>Maahanmuuttajista mainitaan erillisessä tietoruu- dussa, jossa käsitellään kulttuuriin liittyvää ja liittymä- töntä väkivaltaa. Mielenter- veys- ja päihdeongelmaisten erityistarpeiden mainitseminen on tärkeä lisäys.</p>	<p>Lisäsin tietoruu- den mielen- terveys- ja päihdeongel- maisten erityisestä avuntar- peesta-</p>
<p>Miksi lähteminen on vai- keaa? Oli mainittu Rakkaus & riippuvuus. Riippuvuutta voi myös olla se, että ko- kija on taloudellisesti tai aineellisesti riippuvainen tekijästä. Saattaa olla yh- teinen asuntolaina, asunto tekijän nimissä, tekijä tuo toimeentulon perheeseen, tekijä mahdollistaa parem- man elintason (auto, omat & lasten harrastukset, mu- kavuudet yms.), tällaiset tekijät nostavat kynnystä lähteä. Myös pelko siitä, että selviääkö arjesta il- man puolisoa? Voiko viedä lapsilta isän ja ydin- perheen?</p>	<p>Ajatus perheen ja molem- pien vanhempien tärkey- destä lähtemisen esteenä on mainittu alaluvussa ”<i>Lasten takia</i>”. Taloudellisten ja ai- neellisten tekijöiden mainit- seminen on tärkeä lisäys.</p>	<p>Lisäsin taloudellisen riippu- vuuden ja epävarmuuden ta- loudellisesta selviämisestä alalukuun <i>Rakkaus ja riippu- vuus</i>.</p>

<p>Miten kysyn väkivallasta? Tässä oli hyviä vinkkejä puheeksiottoon. Itse pitäisin erityisen tärkeänä sitä, että aidolle kohtaamiselle, kuuntelulle ja läsnäololle on varattu aikaa, mikä mainittiinkin tekstissä. Yksi keino ajan varaamiseen on, että jos on pienikin tunne siitä, että tilanteeseen saattaisi liittyä väkivaltaa: jättää ylimääräistä aikaa vastaanottoajan jälkeen: tulee se sitten käyetyksi tai ei. On kurjaa jos seuraava vastaanottoaika on heti perään ja kohtaminen on sen vuoksi jätettävä kesken.</p>	<p>Käytännöllinen vinkki.</p>	<p>Lisäsin tekstin: ”Jos ajatella, että tapaamisella saattaa tulla esiin väkivaltaa, voi olla hyvä ajatus varata tapaamiseen tavallista enemmän aikaa. Kokijalle on ikävää, jos aika loppuu kesken, koska seuraava asiakas on tulossa.”</p>
<p>Taloudellisen väkivallan osalta tuli mieleeni, voisiko siinä mainita, että taloudellista väkivaltaa voi esiintyä myös muunlaisissa lähisuhteissa kuin parisuhteissa, esim. kohdistuen omaan lapseen, vanhempaan, isovanhempaan tai kaveriin.</p>	<p>Tämä on hyvä tarkennus.</p>	<p>Lisäsin tekstin: ”Taloudellinen hyväksikäyttö voi liittyä parisuhteeseen, ystävyys-suhteeseen tai sukulaissuhteeseen.”</p>
<p>Lisäksi voisiko mainita, että taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen lisäksi se voi olla toisen taloudellista hyväksikäyttöä. Tätä voi tapahtua esim. riippuvuusongelmien yhteydessä.</p>	<p>THL:n väkivaltakäsitteiden sanasto määrittelee taloudellisen väkivallan taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkaamiseksi. Ilmiö on kuitenkin moniulotteinen. Taloudellinen hyväksikäyttö mainitaan tekstissä ilmiön kuvauksessa.</p>	<p>Lisäsin maininnan: ”Taloudellinen väkivalta voi liittyä myös tekijän tai kokijan päihdeongelmaan.”</p>
<p>Käyttäisin käsitettä seksuaaliväkivalta, enkä seksuaalinen väkivalta.</p>	<p>Seksuaalinen väkivalta ja seksuaaliväkivalta ovat molemmat THL:n väkivaltakäsitteiden sanastossa hyväksytyjä käsitteitä. Olisi kuitenkin hyvä käydä keskustelua käsitteistä ja niiden heittämisestä mielikuvista.</p>	<p>-</p>
<p>Vaino ei ole pelkästään henkistä väkivaltaa. Vaino voi olla myös fyysistä väkivaltaa. Fyysistä seuraamista, lähestymistä, pahoinpitelyjä, jopa surma. Vainoamisessa se on hyvä pitää mielessä aina, sillä fyysisen väkivallan puuttuminen parisuhteessa ei ole ennuste sen todennäköisyydelle eron hetkellä. Vaino sisältää oikeastaan kaikkia vv muotoja.</p>	<p>THL:n väkivaltakäsitteiden sanasto määrittelee vainon henkiseksi väkivallaksi. Rikoslaissa vainoaminen määritellään toistuvaksi uhkailuksi, seuraamiseksi ja yhteydenotoksi, joka aiheuttaa pelkoa ja ahdistusta. Usein kuitenkin vainoon liittyy monen laista muutakin väkivaltaa ja se voi päättyä jopa surmaan, mikä olikin jo mainittu.</p>	<p>Lisäsin vainoa käsittelevään alalukuun tekstin: ”Siihen voi liittyä kaikenlaisia väkivallan muotoja.”</p>
<p>Hyvää työtä ja opas näyttää kutsuvalta.</p>	<p>Palautetta visuaalisen ilmeen suunnittelijalle.</p>	<p>Välitin palautteen visuaalisen ilmeen suunnittelijalle.</p>

Osa kokemusasiantuntijoiden palautteista käsitteli käytettyjä käsitteitä. Käyttämäni väkivaltakäsitteet ja niiden määrittelyt noudattavat kuitenkin THL:n Väki-
valtakäsitteiden sanastoa, joten käsitteitä tai niiden määrittelyjä en muuttanut. Sen sijaan tarkensin ilmiöiden kuvauksia, jotta niiden monimuotoisuus tulisi paremmin ilmi. Lisäksi tein useita muita tarkennuksia ja lisäyksiä saamiini palautteisiin perustuen.

5.5.3 Työn tilaajan edustajien palaute

Työn tilaajan edustajina opinnäytetyötä kommentoivat opinnäytetyön ohjaajat Jaana Matilainen ja Pirjo Kirvesmies.

Kommentoijista toinen kehui oppaan ilmettä ja ehdotti *Lukijalle*-luvun muok-
kausta sekä korjausta turvakotia käsittelevään tekstiin:

Hyvälle näyttää 😊 Värimaailma ja kuvat ovat minun mieleeni.

Ajatuksia mitä heräsi minulle ensilukemisella.
Lukijalle otsikon alla: mitä vaikuttaisi, jos kappaleiden 1 ja 2 paikat vaihtaisi?

sivulla 37 turvakoti kohta kenelle: ottaisin kotona sanan pois, koska turvakoti on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivaltaa koke-
neille iästä, sukupuolesta jne. riippuvamatta. Väkivalta ei aina ta-
pahdu kotona, vaikka usein näin onkin.

Palautteen perusteella vaihdoin *Lukijalle*-luvun kappaleiden järjestystä ehdote-
tulla tavalla. Myös omasta mielestäni teksti etenee siten loogisemmin. Otin
myös turvakotia käsittelevästä luvusta sanan *kotonaan* pois.

Toinen kommentoija oli tyytyväinen oppaaseen, mutta kiinnitti huomiota link-
kien toimivuuteen:

Olen kyllä oikeasti vaikuttunut tästä, tämä on todella hyvin suunnit-
teltu ja rakenneltu tietopaketti.

Noiden linkkien kanssa kannattaa olla tarkkana, että ne toimivat
valmiissa versiossa - nyt oli joitain ongelmia avautumisessa.

Tämän johdosta tarkistin oppaassa käytetyt linkit ja pyysin visuaalisen ilmeen
suunnittelijaa korjaamaan niitä.

5.5.4 Muu palaute

Pyynnöstä huolimatta en saanut palautetta muilta väkivaltatyön ammattilaisilta kuin työn tilaajan edustajilta. Väkivaltatyön ammattilaisia osallistui kuitenkin oppaan suunnitteluun antamalla haastatteluja ja osallistumalla Padlet-kyselyihin.

Työtä kommentoinut opiskelija ehdotti omassa palautteessaan kirjavinkkien lisäämistä oppaaseen. Pohdin asiaa vakavasti, sillä olen kommentoijan kanssa samaa mieltä siitä, että esimerkiksi omaelämäkerrallisten tarinoiden lukeminen voi lisätä ymmärrystä ilmiöstä. Harkinnan jälkeen luovuin kuitenkin ajatuksesta, sillä en halunnut kasvattaa oppaan sivumäärää.

Opiskelija ehdotti myös mainintaa siitä, että väkivalta usein raaistuu ja voi pahimmillaan johtaa jopa tappoon tai perhesurmaan. Tämän maininnan lisäksi oppaaseen, sillä se myös omasta mielestäni muistuttaa puuttumisen tärkeydestä.

Lisäksi kommentoija antoi kiitosta oppaan informatiivisuudesta ja selkeästä kokonaisuudesta.

5.6 Oppaan rakenne ja sisältö

Opinnäytetyössä esitelty tieto lähisuhdeväkivallasta ja palveluista on *Kohtaamisen ja palveluiden oppaassa* (liite 5) tiivistetyssä ja helppolukuisessa muodossa. Opas koostuu kolmesta pääluvusta: *Lähisuhdeväkivalta*, *Tunnistaminen ja tuki* sekä *Apua auttajalle*. Tiedon löytämisen ja lukemisen helpottamiseksi opas on jaettu lyhyisiin alalukuihin.

Ensimmäisessä pääluvussa kuvataan lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä eli käydään läpi lähisuhdeväkivallan muotoja, sille altistavia olosuhteita sekä niitä syitä, jotka voivat tehdä väkivaltaisesta ihmissuhteesta irrottautumisen vaikeaksi. Lisäksi kerrotaan lyhyesti lähisuhdeväkivallasta rikoksena. Lähisuhdeväkivallan muotojen ja sille erityisen alttiiden kohteiden tunteminen toivoakseni auttaa ilmiön tunnistamisessa. Alaluvun *Miksi lähteminen on niin vaikeaa* toivon tuovan ammattilaisille lisää ymmärrystä lähisuhdeväkivallan kokijoiden elämäntilanteista. Alaluvulla *Väkivalta on rikos* halusin muistuttaa, että

lähisuhdeväkivallassa on kyse paitsi sosiaalisesta ongelmasta myös rikosoi-
keudellisesta asiasta.

Toisessa pääluvussa annetaan ohjeita lähisuhdeväkivallan puheeksiottoon ja
toimiin sen tunnistamisen jälkeen. Siinä esitellään myös maakunnassa käy-
tössä olevat työmenetelmät ja -välineet sekä Etelä-Savossa saatavilla olevat
väkivaltatyön palvelut. Maakunnallisten palveluiden lisäksi esitellään joitain
valtakunnallisia palveluita.

Viimeisessä pääluvussa, *Apua ammattilaiselle*, käsitellään ammattilaisten jak-
samista työssään, kun he kohtaavat ja tukevat väkivaltaa kokeneita asiak-
kaita. Halusin sisällyttää sen kohtaamisen ja palveluiden oppaaseen, koska
sosiaali- ja terveysalalla työtä tehdään omalla persoonalla – työ vaikuttaa
omiin tunteisiin ja omat tunteet vaikuttavat työhön.

6 POHDINTA

Kohtaamisen ja palveluiden oppaan suunnittelu oli tasapainottelua kattavuu-
den ja tiiviyn välillä. Jos opas on liian pitkä, ei ammattilaisilla välttämättä ole
aikaa sen lukemiseen. Toisaalta liian tiivis opas ei välttämättä tuo ammattilai-
sille mitään uutta tietoa eikä valota ilmiön monimuotoisuutta tarpeeksi.

Toteuttamani palveluiden ja kohtaamisen opas käsittelee aikuisten välistä lähi-
suhdeväkivaltaa ja on kohdennettu peruspalveluiden ammattilaisille. Jatkossa
voi selvittää, onko tarvetta oppaalle, joka käsittelisi lasten kohtaamia erilaisia
väkivallan muotoja, kuten väkivallalle altistumista, laiminlyöntiä, sisarusväki-
valtaa ja koulukiusaamista sekä niihin puuttumista. Lasten kanssa työskente-
levien olisi tärkeä olla tietoisia myös kunniaan ja kulttuuriin liittyvästä väkival-
lasta sekä pakkoavioliitoista. Lisäksi olisi tärkeää selvittää, onko lasten kanssa
työskentelevillä tarpeeksi tietoa digitaalisesta ja verkkovälitteisestä lapsiin
kohdistuvasta kiusaamisesta, ahdistelusta ja hyväksikäytöstä sekä keinoja
puuttua siihen.

Voi myös pohtia tarvetta asiakkaille kohdistetuille selkokielisille ja erikielisille
oppaille. Vammaisista puhutaan tässä työssä väkivallan kokijoina, mutta vam-
maisista väkivallan tekijöinä löysin vähemmän tietoa. Kuitenkin myös

esimerkiksi kehitysvammaisten läheisiinsä kohdistama väkivalta on ongelma, jonka käsittelemiseen ammattilaisilla olisi hyvä olla keinoja.

Ihmiskauppa on ilmiö, joka joissain ilmenemismuodoissaan sivuaa lähisuhdeväkivaltaa. Näiltä osin *Lähisuhdeväkivalta – kohtaamisen ja palveluiden opas* käsittelee sitä hieman. Ilmiö, sen tunnistaminen ja siihen puuttuminen saattaisi kuitenkin vaatia oman oppaan, jossa pureuduttaisiin syvemmin ilmiön monimuotoisuuteen ja ihmiskaupan uhrien kohtaamiseen ja auttamiseen.

Sain työskennellessäni tehdä yhteistyötä useiden tahojen kanssa. Visuaalisen ilmeen suunnittelija tavoitti mielestäni hyvin toivomani herkän, kauniin ja kevyen, mutta kunnioittavan lähestymistavan. Itselleni yhteistyö graafisen suunnittelijan kanssa oli uutta, enkä aina ymmärtänyt ajatella työtä hänen kannaltaan. Jatkossa osaisin toivottavasti paremmin huomioida suunnittelijaa esimerkiksi tiedottamalla enemmän ja merkitsemällä muutokset selkeämmin. Toisaalta omaa työtäni helpotti suunnattomasti, että visuaalinen puoli oli osavissa käsissä.

Etelä-Savon maakunnasta löytyy paljon lähisuhdeväkivaltatyön osaamista ja asialle omistautuneita ammattilaisia. Ilman heidän apuaan ja ajatuksiaan työni lopputulos ei olisi sitä mitä se nyt on. Jokainen pyytämäni ammattilainen suostui haastatteluun ja kertoi haastattelussa laajasti omia ajatuksiaan työstä. Tästä oli paljon hyötyä oppaan suunnittelussa. Ammattilaisille suunnattu prototyypin arvioimiseen tarkoitettu Padlet-kysely ei kuitenkaan saanut vastauksia. Voi olla, että tehtävä oli oman työn ohessa suoritettavaksi liian laaja. Ehkä olisi ollut parempi sopia asiasta etukäteen muutaman ammattilaisen kanssa niin, että he olisivat osanneet varata perehtymiselle ja palautteen antamiselle aikaa.

Toivon, että työni osaltaan lisää paikallista moniammatillista yhteistyötä ja paikallisen osaamisen hyödyntämistä peruspalveluissa. Lähisuhdeväkivalta on monimutkainen, monisyinen ilmiö, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan yhteistyötä. Lähisuhdeväkivallan kokijan läheiset eivät aina tue väkivaltaisesta ihmissuhteesta irtautumista tai edes tuomitse väkivaltaa. Tällaisissa tilanteissa ammattilaisten tuen merkitys korostuu ja yhteistyötä tekevistä ammattilaisista voi muodostua tukiverkosto, joka kokijalta muuten puuttuisi.

Osa väkivallan muodoista on edelleen huonosti tunnettuja. Toivon, että työni lisääisi niiden tunnettavuutta niin, että yhä useampi tilanne tunnistettaisiin ja yhä useampi saisi apua. Toivottavasti tieto lisää myös ammattilaisten rohkeutta puuttua tilanteisiin ja ottaa väkivalta puheeksi.

Väkivaltaa tutkineiden asiantuntijoiden mukaan joidenkin väkivallan muotojen tunnistamista heikentää sekin, että väkivallan teot kuulostavat niin uskomattomilta, ovat sellaisia, etteivät kuulu lainkaan ammattilaisen omaan kokemusmaailmaan. Sosiaalialan koulutuksessa korostetaan paljon hyvän huomaamista ja voimavarojen näkemistä. Hyvän huomaaminen on tärkeää, mutta joissain tilanteissa on tarpeen nähdä ja tunnustaa todeksi myös asiakkaan kokemana paha. Puheet vaikkapa entisen puolison asentamasta jäljityslaitteesta voivat kuulostaa harhaiselta mielikuvitukselta, mutta kyseessä on asia, jota todella tapahtuu.

Väkivallan tekijä voi tahallaan pyrkiä horjuttamaan uhrinsa mielenterveyttä tai saada hänet epäilemään itseään. Pitkään jatkunut väkivalta myös traumatisoi ja aiheuttaa kohteelleen mielenterveyden ongelmia. Näin uhri ei välttämättä vaikuta ammattilaisen silmissä uskottavalta. Tällöin kokija ei kuitenkaan tarvitse ammattilaisen epäilyjä, vaan ammattilaisen, jolla on rohkeutta ja voimia tunnistaa, uskoa ja kohdata asiakkaan kokemana paha. Vasta sen jälkeen voi alkaa asiakkaan voimavarojen tunnistaminen ja tukeminen.

LÄHTEET

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J. & Siukola, R. 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäpaperi 1/20. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf [viitattu 6.6.2021].

Castaneda, A. E., Mäki-Opas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miittinen, T., Nieminen, S. Santalahti, P. & PALOMA-asiantuntijaryhmä. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ensi- ja turvakotien liitto. s.a. Tietoa liitosta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/> [viitattu 22.1.2022].

Eron jälkeinen vaino. s.a. VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/apuasinulle/eron-jalkeinen-vaino/> [viitattu 22.1.2022].

Etelä-Savon mielenterveys ry s.a. Mikkelin kriisikeskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/mikkeli/> [viitattu 6.4.2022].

Hakkarainen, L. 2019. Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Helsinki: Naisten Linja Suomessa ry.

Hautanen, T. 2017. Vain vanhempien parisuhdeasia? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 121–137.

Henttonen, P. 2013. Seksuaalinen väkivalta. Teoksessa: Piispa, M. 2013. (toim.) Uskalla olla, uskalla puhua. Vammaisen nainen ja väkivalta. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 66–80.

Hietamäki, J. 2018. Lähisuhdeväkivalta 2017. Tilastoraportti 40/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137215/Tr%2040_18.pdf [viitattu 6.6.2021].

Hong, T. 2019. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148676/Anna-lesC486Hong.pdf> [viitattu 7.6.2021].

Huntley, A. L., Potter, L., Williamson, E., Malpass, A., Szilassy, E. & Feder, G. 2019. Help-seeking by male victims of domestic violence and abuse (DVA): a systematic review and qualitative evidence synthesis. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://bmjopen.bmj.com/content/bmjopen/9/6/e021960.full.pdf> [viitattu 15.12.2021].

Hurtig, J. 2013. Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere: Vastapaino.

Ihmisoikeusliitto. 2022. Lausunto avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ihmisoikeusliitto.fi/lausunto-avioliittoon-pakottamisen-rangaistavuudesta/> [viitattu 9.3.2022].

Innokylä s.a. Maksuttomia sovelluksia virtuaalifasilitoinnin tueksi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/maksuttomia-sovelluksia-virtuaalifasilitoinnin-tueksi> [viitattu 8.6.2021].

Johnson, L. 2021. Economical abuse within intimate relationships. Teoksessa Devaney, J., Bradbury-Jones, C., Rebecca, J. Øverlien, C. & Holt, S. (toim.) *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse*. New York: Routledge, 297–310.

Kainulainen, H. & Niemi, J. 2017. Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 138–155.

Kaittila, A. & Nyqvist, L. 2014. Taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Kirjallisuuskatsaus. *Janus Sosiaalipolitiikan ja tutkimuksen aikakauslehti* 22 (3). 262–278. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/51214/15672> [viitattu 7.6.2021].

Kaittila, A. 2017a. Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Motivaatio ja esteet. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 89–103.

Kaittila, A. 2017b. Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/133966/AnnalesC434Kaittila.pdf> [viitattu 3.4.2022].

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kanervo, M., Nurmi, R. & Gerbert, N. 2011. Maahanmuuttajanaisen auttaminen. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) *Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta*. Ensi- ja turvakotien liitto, 173–195.

Karimi, R. 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Teoksessa Tauro, T. & van Dijken, M. (toim.) *Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 159–160.

Kenelle palvelut on tarkoitettu. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/palvelut/> [viitattu 2.2.2022].

Kertesz, M., Fogden, L., & Humphreys. 2021. Domestic violence and the impact on children. Teoksessa Devaney, J., Bradbury-Jones, C., Rebecca, J. Øverlien, C. & Holt, S. (toim.) *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse*. New York: Routledge, 128–140.

Keskinen, S. 2017. Erojen näkökulma yllirajaisiin muuttoliikkeisiin ja sukupuolistuneeseen väkivaltaan. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 269–285.

Kovanen, T. 2019. Seurustelun ei kuulu satuttaa. Suomalaisten nuorten kokemuksia seurusteluväkivallasta. Ensi- ja turvakotien liitto ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/seurusteluvu_2019_verkkojulkaisu_final [viitattu 10.12.2021].

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (toim.) 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Suom. Salomaa, E. Lääkärien sosiaalinen vastuu ry. Terveyden edistämisen keskus ry.

Laitinen, M. 2011. Naiseuden narratiivit. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä. Naisuus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto, 55–76.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 30.12.2014/1354.

Lapsiasiavaltuutettu. 2022. Lapsiasiavaltuutetun lausunto oikeusministeriölle arvomuistiosta avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://lapsiasia.fi/documents/25250457/105724611/LAPS_lausunto_OM_pakkoavioliiton_kriminalisointi_14012022.pdf [viitattu 9.3.2022].

Lidman, S. 2017. Pilattu nainen. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 177–193.

Lidman, S. 2020. Taivas ja syli. Kertomus perheväkivallasta vanhoillislestadiolaisessa perheessä. Gaudeamus.

Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä. Naisuus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto, 37–50.

Mielenterveysseurat s.a. MIELI Savonlinnan seudun mielenterveys ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/savonlinna/mielenterveysseura/> [viitattu 6.4.2022].

Mieli ry. 2022. Paikalliset jäsenjärjestöt. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mieli.fi/yhteystiedot/paikalliset-jasenjarjestot/> [viitattu 6.4.2022].

Miesten asema. s.a. VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/apuasinulle/miesten-asema/> [viitattu 22.1.2022].

Monika-Naiset liitto ry. 2022. Lausunto oikeusministeriölle avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://monikanaiset.fi/lausunnot/lausunto-oikeusministeriolle-avioliittoon-pakottamisen-rangaistavuudesta/> [viitattu 9.3.2022].

Nikupeteri, A. 2016. Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri Anna ActaE 204 pdfA.pdf](https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf) [viitattu 23.1.2022].

Nikupeteri, A. & Laitinen, M. 2017. Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallisammattillisena kysymyksenä. Teoksessa Laitinen, M., Kinnunen, J. & Hannus, R. (toim.) Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto, 19–41.

Notko, M. 2011. Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25769/9789513941789.pdf> [viitattu 12.12.2021].

Oikeusministeriö. 2020a. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, lausuntoja ja mietintöjä 2020:15. Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162499/OM_2020_15_ML.pdf [viitattu 4.3.2022].

Oikeusministeriö. 2020b. Pakkoavioliitot ja rikosoikeudelliset seuraamukset. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/OM-Pakkoavioliitot-ja-rikosoikeudelliset-seuraamukset-fi.pdf> [viitattu 4.3.2022].

Oikeusministeriö. s.a. Rikoksen uhrin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/rikoksen-uhreja-koskevat-asiat> [viitattu 2.2.2022].

Paasivirta, T. 2013. Lähisuhde- ja perheväkivalta. Teoksessa Piispa, M. (toim.) Uskalla olla, uskalla puhua. Vammaisen nainen ja väkivalta. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 50–63.

Palvelu ihmiskaupan ja lähirikoksen uhrille. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/palvelut/ihmiskauppa/> [viitattu 2.2.2022].

Peitsalo, P., Pekkola, J. & Sarlin, T. 2017. Vaiettu väkivalta. Miesten kokema väkivalta. sekä mahdollisuus avun hakemiseen ja saamiseen. Miessakit ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.miessakit.fi/wp-content/uploads/2021/02/Vaiettu-va%CC%88kivalta_web.pdf [viitattu 13.12.2021].

Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä. Naisuus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto, 15–36.

Piispa, M., Hannus, R. & Valtonen, U. 2017. Vainon tunnistaminen, riskiarviointi ja turvasuunnitelma. Teoksessa Laitinen, M., Kinnunen, J. & Hannus, R. (toim.) Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto, 153–167.

Piispa, M. & Heiskanen, M. 2017. Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 68–86.

Pohjoisvirta, R. 2011. Väkivallan riskien arviointi ja turvasuunnitelma. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto, 133–145.

Pohjola, P. Aalto-Kallio, M., Englund, K., Heikkinen, H., Koivisto, J., Korhonen, S., Lyytikäinen, M. Peränen, N., Pitkänen, N., Virtanen, K. 2014. Kohti avointa kehittämistä. Matkaoppaana Innokylä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-340-6> [viitattu 6.6.2021].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikosuhripäivystys. 2019. Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/> [viitattu 6.6.2021].

Roth, V. & Luhtasaari, M. 2021. Suomi torjuu ihmiskauppaa. Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:15. Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163078/OM_2021_15_ML.pdf [viitattu 16.1.2022].

Ruoho, A. 2015. Vartiotornin varjossa. Toisenlainen totuus jehovantodistajuudesta. Atena kustannus Oy.

Savonlinnan kriisikeskus. s.a. Savonlinnan mielenterveys ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/savonlinna/kriisikeskus/> [viitattu 6.4.2022].

Sisäasiainministeriö. 2011. Turvallinen elämä ikääntyneille. Toimintaohjelma ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2011. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79708/sm_192011.pdf [viitattu 10.12.2021].

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Skaffari, P., Nikupeteri, A. & Laitinen, M. 2021. Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat parisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta. Lapin yliopisto. Tutkimusraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/Raportti-070921_yhteensovitetut-toimintamallit_valmis.pdf [viitattu 8.1.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyprosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162012/STM_2019_55_Rap.pdf [viitattu 8.1.2022].

Suomenaro, E. 2009. Pakkoavioliitot. Teoksessa Tauro, T. & van Dijken, M. (toim.). Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 168–170.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksset. Tampere.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. s.a. Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/1663634/Lahisuhdevakivallan+suodatin+ja+kartoituslomake+2020.pdf> [viitattu 3.4.2022].

Tiilikallio, P. & Säles, E. 2018. Täällä on lupa puhua väkivallasta. Käsikirja Ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan vastaiseen työhön. Helsinki: Suvanto ry.

Tukea ja apua Etelä-Savossa s.a. Etelä-Savon mielenterveys ry. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/mikkeli/kriisikeskus/> [viitattu 6.4.2022].

Törmä, S. 2017. Lähisuhdeväkivalta romaninaisen elämässä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. Honkatukia, P. (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja taloudellinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 286–304.

Van Dijken, M. 2009. Kunniakonflikti ja sukupuoli. Teoksessa Tauro, T. & van Dijken, M. (toim.). Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 163–165.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksellisiin umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry. s.a. Yhdistys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/yhdistys/> [viitattu 22.1.2022].

Wallace, H. & Roberson, C. 2016. 2. painos. Family violence. Legal, Medical, and Social Perspectives. New York: Routledge.

Windahl, R. & Välimaa, V. 2012. Tuotekehitysprojekti AMK-yrittäjäyhteistyönä. Opas tekijöille ja toimeksiantajille. Turun ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163349.pdf> [viitattu 7.8.2021].

padlet

btigo002 + 4 • 3 kuukautta

Valtakunnalliset palvelut

Mitkä valtakunnalliset palvelut lähisuhdeväkivallan kokijalle / tekijälle tulisi mielestäsi sisällyttää alueelliseen oppaaseen? Voit mainita yhden palvelun tai niin monta kuin haluat. (Paina plussaa tai kaksoisklikkaa näyttöä!) Voit myös tykätä toisten vastauksista :)

Nimetön 3 kuukautta

Valtakunnalliset palvelut

Linkki THL:n sivuille
Nollalinja
Turvakodeista tietoa

♡ 4   0

Lisää kommentti

Nimetön 3 kuukautta

Nettiturvakodin linkki

Linkki
Rikosuhripäivystyksen sivuille

♡ 2   0

Lisää kommentti

Nimetön 3 kuukautta

Valtakunnalliset palvelut

Linkki Ensi- ja turvakotien liiton sivuille
Lisäksi erikseen voisi olla
Viola ry
--> ammattilaiselle hyvää tietoa saatavilla esim. hankesivujen kautta
Tukikeskus Varjo
--> toimii valtakunnallisesti

♡ 1   0

Lisää kommentti

Nimetön 3 kuukautta

Ainakin Nollalinjan yhteystiedot sekä turvakodista tietoa

♡ 1   0

Lisää kommentti

padlet

btigo002 + 3 • 15 päivää

Huolen herääminen

Minkälaiset asiat mielestäsi voisivat herättää ammattilaisessa huolen, että asiakas kokee lähisuuhdeväkivaltaa? (Vaikka hän itse sen sillä hetkellä kiistäisi.)

Raha-asiat toistuvasti "retuperällä". Selittämättömiä menoja ja siirtoja toiselle tilille

0

Lisää kommentti

Mustelmat oudoissa paikoissa kehoa.

0

Lisää kommentti

Pelokas olemus, jota ei osaa selittää

0

Lisää kommentti

Hajanaisuus kerronnassa. Johdonmukaisuus puuttuu tai vaihtelee.

0

Lisää kommentti

Levottomuus. Äkkipikaisuus aggressiivisuus kieltäytyminen avusta.

0

Lisää kommentti

Asioista kannattaa kysyä järjestelmällisesti ja uudestaan miettimättä että väkivallasta on kysytty jo muualla tai ettei asiakas vaikuta siltä että voisi kokea väkivaltaa

0

Lisää kommentti

Jos puoliso on mukana tapaamisissa

0

Lisää kommentti

padlet

btigo002 + 4 • 15 päivää

Peruspalveluiden ammattilaiset: palautetta, korjauksia, ehdotuksia

Ohessa on linkki oppaan ensimmäiseen versioon. Aivan kaikki palaute on erittäin tervetullutta. Kyseessä ei ole valmiin työn arviointi, vaan pyydän parannusehdotuksia osana kehittämistyötä. Eli tässä on aito tilaisuus vaikuttaa oppaan sisältöön.

Lue ensin tämä

Lähisuhdeväkivalta

KOHTAAMISEN JA PALVELUJEN OPAS
ETELÄ-SAVON ALUEELLE

PDF

Lähisuhdeväkivaltaopas, versio 1

Tässä linkki oppaan ensimmäiseen versioon (PDF-muodossa). Oppaan visuaalinen puoli on vielä kesken ja kansi kokonaan tekemättä. Ulkoasuakin saa silti jo kommentoida ja tehdä ehdotuksia.

Tekstissä on pari selkeää virhettä, jotka voi jättää huomiotta: pääotsikon yhdyssanavirhe ja väliotsikon "Vammaisiin henkilöihin kohdistuva väkivalta" (tms.) joka ei tietenkään siihen kuulu. Muutenkin hiomista on, mutta korjaillaan sitten kaikki kerralla.

Käytä perehtymiseen ja kommentointiin aikaa sen verran kuin pystyt, jokainen kommentti on kuitenkin arvokas.

Lisää oma kommenttisi painamalla plussaa tai kaksoisklikkaamalla näyttöä.

Kiitos!

0

0

Lisää kommentti

Moikka!

Jäin miettimään seuraavaa lausetta:
"Väkivalta sinänsä ei kuulu mihinkään kulttuuriin". Itselleni lauseesta jää olo, että jossain määrin kulttuuriin liittyvä väkivalta olisi hyväksyttävää.

Muuten minusta kattava tietopaketti. Tsemppiä oppariini! :)

0

0

Lisää kommentti

Kattava tietopaketti! Alussa hyvää muistutusta eri väkivallan muodoista, aina tilanteen kohdatessa ammattilainkaan ei välttämättä muista heti kaikkia. Lopussa myös hyvä osio tuo apua ammattilaiselle!

Kanteen voisi sopia samantyylinen piirroskuva, kuin esitteen sivuillakin on :)

0

0

Lisää kommentti

tieto-opas

Pidin oppaasta, kaikki tieto helposti luettavissa. En osaa sanoa mitään parannusehdotuksia, alkaa olla aika loppusuoralla :)

0

0

Lisää kommentti

Heips!

Kokonaisuudessaan oppaassa paljon ja kattavasti tietoa lähisuhdeväkivallasta, hyvä! Selkeä sanainen opas!!

Ehdotuksia/pohtimisia:

-muutaman kerran omassa työssä tullut vastaan, että ammattilainen ei muista/tiedä yleisen syytteen alaista rikosta eli sivulla 21 ensimmäinen lause, pitäisikö avata lyhyesti mitä se tarkoittikaan?
-turvakodin kohdalla on lause "lemmikkien hoito järjestetään tarvittaessa". Itselleni tuli siitä olo, että turvakodin työntekijät pystyvät järjestämään aina hoidon lemmikeille, mutta käytännössähän asiakas joutuu itse sopimaan lemmikkien mahdollisesta hoitotoimenpiteestä saamisesta vapaaehtoisten hoitajien kanssa; työntekijät antavat asiakkaalle vain hoitajien yhteystiedot. Ja onhan käynyt niinkin, ettei lemmikin hoito järjesty vapaaehtoisten kautta eikä turvakodilla tällöin ole muuta keinoa sitä järjestää. olisiko siis parempi, ettei lause "lupaa liikoja"??

Tällaisiin mietteihin ja tsemppiä toivotellen:)

0

0

Lisää kommentti

padlet

btigo002 + 3 • 15 päivää

Kokemusasiantuntijat: palautetta, korjauksia, ehdotuksia

Oheessa on linkki oppaan ensimmäiseen versioon. Aivan kaikki palaute on erittäin tervetullutta. Kyseessä ei ole valmiin työn arviointi, vaan pyydän parannusehdotuksia osana kehittämistyötä. Eli tässä on aito tilaisuus vaikuttaa oppaan sisältöön.

Lue ensin tämä

Lähiisuuhdeväkivalta
KOHTAAMISEN JA PALVELUUDEN OPAS
KETILÄ-KÄYNNÄLLE

PDF

lähiisuuhdeväkivaltaopas 2

Tässä linkki oppaan ensimmäiseen versioon (PDF-muodossa). Oppaan visuaalinen puoli on vielä kesken ja kansi kokonaan tekemättä. Ulkoasuakin saa silti jo kommentoida ja tehdä ehdotuksia.

Pääotsikon yhdyssanavirheen voi jättää huomiotta. Muutenkin hiomista on, mutta korjailaan sitten kaikki kerralla.

Käytä perehtymiseen ja kommentointiin aikaa sen verran kuin pystyt, jokainen kommentti on kuitenkin arvokas.

Lisää oma kommenttisi painamalla plussaa ruudun oikeassa alanurkassa tai kaksoisklikkaamalla näyttöä.

Kiitos!

0

Lisää kommentti

Huomioita:

Väkivallan muodot:
Seksuaalinen väkivalta
"Ei ole seksuaalinen kokemus kohteelleen"
Jäin miettimään, että miten niin ei ole? Itse näen asian niin, että jos on esim. pakotettu harrastamaan seksiä niin se on seksuaalinen kokemus, tosin negatiivinen sellainen.

Oppaassa on mainittu erikseen vammaisiin ja ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta. Kyseessä on ihmisryhmiä, jotka tavalla tai toisella ovat riippuvaisia tekijästä tai heillä on heikentynyt kyky hakea apua väkivaltaan. Näihin ihmisryhmiin on alentunut kynnyks käyttä väkivaltaa. Tällaisia ihmisryhmiä ovat myös maahanmuuttajat, joilla saattaa olla kielellisiä ja kulttuurista johtuvaa tiedonpuutetta väkivallan tunnistamiseen ja avun hakemiseen ja itse ajattelen että myös erityisesti päihderiippuvaiset naiset ovat erityisryhmä, johon on alentunut kynnyks käyttä väkivaltaa. He saattavat olla riippuvaisia tekijästä aineellisesti, taloudellisesti ja kodittomuuden vuoksi.

Miksi lähteminen on vaikeaa? Oli mainittu Rakkaus & riippuvuus. Riippuvuutta voi myös olla se, että kokija on taloudellisesti tai aineellisesti riippuvainen tekijästä. Saattaa olla yhteinen asuntolaina, asunto tekijän nimissä, tekijä tuo toimeentulon perheeseen, tekijä mahdollistaa paremman elintason (auto, omat & lasten harrastukset, mukavuudet yms.), tällaiset tekijät nostavat kynnystä lähteä. Myös pelko siitä, että selviääkö arjesta ilman puolisoa? Voiko viedä lapsilta isän ja ydinperheen?

Miten kysyn väkivallasta? Tässä oli hyviä vinkkejä puhekeskusteluun. Itse pitäisin erityisen tärkeänä sitä, että aidolle kohtaamiselle, kuuntelulle ja läsnäololle on varattu aikaa, mikä mainittiinkin tekstissä. Yksi keino ajan varaamiseen on, että jos on pienikin tunne siitä, että tilanteeseen saattaisi liittyä väkivaltaa: jättää ylimääräistä aikaa vastaanottoajan jälkeen: tulee se sitten käytetyksi tai ei. On kurjaa jos seuraava vastaanottoaika on heti perään ja kohtaaminen on sen vuoksi jätettävä kesken.

0

Lisää kommentti

Taloudellinen väkivalta

Hei! Hyvää työtä ja opas näyttää kutsuvalla. Taloudellisen väkivallan osalta tuli mieleeni, voisiko siinä mainita, että taloudellista väkivaltaa voi esiintyä myös muunlaisissa lähiusuhteissa kuin parisuhteissa, esim. kohdistuen omaan lapseen, vanhempaan, isovanhempaan tai kaveriin.

Lisäksi voisiko mainita, että taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen lisäksi se voi olla toisen taloudellista hyväksikäyttöä. Tätä voi tapahtua esim. riippuvuusongelmien yhteydessä.

0

Lisää kommentti

otsikot

Käyttäisin käsitettä seksuaaliväkivalta, enkä seksuaalinen väkivalta.

0

Lisää kommentti

vaino

Vaino ei ole pelkästään henkistä väkivaltaa. Vaino voi olla myös fyysistä väkivaltaa. Fyysistä seuraamista, lähestymistä, pahoinpitelyä, jopa surma. Vainoamisessa se on hyvä pitää mielessä aina, sillä fyysisen väkivallan puuttuminen parisuhteessa ei ole ennuste sen todennäköisyydelle eron hetkellä. Vaino sisältää oikeastaan kaikkia vv muotoja.

0

Lisää kommentti

Lähisuhdeväkivalta

Kohtaamisen ja palveluiden opas

Etelä-Savon alueelle

Lähisuhdeväkivalta

Kohtaamisen ja palveluiden opas

Etelä-Savon alueelle

Tekstit Tiina Göy

Kuvitus & taitto Oona Honkanen

2022

Sisältö

Lukijalle.....	s. 4
1 LÄHISUHDEVÄKIVALTA	s. 5
Mitä on lähisuhdeväkivalta – väkivallan muotoja ja kohteita	s. 6
Lähisuhdeväkivalta on rikos	s. 19
Miksi lähteminen on niin vaikeaa?	s. 21
2 TUNNISTAMINEN JA TUKI	s. 25
Kuinka ottaa väkivalta puheeksi?	s. 26
Mitä puheeksioton jälkeen?	s. 29
Työvälineitä ja toimintamalleja	s. 33
Etelä-Savon palvelut	s. 35
Valtakunnallisia palveluita	s. 39
3 APUA AUTTAJALLE	s. 43
Työntekijän jaksaminen	s. 43

Lukijalle

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, joka työssäsi voit kohdata lähisuhdeväkivaltaa kokevia tai sitä käyttäviä aikuisia asiakkaita. Voit hyötyä oppaasta myös, jos opiskelet sosiaali- tai terveysalaa tai olet perehtymässä uuteen työhösi. Oppaasta löytyy tietoa myös läheisestään tai omasta tilanteestaan huolestuneelle.

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jonka tekijä ja kohtaja ovat toisilleen läheisiä. Tavallisinta lähisuhdeväkivaltaa on parisuhteessa, mutta myös muut läheiset ihmissuhteet voivat sisältää toista tai molempia osapuolia vahingoittavaa väkivaltaa. Jos lähisuhdeväkivaltaan ei puututa, se usein raaistuu ja pahimmillaan johtaa toisen tai molempien osapuolten kuolemaan.

Oppaan on tarkoitus helpottaa väkivallan tunnistamista ja avun löytymistä. Siihen on koottu Etelä-Savon alueella käytetyt lähisuhdeväkivaltatyön käytännöt ja palvelut sekä valtakunnallisia palveluita. Opas painottuu väkivallan kokijan kohtaamiseen ja palveluihin, mutta myös tekijän tunnistaminen ja palvelut on huomioitu.

Opas on tehty yhteistyössä eteläsavolaisten väkivaltatyön ammattilaisten kanssa. Valmista opasta ovat kommentoineet paikalliset peruspalveluiden ammattilaiset sekä lähisuhdeväkivallan kokemusasiantuntijat.

Tämä opas käsittelee aikuisten välistä väkivaltaa. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta saat tietoa THL:n sivustolta: <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta> Jos epäilet lapsen kohdistuvaa väkivaltaa, ilmoita asiasta lastensuojeluun ja poliisille.

1 Lähisuhdeväkivalta

Mitä on lähisuhdeväkivalta - Väkivallan muotoja ja kohteita

Lähisuhdeväkivallalla on monia muotoja. Usein väkivaltaisessa ihmissuhteessa on läsnä monenlaista väkivaltaa. Tyypillistä on hyvien ja huonojen aikojen vuorottelu. Suhteessa on myös voinut olla eri aikoina erilaisia väkivallan muotoja.

Väkivalta alkaa usein vähitellen ja väkivaltaiseen suhteeseen tottuu. On tavallista, että väkivaltaa kokeva ei tunnista itse elävänsä väkivaltaisessa ihmissuhteessa. Tavallista on myös, että kaikkia väkivallan muotoja ei ymmärretä väkivallaksi. Usein väkivallan kokija myös syyttää itseään.

On tilanteita, joissa riski joutua väkivallan kohteeksi on tavallista suurempi. Eri tilanteissa väkivallalla on myös erilaisia erityispiirteitä. Nämä tilanteet on hyvä tietää. Kuitenkin kuka vain voi joutua lähisuhdeväkivallan kohteeksi. Yhtälailla kuka vain voi olla väkivallan tekijä. Kumpaakaan ei voi päätellä iästä, sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, etnisestä taustasta, varallisuudesta, sosiaalisesta asemasta tai mistään muustakaan ulkoisesta seikasta.

Väkivallan muotoja

Fyysinen väkivalta

- On toisen koskemattomuuden loukkaamista tahallisesti.
- Voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä, raapimista, hiuksista repimistä, esineiden heittelyä, teräaseella lyömistä, unen riistämistä, kiinni pitämistä, puremistä, sylkemistä, kuristamista, hukuttamista jne.
- Aiheuttaa mm. mustelmia, murtumia, raapimajälkiä, vammoja, toiminnallisia häiriöitä, pitkäkestoisia vaikutuksia fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn.

Henkinen väkivalta

- On toisen ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin tahallista vahingoittamista.
- Voi olla esimerkiksi haukkumista, mitätöintiä, julkista nöyryyttämistä, uhkailua (esim. väkivallalla, itsemurhalla tai lapsen tapaamiseen liittyen), valehtelua, perätöntä syyttelyä, manipulointia, alistamista, eristämistä, kontrollointia.
- Aiheuttaa mm. arvottomuuden kokemusta, pelkoa, masennusta, ahdistusta, jatkuvaa stressiä, ylivoimaisuutta tai lamaantumista, pitkään jatkuessaan oman mielenterveyden epäilyä ja todellisuudentajun hämärtymistä.

Seksuaalinen väkivalta

- On toisen ihmisen seksuaalisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden tahallista loukkaamista. Ei ole kokijalle myönteisessä mielessä seksuaalinen kokemus, vaan väkivaltainen, nöyryyttävä kokemus.
- Voi olla esimerkiksi toisen kehon arvostelevaa kommentointia, seksuaalista koskettelua vastoin toisen tahtoa, nöyryyttämistä, seksiobjektina kohtelua, puolison pakottamista tai painostamista seksiin tai seksuaalisiin tekoihin, seksuaalisten kuvien tai videoiden levittämistä tai julkaisua ilman toisen lupaa, raiskaus. Myös päihtyneen tai muuten puolustuskyvyttömän tilan hyväksikäyttäminen on seksuaalista väkivaltaa.
- Aiheuttaa mm. gynekologisia komplikaatioita, sukupuolitauteja, masennusta, univaikeuksia ym. vakavia ja pitkäkestoisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin.

Väkiwallan muotoja

Välineellinen väkivalta

- On toisen läheisten tai omaisuuden vahingoittamista, jonka tarkoituksena on tuottaa kärsimystä, kontrolloida toisen toimintaa tai toimintamahdollisuuksia.
- Voi olla esimerkiksi tavaroiden rikkomista, lemmikkien vahingoittamista.
- Vammaisen ihmisen apuvälineiden rikkominen tai opaskoiran vahingoittaminen on välineellistä väkivaltaa.

Taloudellinen väkivalta

- On taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkamista ja rajoittamista.
- Voi olla esimerkiksi työssä käymisen rajoittamista ja häiriköintiä, rahaan liittyvää kontrollointia, taloudellista hyväksikäyttöä, parisuhteessa päätäntävällän viemistä yhteisestä rahankäytöstä, toisen rahojen käyttämistä luvatta, epätasa-arvoisuutta rahankäytössä tai omien rahojen käyttämisen estämistä.
- Taloudellinen hyväksikäyttö voi liittyä parisuhteeseen, ystävyysuhteeseen tai sukulaissuhteeseen. Rakkaushuijauksen kohteeksi joutuminen muistuttaa lähisuhdeväkivaltaa kokemuksena ja vaikutuksiltaan, vaikkei sen takana olisikaan todellista ihmistä.
- Riski taloudelliselle hyväksikäytön uhriksi joutumiselle on suurempi henkilöillä, jotka eivät kykene hoitamaan raha-asioitaan itsenäisesti. Taloudellinen väkivalta voi liittyä myös tekijän tai kokijan päihdeongelmaan.

Laiminlyönti

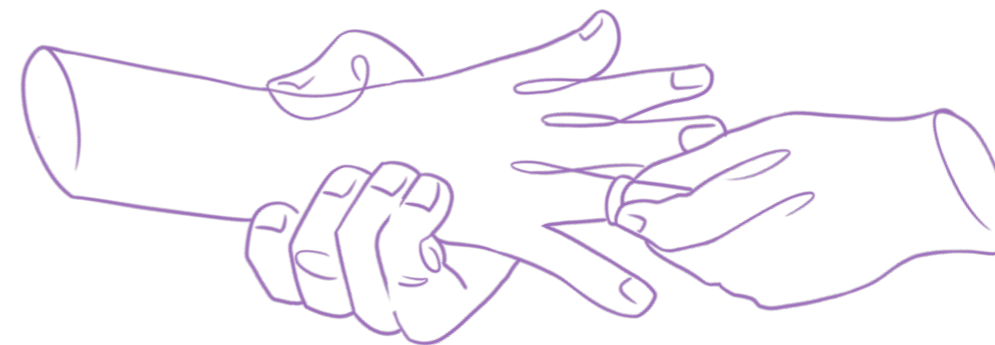
- On toisen jättämistä ilman hoitoa, huolenpitoa ja apua, josta hän on riippuvainen. Voi olla tahatonta tai tarkoituksena voi olla kärsimyksen ja hädän tuottaminen.
- Voi olla esimerkiksi hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä, auttamisesta kieltäytymistä tai väkivaltaisesti tai huolimattomasti auttamista.
- Esimerkiksi ikääntyneet sekä liikunta- ja kehitysvammaiset ovat erityisen alttiita laiminlyönnille.

Kunniaan liittyvä väkivalta

- On uhrin painostamista henkisellä tai fyysisellä väkivallalla, kun hänen epäillään rikkoneen yhteisön normeja.
- Voi olla esimerkiksi uhkailua, pukeutumisen, liikumisen tai ystäväpiirin rajoittamista, äärimmillään kunnian nimissä tehty murha.
- Eroaa parisuhdeväkivallasta siinä, että yhteisö voi hyväksyä väkivallan ja uhka voi tulla koko yhteisön taholta
- Väkivalta kohdistuu usein naiseen, mutta mies saattaa olla pakotettu tekoon
- Kohdistuu myös seksuaalivähemmistöihin kuuluviin miehiin.

Väkivallan muotoja

Kulttuuriin liittyvä väkivalta

- On toisen koskemattomuuden tai itsemääräämisoikeuden loukkaamista kulttuuriin liittyvällä haitallisella tavalla.
- Esimerkkeinä naisten sukuelinten silpominen ja yhteisön ulkopuolelle jättäminen.
- Miesvaltainen kulttuuri ja väkivallan hyväksyvät perinteet voivat altistaa etenkin naisia väkivallalle, kuten eristämislle ja sosiaalisten suhteiden rajoittamiselle.
- Esimerkiksi perinteiseen romanikulttuuriin liittyy piirteitä, jotka voivat altistaa väkivallalle ja tehdä siitä kertomisen tavallistakin vaikeammaksi. Lisäksi yhteisö ei aina tue väkivaltaisesta suhteesta irtautumista.
- Kulttuuriin liittyvistä syistä asiakas saattaa vaikuttaa yhteistyöhaluttomalta, mutta voi silti olla korostuneesti ammattilaisen tuen tarpeessa.

Uskontoon liittyvä väkivalta

- On koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden loukkaamista uskontoon liittyvällä käytännöllä.
- Voi olla esimerkiksi väkivallan sallimista tai avun hakemisen kieltämistä uskonnollisiin syihin vedoten, yhteisön sisällä tapahtuneen väkivallan piilottelua, avioeron kieltämistä, yhteisön ulkopuolelle sulkemista tai sillä uhkaamista.

Pakkoavioliitto

- On kunniaan ja kulttuuriin liittyvää väkivaltaa, joka voidaan nähdä myös seksuaalisena väkivaltana.
- Esimerkiksi liitto, josta vanhemmat ovat sopineet jo lasten ollessa hyvin nuoria, tai liitto, jossa vanhemmat ovat antaneet alaikäisen tyttärensä vanhemman miehen puolisoksi. Myös liitto, jonka solmiminen on ollut vapaaehtoista, mutta josta eroaminen ei ole mahdollista muistuttaa pakkoavioliittoa.
- On eri asia, kuin osapuolten omasta toivomuksesta järjestetty liitto.
- Järjestämisen motiivina paitsi kontrollointi, myös esimerkiksi taloudelliset syyt.
- Sisältää usein fyysistä ja henkistä väkivaltaa, kontrollia ja eristämistä. Liitosta lähtemisestä voi seurata yhteisöstä eristämistä, jopa hengenvaara.

Huomaa:

Väkivaltaa ei tee hyväksyttäväksi se, että sen sanotaan kuuluvan kulttuuriin.

Kaikki etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokema väkivalta ei liity kulttuuriin.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden riskiä käyttää väkivaltaa voivat lisätä mm. traumaattiset kokemukset lähtömaassa, epävarmuus ja stressi uudessa maassa sekä sosiaalisten tukiverkoston puute.

On tapauksia, joissa suomalaisen ja ulkomaalaisen henkilön parisuhde ei ole tasaveroinen ihmissuhde, vaan siihen liittyy toisen hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. Tällöin suhteeseen usein liittyy puolison eristämistä niin, että hänen kielitaitonsa ei pääse kehittymään eikä hän saa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta.

Väkivallan muotoja

Vaino

- On henkistä väkivaltaa, jossa kohdetta tarkkaillaan, seurataan ja uhkaillaan niin, että siitä aiheutuu pelkoa ja ahdistusta. Siihen voi liittyä kaikenlaisia väkivallan muotoja.
- On tavallista väkivaltaisen suhteen jälkeen, mutta myös suhteen aikaisessa väkivallassa voi olla vainon piirteitä. Voi kohdistua myös kohteen läheisiin ihmisiin, kuten lapsiin, vanhempiin, ystäviin ja työtovereihin.
- Vainoaja voi käyttää erilaisia teknologisia apuvälineitä. Kun vaino tapahtuu parisuhteen jälkeen, vainoaja voi hyödyntää suhteen aikana saamiaan tietoja.
- Rajoittaa kohteen elämää monin tavoin ja on kokonaisvaltainen, traumatisoiva kokemus. Todettu yhteys perhesurmiin.

Huomaa:

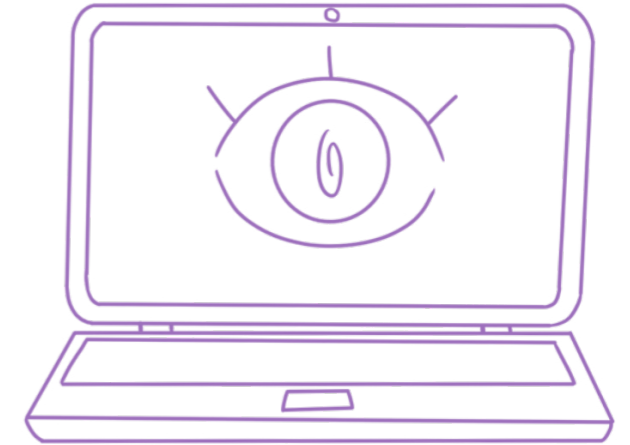
Vainoa voi olla vaikea tunnistaa, koska siihen kuuluvat yksittäiset teot voivat ulkopuolisesta vaikuttaa viattomilta. Myös vainon kohteen voi olla vaikea selittää, miksi kukkien lähettäminen, puhelinsoitto tai kodin ohi ajaminen olisi vainoajalta uhkaava ja pelottava teko. Usein vain vainon kohde ja vainoaja tuntevat tekojen merkityksen. Yksittäisten tekojen sijaan vaino tulisikin nähdä kokonaisuutena, joka aiheuttaa kohteessaan pelkoa ja kaventaa hänen elinpiiriään.

Tunnistamista voi vaikeuttaa sekin, että vainoajan teot voivat kuulostaa niin vierailta ja uskottomilta, että niitä ei tahtoisi uskoa todeksi.

Joskus vainoaja käyttää hyväkseen oikeuttaan tavata omia lapsiaan voidakseen pitää yhteyttä entiseen puolisoonsa.

Digitaalinen väkivalta

- On teknologian hyödyntämistä toisen kontrollonnissa, vakoilemisessa, uhkailussa tai häiritsevässä yhteydenpidossa.
- Voi olla esimerkiksi teknologian käytön rajoittamista, sosiaalisen median käytön kontrollointia, painostamista viestien näyttämiseen tai salasanojen kertomiseen, vakoilu- ja haittaohjelmien asentamista toisen laitteisiin, tilien ja laitteiden luvaton käyttöä, intiimin kuvamateriaalin lähettämiseen painostamista tai sen levittämistä tai levittämisellä uhkailua, salakatselua tai -kuvaamista, häiritseviä puheluita tai viestejä.
- Aiheuttaa ahdistusta, pelkoa, turvattomuutta, häpeää, traumareaktioita, elinpiirin ja sosiaalisten suhteiden kaventumista. Voi olla yhteydessä kokijan vakavaan turvallisuussuhkaan.

Väkivallan muotoja

Parisuhdeväkivalta

- On nykyiseen tai entiseen puolisoon tai seurustelukumppaniin kohdistuvaa väkivaltaa.
- Voi sisältää kaikkia väkivallan muotoja.
- Ei usein ala heti suhteen alussa, vaan vasta, kun suhteeseen on sitouduttu. Suhde voi alussa tuntua ihanneelliselta.
- Pitkittyessään usein raaistuu ja monimuotoistuu.
- Tyypillistä on hyvien ja huonojen kausien vuorottelu: väkivaltaa seuraa anteeksipyyntöjä, lepyttelyjä ja hyvää yhdessäoloa, kunnes tunnelma alkaa taas kiristyä.
- Aiheuttaa mm. masennusta, ahdistusta, kroonisia kipuja ym. vakavia ja pitkäkestoisia vaikutuksia terveyteen, hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin.

Parisuhdeväkivalta voidaan jakaa neljään eri tyyppiin:

Parisuhdeterrori

On vakavin parisuhdeväkivallan muoto. On kokonaisvaltaista, systemaattista kontrollointia, väkivaltaa ja pelottelua. Voi jatkua eron jälkeen vainona.

Tilanneväkivalta

On yleisin parisuhdeväkivallan muoto. Väkivaltaa käytetään konfliktin yhteydessä ja se voi jäädä myös yksittäiseksi tapahtumaksi.

Väkivaltainen vastarinta

On väkivallan käyttämistä tilanteessa, jossa toinen osapuoli käyttäytyy väkivaltaisesti. Voi olla itsepuolustusta.

Eron käynnistämä väkivalta

Ilmenee vain erotilanteessa eikä yleensä uusiudu.

Väkivallan teko

Tunnelma kiristyy,
uhkaava ilmapiiri

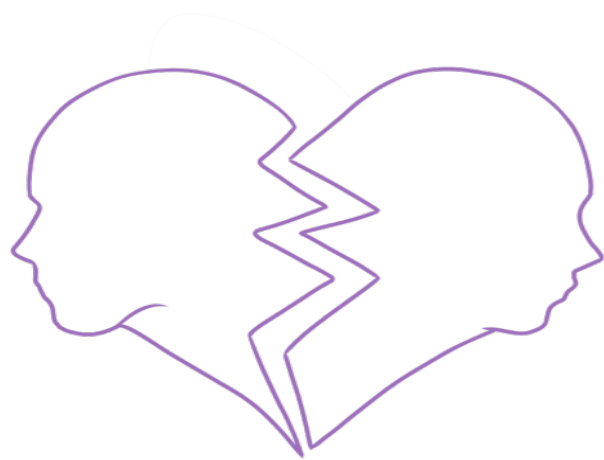
Anteeksipyyntöt,
katumus

Väkivallan kehä
väkivaltaisessa
suhteessa

Tasainen
hyvä jakso

Lepyttely, lupaukset
paremmasta

Väkivallan muotoja

Seurusteluväkivalta

- On nuorten seurusteluun liittyvää väkivaltaa.
- Sisältää samoja piirteitä, kuin aikuisten välinen parisuhdeväkivalta. Pidetään kuitenkin eri asiana, sillä nuorilla ei ole vielä kaikkia samoja valmiuksia parisuhteeseen, kuin aikuisilla.
- Tytöt tekijöinä useammin kuin aikuisten parisuhdeväkivallassa.
- Voi olla esimerkiksi läimäisyjä, lyömistä, liikkumisen estämistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa.
- Aiheuttaa mm. ahdistuneisuutta, masennusta, turvallisuuden tunteen heikkenemistä, syömishäiriöiden ja itsemurhayritysten riskin kasvamista

Vammaisiin henkilöihin kohdistuva väkivalta

- On väkivaltaa, joka kohdistuu henkilöihin, jotka erityistarpeidensa vuoksi ovat alttiita väkivallalle ja laiminlyönneille.
- Voi olla kaikkia väkivallan muotoja. Tekijä voi olla esimerkiksi kumppani tai entinen kumppani, perheenjäsen, hoitaja, tulkki, taksinkuljettaja tai asuin- ja asumisyksiköstä.
- Jos vammaisen henkilö tarvitsee toisten apua, auttajien suuri määrä ja avustustoimien vaatima fyysinen läheisyys nostaa seksuaalisen väkivallan riskiä. Avun tarve rahankäytössä ja taloudellisten asioiden hoitamisessa lisää taloudellisen väkivallan riskiä. Vammaisen kokema taloudellinen väkivalta voi olla esimerkiksi hänen saamiensa etuuksien hyväksi käyttämistä. Riippuvuus apuvälineistä voi altistaa väkivallalle.
- Kommunikoinnin ja ymmärtämisen ongelmat ja riippuvuus väkivallan tekijästä voivat vaikeuttaa väkivallasta kertomista.

Huomaa: myös sekä tekijän että kokijan mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat altistaa väkivallalle ja vaikeuttaa sen tunnistamista.

Ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta

- On ikääntyneeseen kohdistuvaa väkivaltaa, joka uhkaa hänen terveyttään, turvallisuuttaan tai hyvinvointiaan tai voi aiheuttaa fyysisen vamman.
- Jää usein tunnistamatta.
- Voi sisältää kaikkia väkivallan muotoja. Laiminlyönti on niistä tavallisista ja taloudellinen hyväksikäyttö toiseksi tavallisista. Tekijänä useimmin puoliso tai omat aikuiset lapset.
- Riskiä lisää ikääntyneen oma ja hänen läheisensä päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat, puolison aggressiivista käytöstä aiheuttava muistisairaus sekä tilanteet, joissa ikääntynyt hoivaa toista ikääntynyttä ilman hoito- ja hoiva-alan koulutusta. Parisuhteessa väkivalta voi olla pitkään jatkunutta tai se voi alkaa ikääntymisen myötä. Joskus väkivallan kokijasta tulee väkivallan tekijä, kun aiemmin väkivaltaa käyttäneestä tulee hoivaa tarvitseva.
- Aiheuttaa mm. perussairauksien pahenemista ja hoidon tarpeen lisääntymistä. On merkittävä riski kokijan terveydelle ja hyvinvoinnille.

Lähisuhdeväkivalta on rikos

-
- Lähisuhteessa lieväkin fyysinen väkivalta on virallisen syytteen alainen rikos. Se tarkoittaa, että syyttäjä voi nostaa syytteen, vaikkei asianomistaja sitä vaatisikaan. Vakavan rikoksen uhasta on ilmoitettava poliisille.
  - Pelkoa ja ahdistusta aiheuttava seuraaminen, tarkkailu ja yhteydenotto eli vaino on rikos.
  - Uhkailu, joka aiheuttaa todellista pelkoa oman turvallisuuden tai omaisuuden puolesta eli laitton uhkaus on rikos.
    - Raiskaus on rikos myös silloin, kun tekijä ja kokija ovat parisuhteessa.
  - Lähisuhdeväkivallan kokija voi hakea turvakseen lähestymiskieltoa. Lähestymiskielto voidaan määrätä myös silloin, kun väkivallan tekijä ja kokija asuvat samassa asunnossa.
    - Kaikki todisteet väkivallasta ja uhkailusta on hyvä säilyttää, vaikka ei vielä olisikaan päättänyt tehdä rikosilmoitusta.
    - Kaikkiin rikosasiaan liittyviin vaiheisiin, kuten rikosilmoituksen tekoon, lähestymiskiellon hakemiseen ja rikosprosessiin, on saatavissa apua ja tukea. Lähisuhdeväkivallan uhrilla on oikeus ilmaiseen oikeudelliseen avustajaan tuloistaan riippumatta.
-

Miksi lähteminen on vaikeaa?

Väkivaltaisesta ihmissuhteesta kertominen on usein vaikeaa ja suhteesta lähteminen on yleensä pitkä prosessi. Prosessiin voi kuulua useita avunpyyntöjä ja useita lähtöjä. Ammattilaisen tehtävänä on tukea tässä prosessissa.

Jokainen tilanne ja jokainen tarina on omanlaisensa. Tässä kuitenkin joitain syitä sille, miksi väkivallasta kertominen voi olla vaikeaa ja miksi suhteesta lähteminen ei ole välttämättä helppoa silloinkaan, kun se muiden mielestä olisi viisainta mitä voi tehdä.

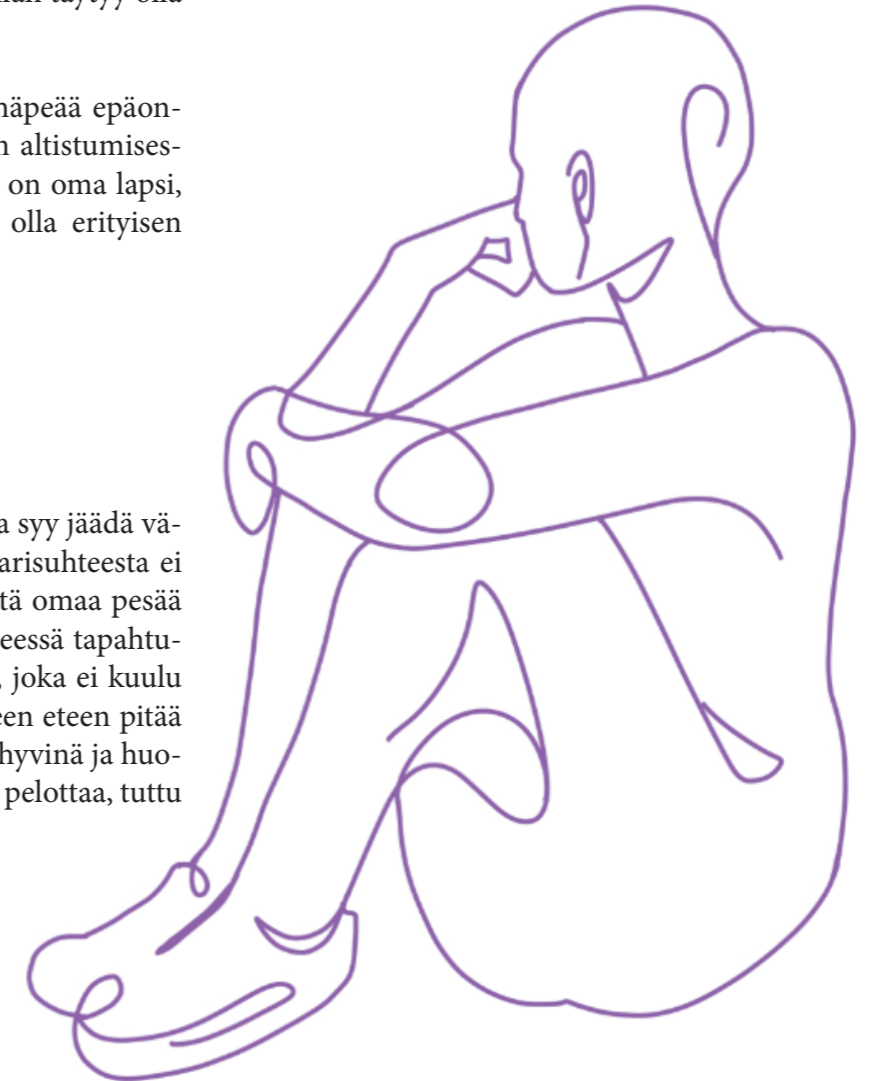
Häpeä ja syyllisyys

Vaikkei olisi syytä, moni lähisuhdeväkivallan kokija kokee häpeää ja syyllisyyttä. Hänen voi olla vaikea uskoa, että läheinen ihminen tahtoisesti hänelle mitään pahaa ja siksi hän järkeilee, että väkivallan täytyy olla hänen omaa syytään.

Parisuhdeväkivallan kokija voi kokea häpeää epäonnistuneesta liitosta ja syyllisyyttä lasten altistumisesta väkivallalle. Jos taas väkivallantekijä on oma lapsi, voivat häpeän ja syyllisyyden tunteet olla erityisen musertavia.

”Kaiken se kestää, kaiken se kärsii”

Usko perinteisiin perhearvoihin voi olla syy jäädä väkivaltaiseen liittoon. Väkivaltaisesta parisuhteesta ei ehkä haluta kertoa, koska on opittu, että omaa pesää ei saa liata. Saatetaan ajatella, että perheessä tapahtunut väkivalta on perheen sisäinen asia, joka ei kuulu muille. Tavallinen ajatus on, että suhteen eteen pitää tehdä töitä. Avioliittoon on sitouduttu hyvinä ja huonoina päivinä. Myös yksinjäätminen voi pelottaa, tuttu on turvallista.

Huomaa:

Väkivallan kokija ei välttämättä nyt tai koskaan halua lopettaa ihmissuhdetta, jossa hän kokee väkivaltaa. Silti hän on oikeutettu apuun, tukeen ja palveluihin. Tällöin tarjottu tuki voi olla turvallisuutta lisäävien tekijöiden pohtimista ja lisäämistä.

Rakkaus ja riippuvuus

Tavallinen vahingoittavassa suhteessa pitävä voima on rakkaus. Rakkaus saa antamaan anteeksi ja toivomaan parempia päiviä. Väkivaltaisessa parisuhteessa alku on tyypillisesti kaunis. Moni väkivaltaisen suhteen kokenut kertoo, että alussa kaikki oli kuin satua, liian hyvää ollakseen totta. Pienet merkit väkivallasta ohitetaan mustasukkaisuutena. Kun väkivalta vähitellen tulee osaksi elämää, siihen tottuu. Suhteessa hyvät ja pahat ajat vuorottelevat ja hyvät hetket saavat uskomaa, että alun hyvä palaisi. Toive onnellisesta lopusta voi kantaa turhankin kauas.

Väkivallantekijä saa kohteensa kokemaan pelkoa ja ahdistusta, jota seuraa valtava helpotus, kun väkivallan kehällä päästään anteeksipyyntöjen vaiheeseen. Näin väkivallantekijä voi hallita kohteensa mielialoja ja saa aikaan aidon riippuvuuden.

Riippuvuus voi olla myös taloudellista. Epävarmuus siitä, miten selviäisi taloudellisesti, voi nostaa kynnystä eroamiseen. Jos eroaminen merkitsee oman kodin ja jopa ystävien menettämistä, ei siihen välttämättä ole vielä voimia.

”Lasten takia”

On tavallista, että väkivaltaiseen suhteeseen jäädytään lasten takia. Usein ajatellaan, että väkivaltainenkin perhe on lapselle parempi kuin ero ja että väkivaltainen puoliso on kaikesta huolimatta hyvä vanhempi. Monesti uskotaan, että lapsi ei näe väkivaltaa, ei tiedä mitä tapahtuu. Saatetaan vedota myös siihen, että väkivalta ei koskaan kohdistu lapseen. Lapsi huomaa ja tietää kuitenkin enemmän kuin aikuiset uskovat ja kärsii aina vanhempiensa väkivallasta. Hyvää vanhemmuutta on myös se, ettei vahingoita lapsen toista vanhempaa.

Joskus vanhempi ei kerro väkivallasta, koska pelkää, että lapset huostaanotetaan tai ei halua erota, koska pelkää, ettei eron jälkeen saisi tavata lapsiaan.

Tiedon puute ja epäluottamus

Lähisuhdeväkivallan kohde ei välttämättä tiedä, että tilanteeseen voisi saada apua, tai ei tiedä, mistä apua saa. Jos väkivallan kokija on kertonut viralliselle taholle väkivallasta, mutta ei ole saanut apua, pienentää se todennäköisyyttä avun hakemiseen myöhemmin. Erityisen vaikea tilanne on niiden maahanmuuttajien kohdalla, jotka eivät osaa kieltä eivätkä tunne Suomen palvelujärjestelmää.

Naiset voivat pelätä syyllistävää suhtautumista, etenkin, jos perheessä on lapsia. Miehillä taas on pelkoja siitä, ettei heidän avuntarvettaan oteta vakavasti tai että he itse joutuvat väkivallasta syytetyksi apua hakiessaan. Miehen kanssa suhteessa olevista miehistä osa ei usko, että heille suunnattuja palveluja on ja että he voivat saada apua lähisuhdeväkivallan kohteina.

2 Tunnistaminen ja tuki

Kuinka ottaa väkivalta puheeksi?

Keneltä väkivallasta kysytään ja miksi

- Kuka vain voi olla väkivallan kokija tai tekijä, siksi siitä tulee kysyä kaikilta. Kun kysytään kaikilta, ei toimita omien ennakoasenteiden varassa eikä leimata ketään.
- Kysyminen saattaa herättää asiakkaan ensimmäisen kerran pohtimaan omia ihmissuhteitaan ja niiden turvallisuutta.
- Kun väkivallasta kysytään usein ja monessa paikassa, siitä puhumisesta tulee luonnollisempaa ja kertomisen kynnyks madaltuu.
- Kysyminen ja asiasta puhuminen lisää myös ammattilaisen asiantuntemusta, kun ilmiö tulee tutuksi.

Miten kysyn väkivallan kokemisesta?

- Voit käyttää THL:n nettisivuilta löytyvää lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta, joka on tarkoitettu lähisuhdeväkivallan kokemisesta kysymiseen: https://thl.fi/documents/732587/741077/THL_suodatin_kartoituslomake_A4.pdf
- Taloudellisen väkivallan kokemista voit selvittää esimerkiksi kysymyksillä: ”Miten perheessänne on järjestetty raha-asiat?”, ”Onko sinua koskaan painostettu lainaamaan rahaa?”
- Ennen kysymistä kannattaa valmistautua ottamaan vastaan asiakkaan vastaus, olipa se mikä vain. Väki-valtaa kokeneet ovat usein kehittyneet hyvin herkiksi aistimaan toisten tunteita. Siksi he voivat herkästi huomata, jos kysyjä ei voi ottaa vastausta vastaan. On tärkeää, että tilanne tuntuu kiireettömältä. Kannattaa myös palauttaa mieleen perustietoa väkivaltailmiöstä ja miettiä valmiiksi, kuinka toimii ja kuinka kohtaa asiakkaan, jos tämä kertoo väkivallasta. Voit harjoitella kysymistä ennakkoon ja muokata kysymykset omaan suuhusi sopiviksi. Niitä ei tarvitse lukea suoraan paperista. Näin kohtaamisesta tulee luontevampi.
- Älä ikinä anna lomaketta asiakkaalle kotiin täytettäväksi, vaan täytä se aina yhdessä hänen kanssaan.

- Kysy väkivallasta aina kahden kesken asiakkaan kanssa. Tilanteen turvallisuutta kannattaa miettiä asiakkaan asemaan asettuen. Jos asiakas kertoo kokemastaan väkivallasta ensimmäistä kertaa, voi se näkyä hänen olemuksessaan niin, että se vaikuttaa kodin ilmapiiriin. Asiakkaan kannalta turvallisoin mahdollinen ei siis välttämättä ole tilanne, jossa hän joutuu kohtaamaan väkivallan tekijän pian kertomisen jälkeen.

Miten kysyn väkivallan käyttämisestä?

- Väkivallan käyttämisestä kannattaa kysyä, että myös väkivallan tekijä saisi apua mahdollisimman pian.
- Voit esimerkiksi kysyä, onko asiakkaan toiminnassa jotain sellaista, mikä aiheuttaa toisissa pelkoa tai turvattomuutta, tai onko hänen toiminnassaan sellaista, mihin hän toivoisi apua.
- Voit kysyä myös suoraan, onko asiakas käyttänyt väkivaltaa ihmissuhteissaan ja jos on, ovatko hänen läheisensä saaneet tukea. Entä onko hän itse saanut tukea ja millaista tukea hän toivoisi.

Huomaa:

- *Kun kysyt väkivallan kokemisesta tai tekemisestä, älä yritä päätellä etukäteen mitään. Kysy tasapuolisesti sukupuolesta ja muista tekijöistä riippumatta.*
- *Parisuhdeväkivallassa ei aina ole selkeää tekijää ja kokijaa, vaan väkivalta voi olla molemminpuolista. Tällöinkin molemmat tarvitsevat apua ja tukea.*
- *Tutkitusti on hyvin tärkeää, kuinka ammattilainen reagoi kuullessaan väkivallasta. Väkivaltaa kokeneet toivovat syyllistämätöntä ja tuomitsematonta kohtaamista ja väkivaltailmiön monimutkaisuuden ymmärtämistä. Tärkeää on myös kuunnella väkivallan kokijan omia toiveita. Ne on väkivaltaisessa suhteessa usein sivuutettu, eikä ammattilaisten tulisi syyllistyä samaan, vaan pyrkiä tukemaan kokijan omaa voimaantumista.*
- *Jos ajattelet, että tapaamisella saattaa tulla esiin väkivaltaa, voi olla hyvä ajatus varata tapaamiseen tavallista enemmän aikaa. Kokijalle on ikävää, jos aika loppuu kesken, koska seuraava asiakas on tulossa.*
- *Väkivaltaan kannattaa ottaa selkeän kielteinen kanta, mutta tekijää tulee varoa tuomitsemasta – hän voi kaikesta huolimatta olla kokijalle rakas.*

Mitä puheeksioton jälkeen?

Jos vastaus on ei

- Jos asiakas ei ole kokenut lähisuhdeväkivaltaa, voit mainita, että asiaan on saatavissa apua, jos se joskus tulee ajankohtaiseksi. Toisinaan kuitenkin asiakkaan tilanteesta jää huoli, vaikka vain epämääräinen tunne, josta ei saa kiinni. Voi olla, että asiakas on kokenut väkivaltaa, mutta ei vielä tunnista sitä väkivallaksi tai ole valmis puhumaan siitä.
- **Tällaisessa tilanteessa voit:**
  - Varata asiakkaalle uuden ajan ja ottaa asian puheeksi uudestaan toisella kertaa.
  - Kertoa tahoista, joilta voi tarvittaessa saada apua ja muistuttaa, että asiaan saa palata milloin vain.
  - Kertoa asiakkaalle, miksi olet hänestä huolissasi
  - Keskustella huolestasi väkivaltatyön ammattilaisen kanssa.

Huoli saattaa herätä esimerkiksi kun

- Asiakkaalla on mustelmia oudoissa paikoissa kehoa.
- Asiakkaan olemus on pelokas ilman selittävää syytä.
- Asiakkaan raha-asiat ovat toistuvasti retuperällä ja tilillä näkyy selittämättömiä menoja tai siirtoja toiselle tilille.
- Asiakkaan kerronta on ristiriitaista tai hajanaista ja siitä puuttuu johdonmukaisuus.
- Asiakkaan käyttäytyminen on levotonta, äkkipikaista ja aggressiivista.
  - Asiakas kieltäytyy avusta.
- Puoliso on aina mukana tapaamisissa, vaikka se ei olisi tarpeen.

Älä kuitenkaan jätä kysymättä väkivallasta, vaikka asiakas vaikuttaisi mielestäsi siltä, ettei ole kokenut väkivaltaa. Älä myöskään oletta, että väkivallasta on jo kysyty muualla.

Huomaa, että vaikka asiakas käyttäisi päihteitä, kärsisi mielenterveyden ongelmista tai käyttäytyisi mielestäsi hankalasti, tarvitsee hän silti apua kokemaansa väkivaltaan.

Mitä puheeksioton jälkeen?

Jos vastaus on kyllä

- Muista että ei ole kiire mihinkään. Toimi ja selvitä tilannetta rauhassa, älä kiirehdi siirtämään asiakasta toiselle ammattilaiselle.
- Anna asiakkaalle myönteistä palautetta rohkeudesta kertoa asiasta.
- Kerro, että väkivalta on rikos ja että rikosilmoituksen tekemiseen voi saada apua ja että koko rikosprosessin ajaksi on mahdollista saada oma tukihenkilö.
- Jos väkivaltaa on ollut aiemmin, eikä se enää vaikuta asiakkaan elämään, voit kertoa, että keskusteluapua on saatavissa, mikäli asiakas nyt tai myöhemmin selaista tarvitsee.

Hätätilanteessa ota yhteys hätäkeskukseen (112).

Muista varmistaa myös lasten ja muiden kotona olevien turvallisuus!

Jos väkivaltaa on asiakkaan elämässä nyt:

- Selvitä, onko asiakkaan kotona lapsia. Jos väkivaltaa käytetään kotona, tulee asiasta tehdä lastensuojeluilmoitus, vaikka väkivalta ei kohdistuisikaan lapseen. Jos asiakas on raskaana, tee ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. Kerro asiakkaalle, että väkivalta kotona vaikuttaa lapseen ja että lastensuojeluilmoitus on keino saada lapselle apua ja tukea, jota hän tarvitsee. Voitte tehdä ilmoituksen myös asiakkaan kanssa yhdessä.
- Selvitä, onko asiakkaan turvallisuus uhattuna. Jos on, auta asiakasta sopimaan turvakotipaikasta. Voitte soittaa sinne yhdessä ja keskustella asiakkaan tilanteesta turvakodin ammattilaisten kanssa. Jos asiakas ei halua lähteä kotoaan, miettikää millä muilla tavoin hänen turvallisuuttaan voisi parantaa (kts. sivu 33).
- Jos asiakas on hiljattain kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, ohjaa häntä käymään lääkärissä. Lääkärin tulee dokumentoida väkivallan jäljet. Neuvo säästämään mahdolliset todisteet väkivallasta ja uhkailusta.
- Jos asiakkaan on turvallista mennä kotiin, sopikaa millä tavoin jatkatte asian käsittelyä ja varaa tarvittaessa uusi aika.
- Jos työpaikallasi on avainhenkilö, kysy voitteko yhdessä olla yhteydessä häneen (kts. sivu 34). Voitte myös tutustua asiakkaalle sopiviin palveluihin ja ottaa niihin yhteyttä yhdessä tai voit pyytää asiakkaalta luvan yhteydenottoon hänen puolestaan. Sovi työnjaosta muiden ammattilaisten kanssa.
- Jos asiakas on kokenut vakavaa väkivaltaa tai sen uhkaa, pyydä lupa olla yhteydessä MARAK-ryhmään (kts. sivu 34).
- Kirjaa huolellisesti asiakastapaamisella esiin tulleet ja sovitut asiat. Kirjauksillasi voi olla käyttöä myöhemmin esimerkiksi rikosasian käsittelyssä.
- Jos nämä ohjeet eivät tunnu tilanteessa riittävilä tai muuten olet epävarma kuinka toimia, soita alueesi sosiaali- ja kriisipäivystykseen (Etelä-Savo, Mikkeli: puhelin 044 7942 394).

Työvälineitä ja toimintamalleja

Turvasuunnitelma

- THL:n nettisivuilta löydätte turvasuunnitelman, jota voitte asiakkaan kanssa käyttää pohjana, kun mietitte, miten hänen turvallisuuttaan voisi lisätä: <https://thl.fi/documents/605877/1663634/Henkilökohtainen+turvasuunnitelma/c0e9cbe0-0732-4196-8709-81bdb1177d9b>
- Jos väkivallan tekijä asuu yhdessä kokijan kanssa, ei suunnitelman säilyttäminen kotona ole välttämättä turvallista. Sopikaa, missä turvasuunnitelmaa säilytetään.
- Suunnitelman olemassa olo voi auttaa väkivallan kokijaa toiminaan rauhallisemmin ja suunnitelmallisemmin väkivaltilanteessa.
- Jos väkivaltaan kuuluu digitaalista väkivaltaa, huomioikaa se turvasuunnitelmassa.
- Nettiturvakodista löydätte lisää turvasuunnitelmassa huomioitavia asioita: <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvasuunnitelmat/#turvasuunnitelma-kokija>

Jos asiakas on kokenut tai epäilee kokevansa digitaalista väkivaltaa:

- Keskustelkaa, mitkä asiat aiheuttavat pelkoa. Vaikuttaako siltä, että väkivallan tekijä tietää asioita, joita hänen ei kuuluisi tietää? Käykää järjestelmällisesti läpi, mitä tietoa tekijällä on ja mistä se voisi olla peräisin.
- Jos väkivallan tekijä on antanut asiakkaalle lahjaksi esimerkiksi puhelimen tai tietokoneen tai auttanut niiden käytössä, on riski, että hänellä on pääsy asiakkaan tietoihin.
- Neuvo asiakasta käyttämään turvallisia laitteita, kuten kirjaston tietokoneita. Turvallisella tietokoneella voi vaihtaa eri palveluidensa salasانات. Joskus laitteiden ja tilien käyttämisen äkillinen lopettaminen on kuitenkin riski väkivallan kokijan turvallisuudelle. Silloin on turvallisempaa jatkaa vanhojen laitteiden ja tilien käyttöä ja ottaa rinnalle uudet.
- Lisää tietoturvaan liittyviä vinkkejä löydätte Naisten linjan verkkosivuilta: <https://naistenlinja.fi/tietoturva-vinkkejä>

Avainhenkilö – väkivaltatyön osaja työyhteisössä

Avainhenkilöt ovat saaneet koulutuksen perustason väkivaltatyöhön. Jos asiakas antaa luvan, voit ohjata hänet avainhenkilön luo. Avainhenkilö tapaa väkivallan kokijaa 1–5 kertaa ja selvittää, mitä tukea ja apua hän tarvitsee. Tarvittaessa avainhenkilö saattaa asiakkaan sopiviin palveluihin.

MARAK – Moniammatillista yhteistyötä riskien arvioinnissa ja turvallisuuden lisäämisessä

MARAK-työryhmä koostuu monen eri alan ammattilaisista. MARAK-kokouksissa selvitetään asiakkaan riskiä kokea vakavaa väkivaltaa ja suunnitellaan toimenpiteitä hänen turvallisuutensa parantamiseksi. Ammattilaiset sopivat eri palveluiden välisestä työnjaosta. Asiakas saa tukihenkilön omien asioidensa hoitoon ja myös lasten avuntarve huomioidaan.

Etelä-Savon palvelut

”Vuorovaikutuksellisessa työssä lähtökohta on aina se, että mä uskon mitä asiakas mulle kertoo on totta ja se on mulle arvokasta. Tämä on tärkeää, koska ihmiset ovat usein kokeneet, että mua ei kukaan kuuntele eikä sillä mun sanomisella ole merkitystä ja teenpä miten päin tahansa se aina menee väärinpäin. Ensimmäiset kerrat on varmaan juuri sitä, että ihminen tietää tulevansa paikkaan, jossa hän on tervetullut. Siitä se lähtee. Se on ihmisarvotyöskentelyä. Sitä että sulle tulee tunne, että sulla on merkitystä, mikä sä olet ja mitä sä elämässäsi teet. Kukaan muu ei sitä määrittele. Kaikkien pitäisi saada sellaista työskentelyä joskus. Saada kertoa asioista niin kuin itse toivoo ja haluaa.”

~ VIOLA ry

Hätätilanteessa ota yhteys hätäkeskukseen (112). Muista varmistaa myös lasten ja muiden kotona olevien turvallisuus!

Jos et tiedä kuinka toimia, soita alueesi sosiaali- ja kriisipäivystykseen (Etelä-Savo, Mikkeli 044 7942 394).

Mikkelin turvakoti

KENELLE

- Kaikille väkivaltaa kokeville ja sen pelossa eläville sukupuolesta tms. riippumatta ja sen pelossa eläville sekä heidän lapsilleen
- Neuvontaa ammattilaisille, jotka tietävät tai epäilevät asiakkaansa kokevan lähisuhdeväkivaltaa

MITÄ

- Turvallinen paikka, johon väkivallantekijä ei pääse
- Tukea, neuvoja, keskusteluapua. Tukea ja kriisiapua myös lapsille
- Vapaaehtoisten eläintenhoitoringiltä voi saada lemmikille hoitopaikan turvakotijakson ajaksi.
- Turvakodissa voi viettää niin normaalia elämää, kuin turvallisuus huomioiden on mahdollista.

MITEN

- Turvakotiin voi tulla ja soittaa milloin tahansa, puhelimeen vastataan 24/7. Jos mahdollista, asiakkaan on hyvä soittaa ennen tuloaan. Tällöin turvakodin työntekijä voi kertoa asiakkaalle turvakodista ja antaa neuvoja.
- Turvakoti on asiakkaalle ilmainen eikä sinne tarvita lähetettä tai maksusitoumusta.

YHTEYSTIEDOT:

**puhelin 040 1294 799,
osoite Tuukkalantie 2, 50500 Mikkeli**

VIOLA - väkivallasta vapaaksi ry

KENELLE

- Väkivallan kokijoille, tekijöille, sen uhan alla eläneille ja sitä sivusta seuranneille iästä, sukupuolesta yms. riippumatta
- Lähisuhdeväkivallan kanssa tekemisissä oleville ammattilaisille

MITÄ

- Keskusteluapua, neuvontaa ja vertaistukea kahden kesken ja ryhmissä. Mahdollisuus myös nimettömään asiointiin
- Miehille oma Miesten asema
- Viola tekee myös kehittämistyötä ja sen nettisivuilla on paljon tietoa.

MITEN

- Puhelimitse, chatissä tai paikan päällä Mikkelissä

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/>

Etelä-Savon palvelut

Tukikeskus Varjo

KENELLE

- Eron jälkeisen vainon ja väkivallan kohteille
- Ammattilaisille, jotka tarvitsevat tukea ja konsultointia vainoon liittyvissä kysymyksissä

MITÄ

- Ohjausta ja neuvontaa jonka tavoitteena on vainon ehkäisy ja vainon kohteena olevien turvallisuuden lisääminen
- Yksilötyöskentelyä, ryhmiä ja vertaisohjausta

MITEN

- Yksilötyöskentely verkossa tai paikan päällä Mikkelissä, ryhmät Mikkelissä
- Vertaisohjaus verkossa

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

<https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>

Kriisikeskukset

KENELLE

- Kaikille vaikeassa elämäntilanteessa oleville tukea ja keskusteluapua toivoville yksin tai puolison tai perheen kanssa

MITÄ

- Lyhytaikaista keskusteluapua elämän ongelmatilanteisiin
- Vertaistukiryhmiä

MITEN

- Etäyhteydellä, paikan päällä Savonlinnassa tai Mikkelissä tai puhelimitse
- Erityisissä tilanteissa myös kotikäyntejä

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

Savonlinna:

<https://www.mielenterveysseurat.fi/savonlinna/>

Mikkeli:

<https://www.mielenterveysseurat.fi/mikkeli/>

Rikosuhripäivystys (RIKU)

KENELLE

- Rikoksen uhreille ja heidän läheisilleen sekä rikoksen todistajille. Rikosilmoituksen tekemistä ei vaadita.
- Ammattilaisille ja vapaaehtoistyöntekijöille, jotka tarvitsevat neuvontaa rikosasioihin liittyen

MITÄ

- Keskusteluapua, tukea ja neuvontaa turvallisuuteen ja rikosasiaan liittyvissä kysymyksissä. Tukea esimerkiksi rikosilmoituksen tekoon liittyvissä pohdinnoissa ja lähestymiskiellon hakemisessa.
- Mahdollisuus tukihenkilöön koko rikosprosessin ajaksi

MITEN

- Puhelimitse, chatissä tai paikan päällä Savonlinnassa tai Mikkelissä
- Tukihenkilö voi tulla mukaan rikosasiaan liittyviin tapaamisiin, kuulusteluihin, oikeudenkäynteihin jne.

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

<https://www.riku.fi/>

Valtakunnallisia palveluita

Hätätilanteessa ota yhteys hätäkeskukseen (112). Muista varmistaa myös lasten ja muiden kotona olevien turvallisuus!

Jos et tiedä kuinka toimia, soita alueesi sosiaali- ja kriisipäivystykseen (Etelä-Savo, Mikkeli: 044 7942 394).

Nollalinja

KENELLE

- Kaikille lähisuhdeväkivaltaa kokeneille
- Väkivaltaa kokeneiden läheisille
- Ammattilaisille, jotka tarvitsevat neuvoja lähisuhdeväkivallan kysymyksiin asiakastyössään

MITÄ

- Keskusteluapua, tukea ja neuvoja

MITEN

- Auttavaan puhelimeen voi soittaa milloin tahansa, se on jatkuvasti auki.
- Puhelimeen voi soittaa nimettömästi eikä puhelu näy puhelinlaskussa.

Chat-palvelu on auki arkisin kello 9–15.

PUHELIN: 080 005 005

CHAT JA LISÄTIETOJA: <https://nollalinja.fi/>

Miessakit ry:n palvelut

KENELLE

- Lyömätön linja miehille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa lähisuhteissaan
- Väkivaltaa kokeneet miehet -toiminta miehille, jotka ovat joutuneet väkivallan kohteeksi

MITÄ

- Tukea ja apua omien toimintatapojen ymmärtämiseen ja uusien toimintatapojen löytämiseen
- Tukea ja apua väkivaltakokemusten käsittelyyn

MITEN

- Puhelimitse ja verkon välityksellä
- Yhteydenotot yhteydenottolomakkeella

LISÄTIETOJA JA

YHTEYDENOTTOLOMAKKEET:

<https://www.miessakit.fi>

Maria Akatemia

KENELLE

- Naisille ja nuorille naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa lähisuhteissaan

MITÄ

- Apua ja tukea vihan ja väkivallan kysymyksiin
- Sivustolla tietoa naisten väkivaltaisuudesta ja vihan tunteista

MITEN

- Puhelimitse, chatin kautta, videopuhelulla ja verkkovertaisryhmissä

LISÄTIETOJA, TEEMASIVUT JA CHAT:

<https://www.mariaakatemia.fi/toiminta/ehkai-seva-vakivaltatyo/>

Valtakunnallisia palveluita

Ensi- ja turvakotien liiton palvelut

KENELLE

- Kaikille väkivallan osapuolille iästä, sukupuolesta tms. riippumatta

MITÄ

- Tukea erilaisiin elämäntilanteisiin
- Nettisivuilla paljon tietoa esim. lähisuhdeväkivallasta, erotilanteesta ja vauvaperheen arjesta ja haasteista

MITEN

- Chatissä ja verkkoryhmissä
- Nimettömästi

LISÄTIETOJA, CHATIT JA TEEMASIVUSTOT:

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/apua-sinulle/apua-verkossa/>

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

KENELLE

- Ihmiskaupan (kuten pakkoavioliitto tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa) uhreille kansallisuudesta riippumatta

- Myös laittomasti maassa oleskeleville
- Ammattilaisille, jotka tarvitsevat neuvoja ihmiskauppaan liittyvissä kysymyksissä

MITÄ

- Kokonaisvaltaista apua ja tukea ihmiskaupan uhreille
- Turvallinen majoitus tarvittaessa
- Sivustolla tietoa ihmiskaupasta

MITEN

- Yhteydenotot soittamalla, yhteydenottolomakkeella tai sähköpostitse
- Myös nimettömät yhteydenotot

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

<https://www.ihmiskauppa.fi/>

Kriisikeskus Monika ja turvakoti Mona

KENELLE

- Maahan muuttaneille naisille, jotka kärsivät lähisuhdeväkivallasta tai sen uhasta. Turvakoti on erikoistunut maahanmuuttajiin, mutta palvelee kaikkia naisia.
- Uhka voi tulla oman perheen tai yhteisön sisältä

MITÄ

- Turvakodissa turvallista kriisiasumista salaisessa osoitteessa sekä tukea ja apua
- Kriisikeskuksessa tukea ja neuvontaa
- Sivustolla tietoa ja esitteitä eri kielillä

MITEN

- Yhteydenotot turvakotiin puhelimitse
- Kriisikeskukseen puhelimitse ja chat-palvelulla
- Myös nimettömästi

LISÄTIETOA JA YHTEYSTIEDOT:

<https://monikanaiset.fi/>

THL:n Väkivalta-sivusto

KENELLE

- Väkivaltaa työssään kohtaaville ammattilaisille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille

MITÄ

- Monipuolisesti tietoa aiheesta
- Linkkejä palveluihin, hankkeisiin, tutkimustietoon jne.
- Lomakkeita väkivaltatyöhön
- Verkkokoulutuksia

SIVUSTO:

<https://thl.fi/fi/web/vakivalta>

3 Apua auttajalle

Työssä jaksaminen

Väkivaltaa kokeneiden ihmisten kohtaaminen voi olla henkisesti raskasta ja työ voi herättää monenlaisia tunteita. Asiakkaan tilanne voi aiheuttaa huolta ja pelkoa, mutta myös turhautumista, jos asiakas haluaa toimia toisin, kuin mitä ammattilainen pitäisi parhaana. Lisäksi omat ikävät muistot ja käsittelemättömät tunteet voivat nousta pintaan.

Väkivaltatyön ammattilaisten vinkit työssä jaksamiseen:

- Tiimityö ja työparitoiminta sekä tilanteiden purkaminen ja jakaminen työparin tai -tiimin kanssa
- Työyhteisön hyvä henki ja siitä huolehtiminen
- Säännöllinen työnohjaus
- Avun hakeminen, kun huoli itsestä herää
- Koulutus, ammattitaidon ylläpitäminen ja väkivaltailmiön luonteen ymmärtäminen
- Ymmärrys siitä, että asiakas itse tekee omaa elämänsä koskevat valinnat
- Omien tunteiden käsittely ja tarkastelu
- Oman arjen tasapaino, voimaa antavat asiat työn ulkopuolisessa elämässä

Lähisuhdeväkivaltaa työssään kohdanneita auttavat esimerkiksi:

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/>

Kriisikeskus Savonlinnassa:
<https://www.mielenterveysseurat.fi/savonlinna/>

Kriisikeskus Mikkelissä:
<https://www.mielenterveysseurat.fi/mikkeli/>

Lisäksi voit saada keskusteluapua esimerkiksi oman työterveyshuoltosi kautta.

